

Hodnotenie Národného projektu Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce „NP TSP II“

Zuzana Polačková, PhD.
Dušana Dokupilová, PhD.
Daniel Škobla, PhD.

Hodnotenie Národného projektu Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce „NP TSP II“

Zuzana Polačková, PhD.
Dušana Dokupilová, PhD.
Daniel Škobla, PhD.

Aktivita bola zrealizovaná v rámci implementácie národného projektu Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce (kód ITMS 2014+: 312041Y376) vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk
www.employment.gov.sk
www.ia.gov.sk

Obsah

Zoznam skratiek	4
I. Zadanie a ciele hodnotenia	5
Úvod	6
Predchádzajúce hodnotenia	9
Kontext hodnoteného programu	11
II. Metodológia hodnotenia	15
Kvantitatívne metódy	17
Kontrafaktuálna analýza	17
Rozdiel v rozdiel	17
Metóda syntetickej kontroly	18
Dotazníkové zisťovanie	22
Kvalitatívne metódy	25
Terénny výskum, pološtruktúrované rozhovory a pozorovanie v teréne	25
Doplňujúce zdroje informácií	26
Etické štandardy realizovaného hodnotenia	27
III. Hlavné zistenia hodnotenia	29
Dopady terénnej sociálnej práce	31
Kvalita výkonu terénnej sociálnej práce	52
IV. Závery a odporúčania	93
Literatúra	98
Prílohy	99
Príloha 1: Výsledky dotazníkového zisťovania	99
Príloha 2: Výsledky kvantifikácie dopadov TSP prostredníctvom metódy syntetickej kontroly na úrovni obcí	125

Hodnotenie Národného projektu Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce „NP TSP II“

Autori:

Zuzana Polačková, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, v.v.i.
Dušana Dokupilová, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, v.v.i.
Daniel Škobla, Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV, v.v.i.
© Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny
Slovenskej republiky

Recenzenti: Ing. Jakob Hurrle PhD., a Mgr. Daniel Gerbery PhD.

Jazyková korektúra: Mgr. Tomáš Mikolaj

Grafická úprava: Stanislav Masár

Rok vydania: 2023

ISBN 978-80-89837-99-1

Zoznam skratiek

AOZ – asistent/asistentka osvedy zdravia
ATSP – asistent/asistentka terénneho sociálneho pracovníka
CVTI SR – Centrum vedecko-technických informácií SR
DID – rozdiel v rozdiel (Difference in Difference)
ESF – Európsky sociálny fond
FSR – Fond sociálneho rozvoja
IA MPSVR SR – Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR
MPSVR SR – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
MRK – marginalizované rómske komunity
MVO – mimovládna organizácia, resp. mimovládne organizácie
NP – národný projekt
NP PVSSKIKÚ – národný projekt Podpora vybraných sociálnych služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni
OP LZ – operačný program Ľudské zdroje
OP ZaSI – operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia
RK – regionálni koordinátori TSP
SCM – metóda syntetickej kontroly (*Synthetic Control Method*)
SZP – sociálne znevýhodnené prostredie
TSP – terénna sociálna práca
TSP/TP – terénny sociálny pracovník či pracovníčka/
terénny pracovník či pracovníčka
ÚSVRK – Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity
ÚPSVaR – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

I. Zadanie a ciele hodnotenia

Úvod

Agentúra IMPLEA, ktorá bola vytvorená v roku 2004 ako Fond sociálneho rozvoja, v roku 2014 premenovaná na Implementačnú agentúru MPSVR SR a v roku 2022 na IMPLEA, je rozpočtovou organizáciou v zriaďovateľskej pôsobnosti MPSVR SR. Od začiatku bolo jej cieľom podporovať projekty, ktoré otvárajú cestu sociálne vylúčeným a marginalizovaným skupinám obyvateľstva do majoritnej spoločnosti. Úlohou agentúry je efektívne sprostredkovať pomoc skupinám, ako sú dlhodobo nezamestnaní, ľudia so zdravotným postihnutím, ľudia z MRK, prisťahovalci, ľudia bez domova, mladí ľudia predčasne zanechávajúci vzdelávanie, ľudia vracajúci sa z výkonu trestu a pod.

V rokoch 2007 – 2023 pôsobila IMPLEA v pozícii sprostredkovateľského orgánu pod riadiacim orgánom pre OP ZaSI (programové obdobie 2007 – 2013) a následne pre OP LZ (programové obdobie 2014 – 2020), pričom prioritu predstavovala realizácia a podpora projektov v téme sociálnej inklúzie.

V období rokov 2012 – 2015 agentúra v pozícii prijímateľa realizovala pilotný NP Terénna sociálna práca v obciach. Popri tomto NP sa na pôde agentúry začali realizovať ďalšie NP pokrývajúce ďalšie oblasti a cieľové skupiny v rámci problematiky sociálnej inklúzie. V časovom slede nasledovali tieto NP zamerané na terénnu sociálnu prácu: Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce NP TSP I (2016 – 2019) a Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce NP TSP II (2019 – 2023).

Cieľom ostatného projektu je zabezpečiť kvalitný výkon terénnej sociálnej práce, ktorá sa občanom žijúcim v rôznych sociálnych podmienkach snaží sprístupniť existujúce spoločenské zdroje, umožniť im participáciu na rozhodovacích procesoch v spoločnosti a podporovať ich v kvalitnejšom a dôstojnejšom živí. Terénna sociálna práca je zameraná na prevenciu sociálneho vylúčenia alebo jeho prehĺbovania a zmierňovanie dopadov zlej sociálnej situácie spôsobenej chudobou a sociálnym vylúčením.

Agentúra IMPLEA v roku 2021 zadala tímu nezávislých výskumníkov a výskumníčov úlohu zhodnotiť národný projekt NP TSP II a vplyv terénnej sociálnej práce na prax s cieľom:

- zdôvodniť potrebu TSP a jej začlenenia do systému sociálnej politiky,
- opísať jej úlohu pri začleňovaní marginalizovaných osôb do spoločnosti,
- zhodnotiť vplyv programu na rôzne cieľové skupiny, napr. MRK, obce a spoločnosť,
- zhrnúť kvantitatívne a kvalitatívne dáta potrebné na posúdenie vplyvu výkonu TSP,
- identifikovať a opísať potenciál na ďalšie zvyšovanie jeho kvality.

Špecifický dôraz je kladený na posúdenie štyroch aspektov v realizácii TSP:

i.) dopad programu, ii.) kvalita výkonu, iii.) prostredie, v ktorom TSP funguje, iv.) kvalita manažmentu vo výkone TSP.

Skúmané sú prostredníctvom ôsmich evaluačných otázok, ktoré boli formulované takto:

- Dopady terénnej sociálnej práce
 - Aké dopady má činnosť TSP/TP na vybrané oblasti života klientov programu TSP (zamestnanosť, vzdelávanie, finančná oblasť, sociálne zabezpečenie, zdravie, bývanie)? Aké dopady programu TSP sa dajú interpretovať zo záverov kontrafaktuálnej analýzy, súčasne podporených závermi a výstupmi z terénneho výskumu?
- Kvalita výkonu TSP
 - Do akej miery používajú TSP/TP vo svojej práci nedirektívne prístupy, citlivo narábajú s mocou, ktorou voči klientovi disponujú, a v ich práci dominuje ľudskoprávny prístup?
- TSP a prostredie, v ktorom funguje
 - Akým spôsobom ovplyvnil covid interakcie programu TSP s najdôležitejšími inštitúciami (samospráva, škola, ÚPSVaR, lekár, Polícia SR)? Zmenilo sa vnímanie TSP/TP z pohľadu týchto inštitúcií? Udiala sa na lokálnej úrovni, vďaka úlohe, ktorú TSP/TP zohrávali pri epidémii, zmena vo vnímaní TSP zo strany majority? Ovplyvnil covid vzťahy TSP/TP s komunitami, príp. menila sa dynamika týchto vzťahov? Aký vplyv mali opatrenia realizované

štátnymi a lokálnymi autoritami voči MRK (územné karantény osád a pod.) na vzťahy autorít (regionálne úrady verejného zdravotníctva, samosprávy a pod.) s marginalizovanými komunitami a ako ich vnímali obyvatelia dotknutých komunít? Ako vnímali komunitu pôsobenie TSP/TP počas pandémie?

iv. TSP a manažment programu

4. Má supervízia pozitívny vplyv na charakter výkonu práce zamestnancov TSP? Sú TSP/TP schopní získať zo supervízie odborný kapitál? Má supervízia vplyv na metódy ich práce, ovplyvňuje ich pohľad na klientov, mení ich postoj ku klientom, ich postoj k problémom, ktoré musia riešiť? Dá sa supervízia považovať za úspešnú v podpore profesijného a osobnostného rastu TSP/TP?
5. Je supervízia vo forme, ako je realizovaná v aktuálnom programe (interný tím supervízorov), najvhodnejšou formou realizácie supervízie? Jestvuje z manažérskeho pohľadu priestor na jej efektívnejšiu a kvalitnejšiu realizáciu?
6. Aký vplyv (pozitívne i negatívne prejavy) má metodické a koordinačné pôsobenie RK na činnosť TSP/TP? Ako vnímajú pôsobenie RK samotní TSP/TP a ako samosprávy? Ako sa darí v reálnom živote napĺňať zmysel existencie RK – predovšetkým pokiaľ ide o ich prácu s TSP/TP?
7. Ak uvažujeme o štruktúre programu TSP počas posledných 10 rokov, aké pozitívne a negatívne dôsledky majú na výkon TSP (v zmysle jej kvality) samosprávy v pozícii (úlohe) zamestnávateľa TSP/TP?
8. Aké sú limity TSP pri snahe posúvať sociálne vylúčené osoby smerom k ich väčšej integrácii do spoločnosti a k zlepšovaniu ich životných podmienok a šancí? Aké verejné politiky nadväzujúce na TSP musia pôsobiť v lokalite, aby sa znížili, resp. znižovali prejavy sociálneho vylúčenia?

Predchádzajúce hodnotenia

Hodnotenie národného projektu Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce NP TSP II nie je prvým počínom tohto druhu. Už v roku 2009 Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied na žiadosť Fondu sociálneho rozvoja realizoval samostatnú evaluáciu programu terénnej sociálnej práce s názvom *Výkon terénnej sociálnej práce v marginalizovaných rómskych komunitách* (Hrustič, T., a kol., 2010). Jednou zo súčastí hodnotenia terénnej sociálnej práce v roku 2009 bola správa *Terénna sociálna práca v marginalizovaných rómskych komunitách z pohľadu činnosti terénnych sociálnych pracovníkov a ich asistentov* (Fedačko, R., a kol., 2010), ktorá vychádzala z dotazníkového prieskumu výkonu práce medzi terénnymi sociálnymi pracovníkmi a priniesla viacero zaujímavých poznatkov. V roku 2012 na podnet vedenia ESF Regionálne centrum Rozvojového programu OSN (UNDP) v Bratislave uskutočnilo hodnotenie dopadov projektov ESF v rámci OP ZaSI a jeho prioritnej osi 2 Podpora sociálnej inklúzie. Zistenia boli publikované v publikácii s názvom *Neistý výsledok: Pomohli projekty ESF Rómom na Slovensku? Zistenia z analýzy projektov OP ZaSI v programovom období 2007 – 2013*, ktorú vydal UNDP v Bratislave. IMPLEA zrealizovala aj niekoľko ďalších hodnotení, ktoré sa zaoberali kvantitatívnymi otázkami programu, napr. *Správu o počte pracovných miest pri realizácii projektov terénnej sociálnej práce spolufinancovaných z ESF* (2013). Zistenia kvalitatívneho dotazníkového prieskumu medzi terénnymi sociálnymi pracovníkmi a asistentmi terénnych sociálnych pracovníkov boli spracované v správe *Pomáhajúce profesie v práci s rómskou komunitou* (Bodnárová, B., 2014) realizovanej Inštitútom pre výskum práce a rodiny (IVPR). V roku 2015 sa uskutočnilo hodnotenie dopadov TSP, ktorého výstupy sú sprístupnené v publikácii Škobla, D. – Grill, J. – Hurrele, J.: *Hodnotenie projektov terénnej sociálnej práce financovaných z ESF v programovom období 2007 – 2013 na Slovensku*. V roku 2019 sa uskutočnila ďalšia evaluácia NP TSP, ktorej výsledky boli publikované v správe Škobla, D. – Hrustič, T. – Poduška, O.: *Evaluácia dopadu terénnej sociálnej práce 2018: evaluácia realizovaná v roku 2018 s dôrazom na program implementovaný IA MPSVR SR*. Paralelne s poslednou zo spomenutého zoznamu bola realizovaná tzv. kontextová analýza organizačno-technického zabez-

TSP v obci Čirč

pečenia TSP. Jej cieľom bolo identifikovať možné alternatívy ďalšieho fungovania programu. Výsledky sú sprístupnené v publikácii Filčák, R. – Polačková, Z. – Dokupilová, D.: *Kontextované hodnotenie implementácie terénnej sociálnej práce.*

Kontext hodnoteného programu

V roku 2002 uznesením č. 884 zo dňa 21. augusta vláda SR schválila financovanie pilotného projektu Program sociálnych terénnych pracovníkov, ktorý mal byť realizovaný v spolupráci s Národným úradom práce. V auguste 2002 bolo vytvorených 18 verejnoprospešných pracovných miest (v zmysle zákona č. 91 o zamestnanosti) pre TSP na obdobie august 2002 – júl 2003, 40 miest pre ATSP na obdobie august – december 2002 a tri pracovné miesta pre RK. V marci 2003 boli schválené ďalšie finančné zdroje pre ATSP na obdobie do marca 2004.

Tieto prvotné pilotné projekty sa realizovali v osemnástich obciach a mestách okresov Spišská Nová Ves (Letanovce, Markušovce, Rudňany, Spišská Nová Ves), Sabinov (Jarovnice, Krivany, Pečovská Nová Ves, Torysa), Prešov (Hermanovce, Svinia, Veľký Šariš), Vranov nad Topľou (Čičava, Hlinné, Jastrabie nad Topľou, Malá Domaša, Sol', Žalobín) a Gelnica (Nálepkovo). Tieto obce a ich starostovia spolupracovali s ÚSVRK a boli zahrnuté do tzv. Komplexného rozvojového programu rómskych osád.

V marci 2004 sa časovo synchronizovalo financovanie pre pozície TSP a ATSP, pričom financovanie bolo zabezpečené z rozpočtu MPSVR SR. V roku 2004 MPSVR SR vyčlenilo na fungovanie terénnej sociálnej práce 6,6 mil. Sk, z ktorých boli v roku 2004 financované mzdy 76 komunitných sociálnych pracovníkov (terénnych sociálnych pracovníkov), ktorí boli zamestnancami obecných úradov v 49 obciach. Činnosť TSP bola podporovaná piatimi koordinátormi.

Dôležitým krokom v tomto období bolo zaradenie terénnej sociálnej práce do tzv. katalógu činností na Ministerstve vnútra SR. Zároveň na ÚSVRK bola vytvorená pracovná skupina, ktorá spolupracovala s MVO a pripravovala tzv. štandardy terénnej sociálnej práce.

Od roku 2005 sa realizátorom programu stala príspevková organizácia Fond sociálneho rozvoja (FSR) zriadená pri MPSVR SR a financovanie bolo zabezpečené z prostriedkov MPSVR SR dotáciami cez ÚPSVaR pre

TSP, klientka a starosta obce Čirč

200 TSP, 400 ATSP a 17 koordinátorov v 202 obciach a mestách. Od januára 2006 tieto obce pokračovali v rámci nového programu Podpora rozvoja komunitnej sociálnej práce v obciach, financovaného z prostriedkov MPSVR SR a organizačne zabezpečeného FSR.

Na základe širšieho konsenzu tvorcov politik prešiel program TSP v programovom období 2007 – 2013 pod financovanie z ESF, vďaka čomu sa od roku 2008 projekty TSP začali implementovať prostredníctvom viacerých dopytovo orientovaných výziev. Na tieto výzvy bolo alokovaných takmer 40 mil. EUR z ESF.¹

1 Išlo o financovanie prostredníctvom OP ZaSI, prioritná os č. 2 Podpora sociálnej inklúzie, opatrenie č. 2.1 Podpora sociálnej inklúzie osôb ohrozených sociálnym vylúčením alebo sociálne vylúčených prostredníctvom rozvoja služieb starostlivosti s osobitným zreteľom na marginalizované rómske komunity.

Obyvatelia obce Čirč

V roku 2012 sa spustil národný projekt Terénna sociálna práca v obciach (NP TSP) s alokáciou takmer 30 mil. EUR. Priniesol viaceré dôležité inštitucionálne, administratívne a metodické zmeny vo výkone TSP. NP TSP mal za cieľ odbremeniť obce od relatívne komplikovaného spôsobu administratívneho nastavenia dopytovo orientovaných projektov a dať podnet na ďalší rozvoj a skvalitnenie výkonu TSP. V roku 2014 bola v rámci NP TSP terénna sociálna práca realizovaná v 291 lokalitách, počet TSP a ATSP bol takmer 900 a počet klientov, ktorým boli poskytnuté služby TSP, bol 83 000. Celková výška finančných prostriedkov zazmluvnených prostredníctvom tzv. dopytovo orientovaných projektov, ako aj národných projektov spolufinancovaných v rokoch 2007 – 2015 ESF, predstavovala viac ako 53 mil. EUR.

V rokoch 2012 – 2015 IMPLEA realizovala v obciach NP TSP v pozícii prijímateľa, pričom TSP bola metodicky riadená tímom regionálnych

koordinátorov, ktorí pôsobili v regiónoch, a skupinou metodikov aktívnych na národnej úrovni.

Financovanie programu z prostriedkov ESF pokračovalo aj v programovom období 2014 – 2020. Od konca roku 2015 do jesene 2019 IMPLEA vďaka OP LZ realizovala NP s názvom Terénna sociálna práca v obciach I. a od jesene 2019 následný projekt Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce (NP TSP II). Okrem cieľovej skupiny MRK bola pozornosť NP TSP II nasmerovaná aj na cieľovú skupinu ľudí bez domova. V súvislosti s touto cieľovou skupinou bol výkon TSP realizovaný mimovládnyimi organizáciami v Bratislave a Prešove. Dopady TSP v súvislosti s ľuďmi bez domova však nie sú predmetom tohto hodnotenia.

Oprávneným územím na realizáciu NP TSP II bolo celé územie Slovenskej republiky s výnimkou obcí, ktoré spadali do pôsobnosti ÚSVRK a boli realizované v rámci národného projektu Terénna sociálna práca a terénna práca v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunit II. O rozdelení aktivít terénnej sociálnej práce na tie, ktoré boli implementované ÚSVRK, a tie, ktoré zostali v gescii IMPLEA, sa rozhodlo pri príprave programového obdobia 2014 – 2020 s cieľom efektívnejšieho zamerania na riešenie životných podmienok v objektívne najproblematickejších rómskych osadách. Tie boli identifikované v počte 150 na základe tzv. indexu podrozvinutosti. Implementácia TSP v týchto obciach, sprevádzaná ďalšími programami realizovanými s ambíciou komplexne riešiť situáciu rómskych osád, bola prenechaná ÚSVRK.

K 30. 6. 2023 bola terénna sociálna práca, bez ohľadu na príslušnosť k niektorému z uvedených národných projektov, realizovaná prostredníctvom 347 subjektov.

II. Metodológia hodnotenia

Metodológia hodnotenia terénnej sociálnej práce realizovanej v rámci národného projektu Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce (NP TSP II) bola založená na kombinácii dvoch typov analýz: kvantitatívnej a kvalitatívnej. Kvantitatívna analýza bola postavená na výsledkoch štatistickej analýzy sociálno-ekonomických údajov a dotazníkového prieskumu. Kvalitatívna analýza využila zistenia získané prostredníctvom terénneho výskumu kombinovaného s etnografickým pozorovaním a s hĺbkovými rozhovormi.

Spojenie dvoch typov analýz malo za cieľ uplatniť čo najširšiu vedomostnú základňu potrebnú na objektivnosť a komplexnosť hodnotenia.

Kvantitatívne metódy

Kontrafaktuálna analýza

Na kvantifikáciu vplyvu TSP na vybrané aspekty života klientov boli použité dva varianty kontrafaktuálnej analýzy, oba používané na hodnotenie vplyvu verejných politík. Ide o metódu rozdiel v rozdieloch (*Difference in Difference* – DID) a metódu syntetickej kontroly (*Synthetic Control Method* – SCM).

V kontexte realizovaného hodnotenia sa oba varianty zamerali na vplyv TSP na oblasť zamestnanosti, vzdelávania a sociálnej pomoci. Pôvodným zámerom bolo zaradiť sem aj tému finančnej gramotnosti.

Rozdiel v rozdieloch

Pomocou metódy rozdiel v rozdieloch sa porovnával vplyv TSP na vybrané indikátory vyššie uvedených oblastí. Metóda sa zameriavala na porovnanie situácie v obciach s prítomnosťou TSP so situáciou v obciach bez prítomnosti TSP. Podmienkou bolo, aby obe kategórie obcí vykazovali čo najviac spoločných znakov. V rámci metódy bol porovnávaný trend pred zavedením TSP s obdobím niekoľkých rokov po zavedení TSP.

Vzhľadom na široké spektrum obcí, v ktorých je program TSP realizovaný, a absenciu časových radov dát týkajúcich sa všetkých obcí, metóda rozdiel v rozdieloch bola počas testovacej fázy vyhodnotená ako nie úplne vhodná. Jej limity sa týkali najmä neschopnosti zachytiť regionálne a ďalšie špecifiká obcí zaradených a nezaradených do programu TSP. Na detailnejšie pochopenie dopadov TSP preto bolo potrebné zvoliť metódu, ktorá umožňovala lepšie zohľadniť individuálnu situáciu skúmaných obcí. Ako najvhodnejšia alternatíva pôvodného zámeru postaviť kvantitatívne hodnotenie dopadu na metóde rozdiel v rozdieloch bola vyhodnotená tzv. metóda syntetickej kontroly.

Metóda syntetickej kontroly

Metóda syntetickej kontroly sa často používa na hodnotenie vplyvu intervencií v porovnávacích prípadových štúdiách v ekonómii, politológii, zdravotnej politike a biomedicíne. Vznikla v roku 2003 a postupne sa zdokonaľovala. V súčasnosti sa považuje za „pravdepodobne najdôležitejšiu inováciu v oblasti hodnotenia vplyvu politík za posledných 15 rokov“ (Athey, S. – Imbens, G. W., 2017). Metóda je založená na vytvorení váženej kombinácie porovnávacích jednotiek (teda porovnávacích jednotiek s rôznou významnosťou). Na rozdiel od metódy rozdiel v rozdiel dokáže táto metóda zohľadniť aj účinky faktorov, ktoré sa menia v čase.

Porovnávacou jednotkou je v tomto prípade obec. Obce, rovnako ako v prípade iných experimentálnych metód, sú delené na také, ktoré boli ovplyvnené intervenciou (je v nich realizovaný program TSP), a také, ktoré neboli vystavené intervencii a ktoré tvoria tzv. kontrolnú skupinu. Aby bolo možné skúmať dopady TSP na určené ukazovatele, je potrebné vytvoriť dostatočne dlhé časové rady premenných už pred samotným zásahom. Údaje týkajúce sa obdobia pred intervenciou sa používajú na výber najvhodnejšej lineárnej kombinácie skúmaných obcí z kontrolnej skupiny s cieľom vytvorenia umelého skúmaného objektu (obce).

Vplyv TSP v konkrétnej obci sa porovnáva so situáciou, keď TSP v obci nebola realizovaná. Aby bolo takéto porovnanie možné, je potrebné vytvoriť tzv. umelú kontrolu, teda umelú obec, v ktorej nie je realizovaná TSP, ale ktorej správanie presne kopíruje správanie obce s TSP v časovom období pred zavedením intervencie. V texte nižšie nazývame tieto obce syntetickými dvojčkami. Zjednodušene môžeme povedať, že pomocou metódy syntetickej kontroly je možné zistiť, „čo by bolo, keby nebola TSP“, teda namodelovať vývoj, keď TSP v obci nebola realizovaná, a porovnať ju s reálnou situáciou, keď TSP v obci realizovaná je. Podstatou metódy je porovnať správanie a vývoj umelej obce so skutočnou obcou.

V analýze sme sa zamerali na obce v troch krajoch – Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom. Zámerom bolo zohľadniť situáciu v obciach s rôznou mierou zastúpenia ľudí z MRK na celkovej populácii obce. Výber

obcí/miest bol vo veľkej miere limitovaný dostupnosťou kvalitných dát, keďže nie pri každej obci sú dostupné, prípadne možnosťou získať tieto dáta v dostatočne dlhom časovom rade a v dostatočnej kvalite.

Do analýzy bol zahrnutý aj významný faktor menej rozvinutého regiónu s cieľom zohľadniť vysokú mieru regionálnych disparít, ktoré sú pre Slovensko typické. Menej rozvinutý región bol s cieľom analýzy definovaný v zmysle zákona č. 336/2016 Z. z. o pomoci najmenej rozvinutým regiónom.² Podľa dostupných údajov bola TSP počas svojej existencie realizovaná celkovo v 407 obciach Slovenskej republiky (k 30. 6. 2023 ich bolo 345), z čoho 274 (67 %) sa nachádzalo v menej rozvinutých regiónoch.

Na účely analýzy boli využité dáta z Atlasu rómskych komunít 2019, CVTI SR, ÚPSVaR a Centrálného registra exekúcií. Kvôli kontextu a podkladom o stave a situácii MRK bol použitý Atlas rómskych komunít 2019.

V súvislosti s kvantitatívnou analýzou dopadu TSP je potrebné zdôrazniť, že vzhľadom na potrebnosť sledovať dlhodobé trendy v skúmaných obciach, ktoré prekračujú trvanie hodnoteného projektu NP TSP II, predmetom kvantitatívnej analýzy nie je NP TSP II, ale dopady programu TSP ako takého.

Dopad TSP sa skúmal v kontexte zamestnanosti, vzdelávania a sociálnej pomoci. Pôvodným zámerom bolo zaradiť sem aj tému finančnej gramotnosti.

V prípade zamestnanosti bol dopad programu TSP sledovaný prostredníctvom:

- miery registrovanej nezamestnanosti na úrovni obcí,
- prílevu registrovaných nezamestnaných,

² V zozname najmenej rozvinutých regiónov boli k 30. 6. 2023 zahrnuté okresy: Kežmarok, Sabinov, Gelnica, Bardejov, Medzilaborce, Košice-okolie, Snina, Levoča, Michalovce, Stropkov, Svidník, Lučenec, Poltár, Revúca, Rimavská Sobota, Vranov nad Topľou, Rožňava, Sobrance, Trebišov, Stará Ľubovňa.

- počtu vyradení z evidencie nezamestnaných z dôvodu nástupu do zamestnania,
- počtu vyradení z evidencie nezamestnaných z dôvodu nespolupráce,
- počtu obyvateľov obce, ktorí sa zúčastňujú na aktivačných prácach,
- počtu obyvateľov, ktorí sa zúčastňujú na iných opatreniach trhu práce ako na aktivačných prácach.

Nízka dostupnosť dát je hlavným dôvodom, prečo dopady TSP na oblasť zamestnanosti boli realizované na menšej vzorke obcí. Tvorili ju obce, kde TSP začala byť realizovaná až v roku 2016.

V prípade vzdelávania bol dopad programu TSP sledovaný prostredníctvom:

- počtu neospravedlnených hodín žiakov zo SZP,
- podielu neprospeievajúcich žiakov zo SZP.

Analýza dopadov TSP na vzdelávanie čelila vážnym výzvam v súvislosti s dostupnosťou kvalitných dát. K 30. 6. 2023 bol program TSP realizovaný v 345 obciach³, v 208 obciach však údaje o školskej dochádzke neboli k dispozícii. Pre potreby analýzy boli zohľadňované výsledky žiakov zo SZP, tieto údaje sú však systematicky zbierané až od roku 2012. Výzvou bola i meniac sa metodika zberu údajov o žiakoch zo SZP a s tým súvisiaca nekonzistentnosť údajov. Aj z tohto dôvodu sa niektoré výsledky nemusia javiť ako dostatočne objemné.

V prípade sociálnej pomoci bol dopad programu TSP sledovaný prostredníctvom:

- počtu poberateľov dávky v hmotnej núdzi,
- počtu spoločne posudzovaných osôb v domácnostiach poberajúcich dávku v hmotnej núdzi,
- počtu poberateľov dávky v hmotnej núdzi, ktorí sú aj registrovaní v evidencii uchádzačov o zamestnanie,
- počtu poberateľov osobitného príspevku,
- počtu poberateľov aktivačného príspevku.

³ Ide o súčet obcí zapojených do hodnoteného programu a do programu realizovaného v gescii ÚSVRK.

TSP v obci Čirč

V súvislosti s témou sociálnej pomoci bolo problematické interpretovať jednotlivé zistenia, preto sa kvantitatívna analýza v konečnom dôsledku sústredila najmä na otázku poberateľov dávky v hmotnej núdzi medzi registrovanými uchádzačmi o zamestnanie a poberateľov osobitného príspevku. Vzhľadom na nedostupnosť dostatočne dlhých časových radov boli v rámci metódy syntetickej kontroly zohľadňované len obce, v ktorých sa TSP realizuje až od roku 2016.

V prípade finančnej gramotnosti bolo zámerom sledovať dopad programu TSP prostredníctvom počtu exekučných konaní voči fyzickým osobám v obci. Kvalita dostupných dát však nedovolila zrealizovať pôvodný zámer. Dáta neboli vedené v dostatočne dlhých časových radoch a nebolo z nich zrejmé, kedy ktorá exekúcia vznikla/zanikla, a teda nebolo možné sledovať dynamiku vzniku nových exekúcií, prípadne trendy vzniku/zániku exekučných konaní.

Dotazníkové zisťovanie

Dotazníkové zisťovanie sa uskutočnilo prostredníctvom série štyroch prieskumov. Realizované boli v období od októbra 2022 do apríla 2023, pričom každý bol zameraný na inú cieľovú skupinu. Vo všetkých prípadoch bol dotazníkový prieskum anonymný a uskutočnil sa v online prostredí cez formuláre Google.

Cieľovou skupinou prvého prieskumu, ktorý sa uskutočnil v októbri 2022, boli regionálni koordinátori. Dotazník bol realizovaný so zámerom identifikovať problémové oblasti vo výkone TSP z ich pohľadu. Otázky v dotazníku boli formulované ako otvorené a zamerané na posúdenie kvality v napĺňaní hodnôt a princípov programu TSP zo strany TSP/TP. Skupina RK nie je veľká a navyše boli opakovane vyzvaní na vyplnenie dotazníka, aj preto jeho návratnosť dosiahla 100 %, vyjadrené číselne 19.

Cieľovou skupinou druhého prieskumu, ktorý sa uskutočnil v januári a vo februári 2022, boli samotní terénni sociálni pracovníci a terénni pracovníci zapojení do hodnoteného projektu. Prieskumom bolo získaných 331 jedinečných odpovedí. Vzhľadom na skutočnosť, že presný počet TSP/TP aktívnych v rámci hodnoteného projektu možno považovať za hodnotu s dynamickým vývojom, nebolo možné presne určiť návratnosť dotazníka. Ak však zoberieme do úvahy počet obcí zapojených do programu TSP, možno tvrdiť, že návratnosť distribuovaných žiadostí o vyplnenie presiahla 80 %.

V štruktúre respondentov druhého dotazníkového zisťovania jemne dominovali TSP nad TP (54,4 % – 45,6 % všetkých respondentov). Z pohľadu delenia na rurálne/urbánne prostredie dominantná časť respondentov (65,9 %) pôsobila v obciach, takmer polovica respondentov (48,9 %) v komunite priamo v obci/meste a možno tiež povedať, že obydlia komunity boli rozptýlené na celom území obce/mesta.

Z pohľadu regionálneho členenia štruktúra respondentov vo veľkej miere reflektovala regionálne zacielenie aktivít projektu. Najväčšia skupina pochádza z Prešovského kraja (35,6 %), nasledoval Banskobystrický kraj (31,1 %), Košický kraj (14,5 %) a Nitriansky kraj (9,7 %).

Najväčšia skupina respondentov (45,3 %) spolupracovala s komunitou s počtom približne 100 – 300 členov. Nasledovala skupina spolupracujúca s komunitou s počtom približne 300 – 1 000 členov (42,6 %). Respondenti spolupracujúci s komunitou s počtom viac ako 1 000 členov predstavovali 6,9 % zo všetkých respondentov prieskumu (23 ľudí) a najmenšiu skupinu respondentov (5,1 %) predstavovali respondenti pôsobiaci v komunite, ktorú tvorilo menej ako 100 ľudí (viac informácií o respondentoch tohto prieskumu pozri v grafoch 1 – 5 Prílohy 1).

Celkovo bolo v dotazníku 76 otázok a boli rozdelené do siedmich kategórií:

- všeobecné informácie o lokalite, v ktorej respondent či respondentka pôsobí,
- predchádzajúce vzdelanie/prax respondenta či respondentky,
- individuálne postoje k výkonu terénnej sociálnej práce,
- riešenie konkrétnych situácií,
- výkon terénnej sociálnej práce v lokalite a dopad na cieľovú skupinu,
- podpora odborných kapacít respondenta či respondentky,
- záverečné otázky zamerané na mapovanie subjektívnych názorov.

Dotazníkový prieskum obsahoval kombináciu uzavretých a otvorených otázok, pričom otvorené otázky ponúkali respondentovi či respondentke možnosť vyjadriť názory aj na témy, ktoré neboli explicitne formulované, vďaka čomu bol v realizovanom dotazníku prienik medzi kvantitatívnymi a kvalitatívnymi metódami hodnotenia.

Skupina hodnotiteľov prieskumu pracovala s predpokladom vplyvu závažnosti sociálnej situácie užívateľov sociálnej služby na postoje respondentov. Predpokladalo sa, že čím je závažnosť situácie užívateľov sociálnej služby intenzívnejšia bez toho, aby existovali reálne nástroje na zlepšenie situácie, tým vyššie je riziko vyhorenia alebo rezignácie respondentov.

S cieľom overiť tento predpoklad bol v apríli 2023 dotazník určený pre TSP/TP v rámci hodnoteného projektu zopakovaný v prostredí TSP/TP pôsobiacich v rámci národného projektu Terénna sociálna práca a terénna práca v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít II.

Ide o národný projekt v gescii ÚSVRK zameraný na realizáciu terénnej sociálnej práce v obciach, v ktorých bola situácia v súvislosti so životnými podmienkami ľudí z MRK vyhodnotená ako najzávažnejšia.

Do tohto prieskumu sa zapojilo celkovo 308 respondentov, teda porovnateľne veľká skupina ako v predošlom prieskume. Rozdiely medzi respondentmi oboch programov sú uvedené v grafoch 1 – 5 Prílohy 1.

V poradí štvrtým bol dotazníkový prieskum, ktorého cieľovou skupinou boli zamestnanci úradov práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej „úrad PSVaR“). Úrady PSVaR boli na základe terénneho výskumu aj dotazníkového prieskumu medzi TSP/TP identifikované ako inštitúcia, s ktorou program TSP spolupracuje azda najčastejšie. Preto boli pracovníci úradov PSVaR z Prešovského, Košického a Banskobystrického kraja požiadaní, aby prostredníctvom krátkeho dotazníka obsahujúceho celkovo päť uzavretých a jednu otvorenú otázku určili, v ktorých oblastiach najčastejšie spolupracujú s pracovníkmi programu TSP a ako vnímajú kvalitu výkonu terénnej sociálnej práce.

Je dôležité poznamenať, že odpovede pracovníkov úradov PSVaR hodnotili výkon TSP vo všeobecnosti, bez rozlišovania toho, či bol realizovaný v rámci projektu v kompetencii IMPLEA alebo ÚSVRK. Dotazník bol rozposlaný na približne 2 200 e-mailových adries, ktoré sú verejne dostupné na webových stránkach jednotlivých úradov PSVaR. Išlo najmä o pracovníkov oddelení služieb občanom (t. j. kancelárií prvého kontaktu), sociálnoprávnej ochrany, hmotnej núdze, aktivačných centier a v niektorých prípadoch aj poradenských služieb. Prieskum sa uskutočnil v marci 2023 a na dotazník odpovedalo 261 respondentov, čo predstavuje približne 12 % oslovenejej skupiny.

Kvalitatívne metódy

Vyššie uvedená séria dotazníkového zisťovania zahŕňovala viacero otázok s otvorenými odpoveďami, čím bola respondentom ponúknutá v bezpečnom a anonymizovanom prostredí možnosť vyjadriť svoje názory. Vďaka tomu mala táto metóda zisťovania v sebe popri kvantitatívnych aj kvalitatívne aspekty hodnotenia. Ako hlavné kvalitatívne metódy hodnotenia projektu možno spomenúť najmä pološtruktúrované rozhovory a pozorovanie, ktoré boli využité počas realizovaného terénneho výskumu.

Terénny výskum, pološtruktúrované rozhovory a pozorovanie v teréne

Terénny výskum bol rozdelený do troch častí. Prvá bola realizovaná v auguste 2022, druhá vo februári 2023 a tretia v marci 2023. Cieľom terénneho výskumu bolo navštíviť miesta, kde sa realizuje program TSP, a získať informácie o realizácii programu priamo od TSP/TP. Výskum sa uskutočnil v sedemástich lokalitách v okresoch Revúca, Rimavská Sobota, Žilina, Banská Bystrica, Kežmarok, Spišská Nová Ves a Stará Ľubovňa. Jeho súčasťou boli aj návštevy miestnych komunit, ktoré umožnili neformálne stretnutia a krátke neštruktúrované rozhovory s obyvateľmi lokality, v ktorej program TSP pôsobí. V rámci terénneho výskumu sa uskutočnili hĺbkové rozhovory s 21 TSP/TP, s 10 starostami a dvoma RK.

Pološtruktúrované rozhovory s TSP/TP mali vo všetkých prípadoch rovnakú dramaturgiu a vždy zahrnuli rovnaké témy:

- osobná história respondenta či respondentky (ako sa dostal/-a do pozície TSP/TP),
- informácie o špecifickej situácii v danej obci/meste,
- problémy/témy/intervencie, na ktoré sa práca respondenta či respondentky sústreďuje najčastejšie,
- vzťah TSP a obce/mesta, vzťah obce/mesta k ľuďom z MRK,
- administratívne nastavenie programu a porovnanie aktuálneho nastavenia s minulosťou,
- kvalita podporných opatrení (vzdelávanie, RK, supervízia).

Doplňujúce zdroje informácií

Popri terénnom výskume, ktorý priniesol hlavný zdroj informácií kvalitatívneho typu, boli v apríli a máji 2023 uskutočnené aj dva skupinové rozhovory a jeden individuálny rozhovor so zamestnancami IMPLEA. V jednom prípade išlo o zamestnancov koordinačno-metodickej jednotky projektu TSP, v druhom prípade o regionálnych koordinátorov TSP. Individuálny rozhovor bol realizovaný aj s koordinátorkou odborných zamestnancov. Tieto rozhovory slúžili okrem zberu informácií aj ako prostriedok triangulácie zistení vyabstrahovaných z výsledkov série dotazníkových prieskumov a zistení terénneho výskumu.

V rámci kvalitatívnych metód sa uskutočnila aj rešerš podkladových dokumentov a informácií o projekte. Išlo najmä o monitorovacie správy o projekte a verejne dostupné informácie a dokumenty zverejnené na webovej stránke IMPLEA.

Etické štandardy realizovaného hodnotenia

V rámci zberu informácií a kontaktu s respondentmi či v rámci dotazníkových zisťovaní alebo respondentmi realizovaných rozhovorov bola veľká pozornosť venovaná etickým otázkam hodnotenia.

V prípade terénnych návštev výskumný tím na začiatku každej návštevy informoval respondentov o cieľoch hodnotenia a požiadal ich o ústny súhlas s účasťou na hodnotení. Respondent či respondentka boli zároveň ubezpečení o zachovaní anonymity výpovedí, o tom, že názvy obcí ani ich mená nebudú zverejnené a že identita autorov jednotlivých výpovedí nebude zverejnená ani vo vzťahu k IMPLEA. Napriek tomu niektorí pracovníci TSP alebo starostovia považovali výskum za určitý druh „monitorovania“ výkonu ich práce zo strany IMPLEA. Keďže v niektorých kontextoch výskumníci nemohli hovoriť s respondentmi individuálne, validita

Odborná pracovníčka pre oblasť zamestnávania v meste Stropkov

TSP v meste Stropkov

takto získaných údajov mohla byť ovplyvnená asymetrickými mocenskými vzťahmi – napríklad, keď boli počas rozhovoru s TSP/TP prítomní aj starostovia obce.

Hlavným princípom etických štandardov bolo zabezpečiť bezpečnosť respondentov a nevystavovať ich situáciám, v ktorých by mohli byť v dôsledku vyjadrených názorov konfrontovaní s vedením obce alebo by sa mohli cítiť ohrození silnejším aktérom, napríklad vedením IMPLEA. Evaluátorskému tímu pomohla pri získavaní dôvery respondentov v mnohých prípadoch aj skutočnosť, že sa mohli odvolávať na predchádzajúce hodnotenia TSP a hodnotiace správy, v ktorých boli obce a výpovede respondentov dôsledne anonymizované a ktoré nemali negatívne pracovné dopady na pracovníkov a pracovníčky TSP.

III. Hlavné zistenia hodnotenia

Zámerom hodnotenia bolo **posúdiť štyri aspekty realizácie TSP: i.) dopad programu, ii.) kvalita výkonu, iii.) prostredie, v ktorom TSP funguje, iv.) kvalita manažmentu vo výkone TSP**. Každý z aspektov bol rámcovaný prostredníctvom jednej alebo viacerých hodnotiacich otázok. Hodnotiace otázky boli formulované vo vzájomnom dialógu s vedením a odbornými pracovníkmi hodnoteného projektu a mali za cieľ koncízny spôsobom zhrnúť získané poznatky a vyjadriť ich formou odpovedí na problémové oblasti.

Každému z posudzovaných aspektov je venovaná jedna z nasledujúcich podkapitol.

Dopady terénnej sociálnej práce

Hodnotiaca otázka:

Aké dopady má činnosť TSP/TP na vybrané oblasti života klientov programu TSP – zamestnanosť, vzdelávanie, finančná oblasť, sociálne zabezpečenie, zdravie, bývanie? Aké dopady programu TSP sa dajú interpretovať zo záverov kontrafaktuálnej analýzy podporenej závermi a výstupmi z terénneho výskumu?

Hodnotiaca otázka vo svojej formulácii zahŕňala oblasti života klientov programu TSP, ktorým sa podľa názoru vedenia hodnoteného projektu TSP/TP venujú najčastejšie.

Zistenia dotazníkového prieskumu realizované medzi TSP/TP⁴, v ktorom mali respondenti možnosť uviesť **päť oblastí, kde podľa svojho názoru poskytujú služby najčastejšie**, uvedený zoznam vo veľkej miere potvrdili. Ako najčastejšie oblasti svojej činnosti respondenti uviedli:

- činnosti súvisiace so sociálnym zabezpečením klientov (prístup k štátnym dávkam, dôchodkom atď.),
- aktivity zamerané na zlepšenie zamestnanosti a zamestnatel'nosti klientov,
- zabezpečenie kontaktu klientov s príslušnými inštitúciami/úradmi (škola, úrad PSVaR atď.),
- činnosti súvisiace s oddĺžením klientov,
- aktivity zamerané na zlepšenie úrovne bývania a udržanie bývania.

Na druhej strane medzi činnosťami, ktoré TSP/TP podľa svojho názoru vykonávajú najmenej, patrí:

- posilňovanie klientov v účasti na politickom živote v obci/meste,
- aktivity zamerané na majetkové usporiadanie pozemkov v lokalite,

4 Pokiaľ nie je uvedené inak, vždy ide o TSP/TP zamestnaných v rámci hodnoteného projektu, teda zohľadňované nie sú názory a postoje TSP/TP zamestnaných v rámci projektu realizovaného v gescii ÚSVRK.

- aktivity zamerané na zlepšenie dostupnosti k základnej infraštruktúre,
- aktivity zamerané na zvýšenie účasti na stredoškolskom vzdelávaní,
- aktivity zamerané na zlepšenie vzdelanostnej úrovne obyvateľov lokality.

Uvedený zoznam najčastejšie/najzriedkavejšie vykonávaných činností nie je informáciou založenou na administratívnych údajoch o počte vykonávaných intervencií. Ide o vyjadrenie subjektívneho pocitu respondentov, ktorý sa v čase môže pomerne dynamicky meniť.

Respondenti zapojení do dotazníkového zisťovania aj terénneho výskumu poukazovali na to, že medzi bežné činnosti, ktorým sa venujú, patrí riešenie dlhov, nastavenie splátkových kalendárov, sprevádzanie v procese osobného bankrotu, riešenie záškoláctva a šikanovania v škole, drobné krádeže medzi deťmi (napr. dreva v lese), pomoc pri vybavovaní rôznych sociálnych dávok, evidencia na úrade PSVaR, dohľad nad dodržiavaním termínov, písanie životopisov, starostlivosť o zdravie (najmä kontrolovanie návštev lekára), ale aj riešenie konfliktov v rodinách, riešenie susedských vzťahov či pomoc pri bývaní (najmä pokiaľ ide o vybavovanie nájomných zmlúv a ich predlžovanie, platenie nájomného atď.).

Zistenia tiež naznačujú, že TSP/TP aktuálne v porovnaní s minulosťou pracujú viac v oblasti využívania pobytových sociálnych služieb (špecializované zariadenie, domov sociálnych služieb) a snažia sa umiestňovať odkázaných klientov do týchto zariadení, čo sú činnosti, ktoré sa v minulosti takmer vôbec neobjavovali.

TSP/TP pri otázke zameranej na identifikáciu oblastí, v ktorých cítia najväčší pokrok, najčastejšie uvádzali:

- zlepšenie kontaktu/vzťahov medzi klientmi a úradmi (bez ohľadu na typ úradu),
- zlepšenie prístupu klientov k systému sociálneho zabezpečenia,
- zlepšenie finančnej gramotnosti a úrovne zadlženosti klientov,
- zlepšenie situácie klientov v oblasti zamestnanosti a prípravy na zamestnanie.

Na opačnej strane medzi oblasti, v ktorých podľa svojho názoru dosahujú najmenej viditeľné úspechy, zaradili:

- zlepšenie situácie klientov v oblasti bývania (napr. zlepšenie majetkového usporiadania pozemkov, legalizácia bytov, zvýšenie využívania verejnej infraštruktúry atď.),
- zlepšenie situácie klientov v oblasti vzdelávania (účasť na predškolskom vzdelávaní, zlepšenie vzdelávacích výsledkov detí a mládeže, účasť na stredoškolských programoch a programoch vzdelávania dospelých, zlepšenie vzdelávacích výsledkov žiakov),
- zlepšenie situácie klientov v oblasti verejného zdravia (napr. zníženie zneužívania návykových látok, zlepšenie prístupu k pitnej vode, zlepšenie zberu odpadu atď.),
- zlepšenie situácie klientov v oblasti zamestnanosti a prípravy na zamestnanie.

Zaradenie témy zlepšenia situácie v oblasti zamestnanosti a pracovného vzdelávania do oboch kategórií môže naznačovať vysokú mieru angažovanosti TSP/TP práve v tejto téme, ako aj vysokú mieru regionálnych rozdielov a absenciu referenčnej hodnoty, na základe ktorej by sa meral úspech. Hypotézu absencie referenčnej hodnoty vo veľkej miere potvrdili aj zistenia terénneho výskumu – zatiaľ čo niektorí TSP/TP v súvislosti s výsledkami svojej práce uvádzali príbehy jednotlivcov („podarilo sa nám zamestnať chlapa, ktorý nikdy nerobil, mal exekúcie, vrátil sa z výkonu trestu a chcel začať nový život“), iní sa zamerali skôr na dosahovanie systémových zmien („prostredníctvom programu REPAS na úrade PSVaR sme začali spolupracovať s rôznymi vzdelávacími organizáciami a motivovali sme ľudí, aby sa zúčastnili rekvalifikačného kurzu starostlivosti o seniorov, a keď prví úspešne ukončili rekvalifikačný kurz, mohli sa bez problémov zamestnať v zahraničí, kde nebrali ohľad na to, z akej rasovej skupiny alebo sociálne znevýhodneného prostredia pochádzajú; keď ostatní videli ich úspech, postupne sa prihlasovali na kurz aj oni s cieľom zamestnať sa“).

V snahe prekonať limity individuálneho posudzovania dopadov bola v rámci hodnotenia realizovaná na základe analýzy administratívnych dát kvantifikácia dopadov TSP (pre viac informácií o použitých metódach pozri časť o metodológii hodnotenia). Absencia kvalitných administratívnych dát však znemožnila vykonať kvantifikáciu dopadov vo všetkých pôvodne plánovaných oblastiach.

Oblasti zdravia a bývania boli vylúčené hneď v úvodnej fáze auditu dostupných dát. V týchto oblastiach hodnotiaci tím neidentifikoval v potrebnom rozsahu dostupné dáta, na základe ktorých by mohla byť vykonaná analýza. Tieto dve oblasti však na strane TSP/TP neboli uvedené ako dominantné oblasti ich činnosti, a preto ani nebol očakávaný ich vysoký dopad.

V druhej fáze bola vylúčená **oblasť finančnej gramotnosti**. Na rozdiel od zdravia a bývania bola zo strany TSP/TP často uvádzaná ako oblasť, v ktorej sú intervencie vykonávané veľmi často. Viacerí respondenti dokonca uviedli, že ide o dominantnú časť ich pracovných úloh. Pôvodným zámerom bolo merať dopady programu TSP v oblasti finančnej gramotnosti prostredníctvom počtu exekučných konaní v konkrétnej obci. Avšak administratívne dáta, ktoré sa podarilo získať, neboli v kvalite a rozsahu, ktoré by umožnili vykonanie analýzy. Druhou významnou prekážkou merania dopadu aktivít v oblasti finančnej gramotnosti prostredníctvom počtu exekúcií bol fakt, že exekúcia môže nastať v rôznom období po vzniku dlhu, keďže do procesu vstupuje široké spektrum premenných. Zatiaľ čo niektorí veritelia reagujú rýchlo a podnet na exekučný príkaz podávajú v priebehu pár týždňov/mesiacov po vzniku dlhu, iní veritelia postupujú pomalšie. Nie je teda možné tvrdiť, že exekučný príkaz je výsledkom nedávneho konania. Problémom na vykonanie kvantitatívnej analýzy je aj čas trvania exekúcie – zatiaľ čo niektorí dlžníci sa snažia zbaviť exekúcie čím skôr, v iných prípadoch je exekúcia „živá“ roky. Zámer kvantifikovať dopady aktivít v oblasti finančnej gramotnosti pomocou počtu exekúcií bol preto vyhodnotený ako nevhodný a neuskutočiteľný a alternatívu, ktorá by dovolila zrealizovať zámer, sa nepodarilo identifikovať.

Iná bola situácia v **oblasti zamestnanosti**. Dopady TSP na oblasť zamestnanosti sú ilustrované prostredníctvom viacerých indikátorov:

- miera registrovanej nezamestnanosti na úrovni obcí,
- počet registrovaných uchádzačov o zamestnanie – prílev,
- počet osôb vyradených z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nástupu do zamestnania,
- podiel osôb vyradených z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nespôlpráce,

- podiel obyvateľov obce, ktorí sa zúčastňujú aktivačných prác,
- podiel obyvateľov obce, ktorí sa zúčastňujú iných opatrení aktívnej politiky trhu práce ako aktivačných prác.

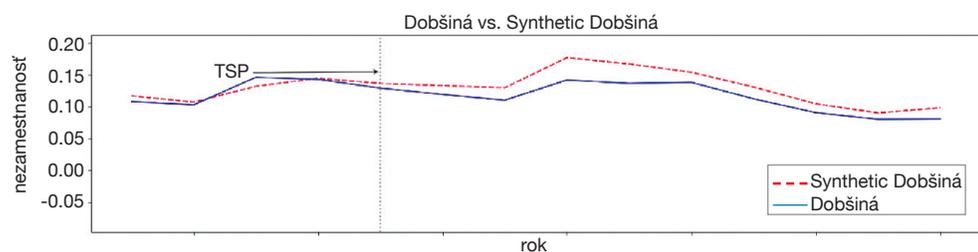
Výsledky analýzy vykonanej prostredníctvom metódy syntetickej kontroly (SCM) vo väčšine skúmaných obcí poukazujú na pozitívny dopad TSP na skúmané aspekty zamestnanosti.

Vo väčšine skúmaných obcí, v ktorých je TSP realizovaná, bola zaznamenaná nižšia miera registrovanej nezamestnanosti v porovnaní s ich „syntetickou dvojličkou“. Znamená to, že ak by v obci nebol realizovaný program TSP, na základe dlhodobých trendov by v nej bolo možné predpokladať vyššiu mieru registrovanej nezamestnanosti.

Napr. v prípade obce Lomnička predpokladaný rozdiel dosahuje až 10 %, v obciach Nitra nad Ipľom, Letanovce, Ulič, Blatné Remety, Prakovce, Mučín, Iňačovce, Jelšava, Ľubotín a Spišské Podhradie je rozdiel na úrovni 5 % (viac informácií je v tabuľke 1 Prílohy 2).

Vplyv je možné demonštrovať na príklade mesta Dobšiná (pozri graf nižšie). Modrá krivka v grafe znázorňuje reálny vývoj evidovanej nezamestnanosti, červená krivka vyjadruje predpokladané hodnoty evidovanej nezamestnanosti v prípade, že by v Dobšinej nebol realizovaný program TSP. Zvislá prerušovaná čiara predstavuje rok 2012, keď mesto začalo program TSP oficiálne realizovať.

Graf 1: Vývoj registrovanej nezamestnanosti v meste Dobšiná v rokoch 2007 – 2020 (program TSP začal v meste fungovať v roku 2012)

Zdroj: výpočet autorov

Výsledky analýzy tiež naznačujú pozitívny vplyv na **zvýšenie počtu registrovaných uchádzačov o zamestnanie**. Tento fakt môže byť prvoplánovo pochopený ako negatívny jav (v obciach s TSP sa napriek práci TSP/TP zvyšuje nezamestnanosť). Potrebné je však vnímať ho nie v kontexte nárastu nezamestnanosti, ale v kontexte dopadov TSP na zvyšovanie dostupnosti verejných služieb a ako výsledok aktivít zameraných na zlepšenie kontaktu/vzťahov medzi klientmi a úradmi, ktoré TSP/TP uvádzali v rámci dotazníkového zisťovania medzi najčastejšie realizovanými činnosťami.

Registrácia v evidencii uchádzačov o zamestnanie nie je pre ľudí mimo trhu práce povinná. Z pohľadu verejných politik je však dôležitá, keďže

človeku mimo trhu práce umožňuje účasť na podporných opatreniach, ktoré sú určené výlučne pre registrovaných uchádzačov o zamestnanie. Tiež je potrebné konštatovať, že registrácia v evidencii uchádzačov o zamestnanie v prostredí vylúčených skupín nemusí nutne znamenať nárast reálnej nezamestnanosti, pretože veľká časť ľudí v tejto skupine je mimo trhu práce dlhodobo a okrem toho často nevyužíva verejné služby zamerané na prekonávanie nezamestnanosti.

Na základe výsledkov analýzy je možné konštatovať, že **prílev uchádzačov o zamestnanie v obciach, kde je program TSP realizovaný, bol v priemere o 0,8 % vyšší v porovnaní s ich syntetickými dvojčkami**. Analýza tiež naznačuje, že **vplyv sa prejavuje až po 3 – 5 rokoch** od začatia fungovania TSP v lokalite (dovtedy nie je štatisticky merateľný) a s rastúcim trvaním realizácie TSP sa zvyšuje.

Vplyv TSP na zvýšenie registrácie v evidencii uchádzačov o zamestnanie je výraznejší v menej rozvinutých regiónoch, kde v obciach s prítomnosťou TSP dosahuje v porovnaní s ich syntetickými dvojčkami hodnoty v priemere o 1,3 % vyššie.

Vo väčšine sledovaných obcí je možné identifikovať pozitívny vplyv TSP aj na **zníženie vyradenia klientov z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu „nespolupráce“**, ako ju definuje § 36 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti. Medzi najbežnejšie formy nespolutpráce patrí odmietnutie pracovnej ponuky, odmietnutie účasti na aktívnych opatreniach trhu práce (AOTP), predčasné ukončenie účasti na AOTP alebo nedostavenie sa na úrad PSVaR v stanovenom termíne. Vyradenie z evidencie za nespolutprácu sa trestá šesťmesačným vylúčením z evidencie uchádzačov o zamestnanie s tým, že človek nemôže požiadať o opätovnú evidenciu a v prípade, že nie je poberateľom dávky v hmotnej núdzi, mu vznikajú aj mesačné výdavky na povinné zdravotné poistenie.

Parameter vplyvu TSP na vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nespolutpráce je na účely hodnotenia chápaný ako podiel obyvateľov vyradených z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nespolutpráce na celkovom počte evidovaných uchádzačov o zamestnanie v obci.

Aj tento parameter, rovnako ako vplyv na zvýšenie registrácie v evidencii uchádzačov o zamestnanie, je vnímaný v kontexte aktiv zameraných na zlepšenie kontaktu/vzťahov medzi klientmi a úradmi. Vychádza z predpokladu, že v obciach, kde pôsobí TSP/TP, sú ľudia motivovaní lepšie spolupracovať s úradmi PSVaR, a preto je podiel vyradených z evidencie nezamestnaných z dôvodu nespôlupráce nižší ako v obciach, kde TSP/TP nepôsobí.

Napriek tomu, že podiel vyradených z dôvodu nespôlupráce v období medzi rokmi 2011 až 2019 stúpol o 24 %, v prípade, **že by TSP v obciach realizovaná nebola, vo väčšine obcí by miera vyradenia z dôvodu nespôlupráce bola zásadne vyššia** (pozri tabuľku 2 Prílohy 2).

Cieľom aktívnej politiky trhu práce by malo byť realizovať prácu s evidovaným uchádzačom o zamestnanie tak, aby bol čím skôr umiestnený na trhu práce, teda aby bol vyradený z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nástupu do zamestnania.

Parameter vplyvu TSP na **vyradenie klientov z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nástupu do zamestnania** je na účely tohto hodnotenia chápaný ako podiel obyvateľov vyradených z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nástupu do zamestnania na celkovom počte evidovaných nezamestnaných v obci.

Aj vzhľadom na rastúcu mieru zamestnanosti v SR, na demografické zmeny a dramatický pokles disponibilnej pracovnej sily je možné sledovať trend, keď **miera vyradenia uchádzača z evidencie z dôvodu umiestnenia na trhu práce rastie**. Zatiaľ čo v období rokov 2008 – 2011 bolo z celoslovenskej evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nástupu do zamestnania vyradených 44 % ľudí, v rokoch 2017 – 2019 ich bolo už 72 %.

V obciach, v ktorých pôsobí TSP/TP, došlo k priemernému nárastu z 38 na 65 %. Skutočnosť, že tieto obce nedosiahli celoslovenský priemer, je ľahko interpretovateľná lokalizáciou obcí – často sa nachádzajú v regiónoch s vyššou mierou registrovanej nezamestnanosti a s nižším počtom voľných pracovných miest.

Na základe výsledkov analýzy je evidentné, že prítomnosť TSP/TP má jednoznačne pozitívny a štatisticky významný vplyv na vyradenie klientov z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nástupu do zamestnania. **V porovnaní so syntetickými dvojčkami skúmaných obcí je v obciach s prítomnosť TSP miera vyradenia ľudí z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nástupu do zamestnania vyššia v priemere o 23 %, pričom vo viacerých obciach je táto hodnota viackrát vyššia** (pozri tabuľku 3 Prílohy 2).

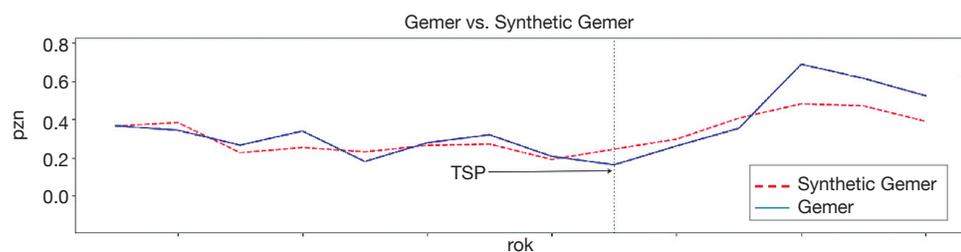
Výsledky analýzy tiež upozorňujú, že pozitívny vplyv sa začína prejavovať po dvoch rokoch od začiatku pôsobenia TSP/TP v obci.

Zistenia je možné ilustrovať na príklade obcí Gemer a Malý Slavkov (pozri dva grafy nižšie), pričom modrá línia sleduje hodnoty reálnej obce a červená hodnoty syntetickej dvojčky, teda tej istej obce v prípade, ak by v nej TSP nebola realizovaná. Zvislá čiara indikuje obdobie, keď začala byť v obci oficiálne realizovaná TSP.

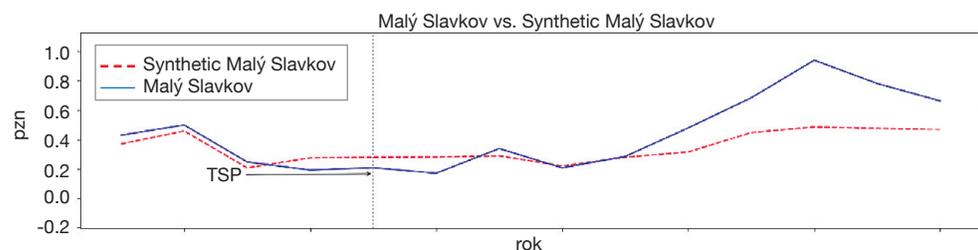
TSP v meste Veľký Krτίš

Graf 2: Vplyv TSP na vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nástupu do zamestnania v obci Gemer v rokoch 2007 – 2020 (TSP začala v obci fungovať v roku 2016)

Zdroj: výpočet autorov

Graf 3: Vplyv TSP na vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nástupu do zamestnania v obci Malý Slavkov v rokoch 2007 – 2020 (TSP začala v obci fungovať v roku 2012)

Zdroj: výpočet autorov

Posledné dva sledované parametre vplyvu TSP na zamestnanosť sa týkajú účasti obyvateľov obce na aktivačných prácach v obci a účasti obyvateľov obce na iných opatreniach aktívnej politiky trhu práce ako aktivačných prácach.

V strednodobom horizonte možno sledovať výrazný pokles **účasti obyvateľov obce na aktivácii formou menších obecných služieb pre obec**. Zatiaľ čo v roku 2011 sa na aktivačných prácach realizovaných v zmysle zákona o službách zamestnanosti zúčastňovalo 0,03 % regis-

trovaných uchádzačov o zamestnanie, v roku 2019 ich bolo už len 0,004 %. Napriek tomu, že iné hodnotenia upozorňujú na minimálny vplyv aktivačných prác na nárast zamestnanosti (Petráš, 2020), účasť na aktivačných prácach je medzi klientmi populárna, keďže ide o jednu z mála možností na zvýšenie príjmu domácnosti bez potreby odchádzať za prácou mimo obce. Realizáciu aktivačných prác v obci je preto možné vnímať ako formu podporného opatrenia pre ľudí žijúcich v situácii hmotnej núdze. Výsledky realizovanej analýzy naznačujú, že rovnako ako v prípade iných ukazovateľov ilustrujúcich vplyv TSP na zamestnanosť, **prítomnosť TSP/TP v obci zvyšuje aj mieru realizácie aktivačných prác** vo väčšine analyzovaných obcí. V niektorých prípadoch sa v porovnaní so syntetickou dvojicou obce počet ľudí zapojených do týchto prác dokonca zdvojnásobil (pozri tabuľku 6 Prílohy 2).

Na základe realizovanej analýzy možno tvrdiť, že **pozitívny vplyv TSP v obci** v súvislosti s účasťou na iných AOTP, ako sú aktivačné práce, je viditeľný **až po šiestich rokoch**. Tento parameter je vnímaný ako podiel registrovaných uchádzačov o zamestnanie v obci, ktorí sa zúčastňujú AOTP (okrem aktivačných prác), na celkovom počte registrovaných uchádzačov o zamestnanie v obci.

Výsledky realizovanej analýzy dokazujú, že **väčšina sledovaných obcí je prítomnosťou TSP v súvislosti s účasťou na AOTP ovplyvnená pozitívne**. V niektorých obciach je tento vplyv výrazný a v porovnaní so situáciou, keď by TSP v obci prítomná nebola, je až na úrovni 22 %. V mnohých obciach však výrazný vplyv dokázaný nebol, čo môže byť podmienené mierou registrovanej nezamestnanosti v regióne, ktorá pravdepodobnosť účasti na AOTP znižuje, alebo záujmom zo strany miestneho úradu PSVaR (pozri tabuľku 7 Prílohy 2).

Dopady TSP na **oblasť vzdelávania** sú ilustrované prostredníctvom dvoch indikátorov:

- počet neospravedlnených hodín žiakov zo SZP,
- podiel neprosievajúcich žiakov zo SZP.

Pri skúmaní vplyvu TSP na oblasť vzdelávania boli zohľadnené údaje o žiakoch zo SZP, ktorých rodiny sú často klientmi TSP/TP.

Ako je uvedené v časti o metodológii hodnotenia, **významným limitom** dôkladného posúdenia vplyvu TSP na oblasť vzdelávania je **dostupnosť kvalitných dát zbieraných v dostatočne dlhých časových radoch**. Dáta o žiakoch zo SZP sú zbierané len od roku 2012, ako hlavné analytické obmedzenie možno preto vnímať nedostatočnú dĺžku časových radov. Problémom je aj meniac sa metodika zberu údajov o žiakoch zo SZP a s tým súvisiaca nekonzistentnosť údajov. Možno aj z tohto dôvodu sa niektoré výsledky nemusia javiť ako dostatočne presvedčivé. Nejednotná metodika zberu dát bola dôvodom, prečo sa analýza robila na menšej vzorke, a to v obciach, ktoré začali realizovať TSP až v roku 2016. Tiež je potrebné spomenúť, že program TSP bol k 30. 6. 2023 realizovaný v 345 obciach a mestách, avšak v prípade 208 obcí relevantné dáta v oblasti vzdelávania nie sú dostupné, čo taktiež významným spôsobom obmedzilo rozsah a možnosti analýzy.

Napriek tomu, že v dotazníkovom zisťovaní TSP/TP neuviedli oblasť vzdelávania a školskej dochádzky ako hlavné témy svojich aktivít, počas terénneho výskumu sa všetci respondenti dostali k otázkam školskej dochádzky, nízkej miery vzdelania a spolupráce so školou. **Téma školskej dochádzky je z pohľadu TSP dôležitá aj kvôli vyplácaniu rodinných prídavkov na deti, ktoré si riadne neplnia školskú dochádzku, prostredníctvom osobitného príjemcu** a uplatňovaniu rôznych ďalších sankčných mechanizmov voči rodičom takýchto detí.

Na základe výsledkov štatistickej analýzy je možné tvrdiť, že v roku 2016 pripadalo na jedného žiaka zo SZP v priemere za všetky obce a mestá vedené v Atlase rómskych komunít 232 neospravedlnených hodín, pričom do roku 2019 došlo k poklesu na 168 neospravedlnených hodín. V obciach, kde sa v roku 2016 realizovala TSP, bol priemer pri tomto ukazovateli 242 **neospravedlnených hodín na žiaka zo SZP** a v obciach bez TSP 220 neospravedlnených hodín. **V roku 2019 v obciach bez TSP klesol počet neospravedlnených hodín na žiaka na 174, čo predstavuje pokles o 21 %. V obciach s realizáciou TSP sa priemerný počet neospravedlnených hodín na žiaka zo SZP znížil na 137, čo predstavuje pokles o 47,5 %.**

Pozitívny vplyv TSP naznačujú aj výsledky analýzy realizovanej metódou syntetickej kontroly na úrovni jednotlivých obcí. Tu je však potrebné upozorniť na vyššie uvedený problém s dostupnosťou dát, v dôsledku čoho nemožno považovať výsledky analýzy realizovanej touto metódou v téme vzdelávania za štatisticky významné⁵ **a je potrebné vnímať ich skôr na úrovni predpokladu ako na úrovni jednoznačného tvrdenia.**

V prípade takmer všetkých skúmaných obcí je možné predpokladať, že počet neospravedlnených hodín je nižší ako v prípade ich syntetických dvojčiek (pozri tabuľku 6 Prílohy 2). Ako príklad možno uviesť obec Cigelka, kde na jedného žiaka zo SZP pripadlo v priemere 26 neospravedlnených hodín. V prípade, že by v tejto obci nebol realizovaný program TSP, je možné predpokladať, že priemerný počet neospravedlnených hodín na žiaka zo SZP by presiahol stovku.

Pozitívny vplyv TSP je možné predpokladať aj v súvislosti so **znižovaním počtu neprospievajúcich žiakov zo SZP**. Tento ukazovateľ je vnímaný ako podiel neprospievajúcich žiakov zo SZP na všetkých žiakoch zo SZP v obci.

V roku 2016 podiel neprospievajúcich žiakov zo SZP na Slovensku dosiahol hodnotu 20,8 %, teda približne každý piaty žiak zo SZP bol neprospievajúci. V obciach, kde bol realizovaný program TSP, dosiahol priemerný podiel neprospievajúcich žiakov 16,6 % a v obciach, kde TSP absentovala, to bolo až 23,8 %.

Do roku 2019 sa podiel neprospievajúcich žiakov zo SZP na Slovensku znížil na 17 %, pričom v obciach, kde bol v roku 2016 zavedený program TSP, klesol na 11,7 %. V obciach, kde nebola zavedená TSP, bol tento podiel 20,8 %. **Podiel neprospievajúcich žiakov zo SZP klesá v obciach, kde je realizovaný program TSP, výraznejšie ako v obciach bez tohto programu.**

⁵ Termín „štatistická významnosť“ sa týka kvality dát a robustnosti štatistickej argumentácie, ktorou je výsledok podložený.

Predpokladaný vplyv TSP na znižovanie podielu neprospievajúcich žiakov zo SZP potvrdzujú aj výsledky analýzy realizovanej metódou syntetickej kontroly na úrovni jednotlivých obcí. V prípade viacerých skúmaných obcí bol zaznamenaný pokles podielu neprospievajúcich žiakov zo SZP v rozsahu do 10 % v porovnaní so syntetickými dvojčikami. Na druhej strane v prípade viacerých skúmaných obcí, kde program TSP existuje dlhodobo, pokles zaznamenaný nebol. Je teda možné predpokladať, že prítomnosť programu TSP patrí k dôležitým, ale nie kľúčovým faktorom ovplyvňujúcim výsledky detí zo SZP v oblasti vzdelávania (pozri tabuľku 7 Prílohy 2).

Dopady TSP v **oblasti sociálneho zabezpečenia** sú ilustrované indikátormi zameranými na využívanie dávok vyplácaných v zmysle zákona o hmotnej núdzi.

Pôvodným zámerom bolo preskúmať vplyv TSP v oblasti dôchodkového zabezpečenia, čo však vzhľadom na vekovú štruktúru ľudí z prostredia MRK a rozsah dostupných dát bolo vyhodnotené ako neuskutočniteľné. Administratívne dáta, ktoré sú v realizovaných štatistických analýzach zohľadňované, sú dostupné na úrovni miestnej samosprávy, ale bez etnického členenia. V prípade klientov TSP je kohorta ľudí v dôchodkovom veku zásadne nižšia ako v majoritnej populácii, aj preto je nemožné sledovať vplyv TSP na lepší prístup k dôchodkovému zabezpečeniu z pohľadu administratívnych dát.

Diskutabilná je aj interpretácia zistení v súvislosti s využívaním dávok vyplácaných v zmysle zákona o hmotnej núdzi (pozri tabuľky 8 – 10 Prílohy 2). Nárast počtu/podielu poberateľov dávky v hmotnej núdzi (DvHN) nemusí byť nutne výsledkom efektívnej asistencie poskytovanej zo strany TSP/TP v zmysle poskytovania asistencie pri uplatňovaní si nárokov na dávku. Zvýšenie počtu poberateľov môže s rovnakou mierou pravdepodobnosti indikovať sociálno-ekonomický prepád obyvateľov lokality spôsobený externými faktormi (napr. odchod významného zamestnávateľa) alebo aj slabú efektívnosť intervencií realizovaných prostredníctvom programu TSP, ktorá sa prejavuje intenzívnejším prepádom ľudí do situácie hmotnej núdze. Na základe vykonanej štatistickej analýzy nie je možné prikloniť sa k žiadnemu z naznačených variantov,

TSP v meste Stropkov

preto zistenia ohľadom vplyvu TSP na počet poberateľov DvHN nebudú na účely tohto hodnotenia ďalej interpretované.

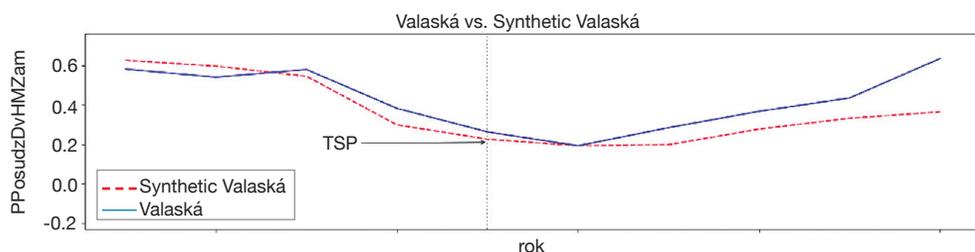
Na základe dát ÚPSVaR je možné tvrdiť, že podiel poberateľov DvHN v obciach vedených v Atlase rómskych komunít na celkovom počte obyvateľov v roku 2011 dosiahol 7,6 %, pričom v prípade obcí s prítomnosťou TSP to bolo 8 %. V roku 2020 boli hodnoty zásadne nižšie, v prípade obcí vedených v Atlase rómskych komunít to bolo 3,5 %, v prípade obcí, kde bol realizovaný program TSP, 3,7 %. Mierne vyššie hodnoty podielu poberateľov DvHN v obciach s prítomnosťou TSP je možné interpretovať celkovo horšou situáciou v týchto obciach, pričom zlá situácia bola aj jedným z dôvodov realizácie programu TSP v nich.

Z pohľadu dopadov TSP je zaujímavé sledovať podiel poberateľov DvHN, ktorí sú súčasne evidovanými uchádzačmi o zamestnanie. Veľká časť

poberateľov DvHN nie je v evidencii uchádzačov o zamestnanie, čo významne limituje možnosti na účasť týchto ľudí na rôznych typoch podporných služieb. Situácia, keď je človek poberateľom DvHN a nie je registrovaný v evidencii uchádzačov o zamestnanie, predstavuje najhorší scenár. Ako poznamenala jedna respondentka: „Títo ľudia nemajú nárok takmer na nič a veľmi ťažko sa s nimi pracuje. Ich registrácia v evidencii uchádzačov je pri práci s nimi prvým krokom. A, samozrejme, rovnako dôležité je, aby sa tam aj udržali.“

Analýza vykonaná metódou syntetickej kontroly indikuje pozitívny vplyv TSP na rast registrácie v evidencii uchádzačov o zamestnanie medzi poberateľmi dávky v hmotnej núdzi. V prípade všetkých sledovaných obcí došlo v porovnaní s ich syntetickými dvojčikami k nárastu. Možno teda tvrdiť, že **TSP má pozitívny vplyv na najnižšiu úroveň povzbudenia poberateľov DvHN k zlepšeniu ich situácie, ktorá sa prejavuje vstupom do evidencie uchádzačov o zamestnanie a zotrvaním v nej.** Situácia môže byť ilustrovaná na príklade obce Pašková, kde v roku 2020 bolo v evidencii uchádzačov o zamestnanie až 70 % poberateľov DvHN, pričom v prípade, že by v obci program TSP nebol realizovaný, by bol tento údaj na úrovni iba 47 %. Ďalším príkladom môže byť obec Valaská, kde bolo v evidencii uchádzačov o zamestnanie vedených 63 % poberateľov dávky v hmotnej núdzi – bez prítomnosti programu TSP v obci by to bolo len 42 % (pozri graf 4).

Graf 4: Podiel poberateľov dávky v hmotnej núdzi, ktorí sú vedení v evidencii uchádzačov o zamestnanie, v obci Valaská v rokoch 2011 – 2021 (TSP začala v obci fungovať v roku 2016)

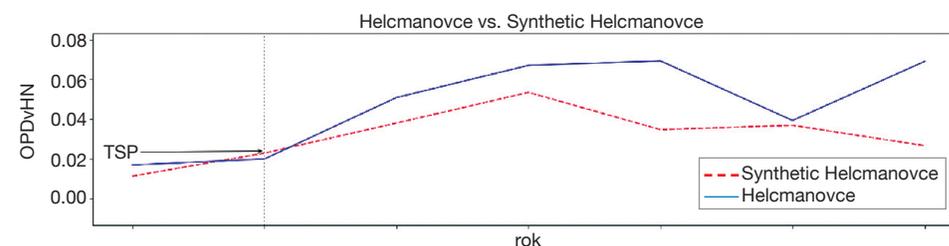
Zdroj: výpočet autorov

Ďalším zaujímavým indikátorom z aspektu programu TSP je **využívanie tzv. osobitného príspevku**. Vypláca sa každému dlhodobu nezamestnanému poberateľovi DvHN, ktorému vznikol pracovný pomer alebo obdobný pracovný vzťah dohodnutý najmenej v rozsahu polovice ustanoveného týždenného pracovného času a dohodnutý príjem je najmenej vo výške minimálnej mzdy zodpovedajúcej dohodnutému rozsahu týždenného pracovného času, najviac však vo výške dvojnásobku minimálnej mzdy.

Intenzita využívania osobitného príspevku ako kombinácie dávky a mzdy je na účely tejto analýzy prepočítaná s ohľadom na počet poberateľov DvHN v obci. V obciach vedených v Atlase rómskych komunít poberali v roku 2015 osobitný príspevok v priemere 3 % všetkých poberateľov DvHN. Do roku 2020 sa tento podiel znížil na 2,3 % všetkých poberateľov DvHN. Aj v obciach s programom TSP možno sledovať klesajúci trend, krivka poklesu však bola miernejšia – z 2,7 % v roku 2015 na 2,2 % v roku 2020.

Analýza vykonaná metódou syntetickej kontroly na úrovni jednotlivých obcí potvrdila **pozitívny alebo neutrálny vplyv TSP na intenzitu využívania osobitného príspevku**. Napríklad v obci Helcmanovce bolo vďaka prítomnosti TSP využívanie osobitného príspevku v priemere o 5 % vyššie ako v prípade, keby TSP v obci realizovaná nebola (pozri graf 5).

Graf 5: Intenzita poberania osobitného príspevku v obci Helcmanovce v rokoch 2011 – 2021 (program TSP začal v obci fungovať v roku 2016)

Zdroj: výpočet autorov

Vo väčšine analyzovaných obcí bolo na základe metódy syntetickej kontroly možné ilustrovať pozitívny vplyv TSP na zvýšenie počtu ekonomicky aktívnych ľudí, ich intenzívnejšie zapojenie do programov aktívnej politiky trhu práce, zvýšenie počtu vyradených z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu umiestnenia na trhu práce. Pozitívny vplyv TSP je možné predpokladať aj v súvislosti so znížením neospravedlnených hodín žiakov alebo znížením podielu neprospievajúcich žiakov. Demonštrácia vplyvu TSP na oblasť sociálneho zabezpečenia sa ukázala ako zložitá, keďže interpretácia zistení nie je jednoznačná.

Na základe vykonanej analýzy je tiež možné jednoznačne tvrdiť, že pozitívny vplyv TSP sa prehlbuje s dĺžkou pôsobenia programu v obci či meste. Toto tvrdenie bolo dlho predpokladané a opakované na základe kvalitatívneho hodnotenia, realizovaná analýza ho však potvrdzuje aj prostredníctvom štatistických metód hodnotenia. Do odbornej diskusie je teda možné ponúknuť aj argumenty kvantitatívneho charakteru.

Pozitívny vplyv TSP na rôzne aspekty života klientov potvrdil aj terénny výskum. Získané údaje sa síce nedajú kvantifikovať, hovoria však o individuálnych prípadoch, ktoré napriek tomu, že nie sú štatisticky významné, môžu zohrávať zásadnú úlohu v živote konkrétnych klientov a ich rodín. Takýto typ dopadu môže byť ilustrovaný napr. týmto vyjadrením:

„Za úspech považujem všetko, čo klientovi pomôže zlepšiť jeho situáciu. Pre niekoho je to viac, pre niekoho menej. Teší ma, že rodina s dvoma zdravotne postihnutými (otec a dcéra), o ktorých sa stará syn s rodinou, sa vďaka pomoci z projektu Chlebobarca dokázala presťahovať z chatrče do dvojizbového bytu na sídlisku. Kvalita ich bývania a života sa nesmierne zlepšila. Naučili sa hygiene a telesnej čistote a byt udržiavajú uprataný. Naučili sa hospodáriť s peniazmi. Na zlepšení situácie sme spoločne pracovali celý rok. Z projektu dostali posteľ, matrace, oblečenie, prestieradlá, sporák, drevo na kúrenie, notebook určený na vzdelávanie postihnutého dieťaťa, 165 € mesačne na celý rok na potraviny v obchode BILLA. Posunuli sa vo svojom živote o niekoľko priečok vyššie. Ďalej sa mi v rámci sanácie rodiny podarilo dostať maloleté dieťa zo

SZP domov k rodičom. Celý rok sme tiež pracovali na zlepšení podmienok v rodine. Ich radosť bola odmenou.“

Jednu zo silných stránok programu TSP je možné identifikovať aj v jednoznačnej orientácii programu na potreby komunity, čo sa prejavuje v širokom spektre tém, ktoré TSP/TP v jednotlivých obciach riešia. Ilustrovať to môže nasledujúce vyjadrenie:

„Nastavili sme separovanie odpadu vo farebných vreciach, každý dom, byt má svoj vlastný kôš na odpad. Spolupracujeme s miestnou základnou školou pri dodržiavaní povinnej školskej dochádzky, priebežne riešime každú absenciu žiaka. Motivujeme žiakov do ďalšieho vzdelávania, je to aj prevencia proti predčasnému materstvu. Máme výbornú zamestnanosť otcov rodín.“

Počas terénneho výskumu opakovane zaznievalo, **že témy, na ktoré sú TSP/TP zameraní, sa v čase menia a TSP/TP musia byť schopní reagovať na aktuálne potreby.** Príkladom môže byť oblasť zamestnanosti. Vzhľadom na zmeny v štrukturálnych podmienkach národného hospodárstva a demografické trendy, ktorých výsledkom je výrazný nedostatok disponibilnej pracovnej sily, téma zamestnanosti nie je v súčasnosti taká akútna ako v predchádzajúcich obdobiach implementácie projektov TSP.

Počas terénneho výskumu TSP/TP jednotne tvrdili, že miera zamestnanosti je v lokalite zásadne vyššia, ako bola v minulosti, a často uvádzali vyjadrenia typu: „kto chce a má záujem, robotu si nájde, máme tu veľa šikovných ľudí a chlapi vedia aj pekne zarobiť, najčastejšie chodievajú niekam von alebo aspoň do Bratislavy, ženy sa obyčajne starajú o deti“. Napriek výrazne lepším podmienkam je podpora zo strany TSP/TP stále nesmierne dôležitá a oblasť zamestnanosti stále patrí medzi kľúčové, keďže TSP/TP často dokážu ovplyvniť správanie väčších skupín. Ilustrovať to môže nasledujúce vyjadrenie:

„Naším úspechom sú mladí ľudia, ktorí poberali sociálne dávky a ktorí následne sami uznali, že pevný mesačný príjem z práce je lepší ako čakanie na sociálne dávky, hoci práca je ťažšia.“

Aj v rámci terénneho výskumu sa preukázalo, že najmä v obciach a mestách, kde TSP koordinuje IMPLEA, nie sú vypuklé problémy so školskou dochádzkou a s nadmerným počtom neospravedlnených hodín žiakov.

Vzhľadom na nedostupnosť údajov nebolo možné štatisticky spracovať situáciu o finančnej situácii domácností cieľovej skupiny. Terénny výskum však indikuje, že problémy so zadlženosťou a s následnými exekúciami stále pretrvávajú a v tejto oblasti nedošlo k dostatočne pozitívnym zmenám. Treba však zdôrazniť, že problém veľkého počtu exekúcií nie je nutne spôsobený neadekvátnym správaním klientov, ale je zapríčinený aj štrukturálnym nastavením trhu s úvermi a poistením. Na živote cieľových skupín sa vo veľkej miere negatívne prejavujú aj predátorské praktiky inštitúcií – napríklad pri náboře do súkromných zdravotných poisťovní alebo pri nedodržiavaní povinnosti preverovania bonity klientov, ktorá je v snahe poskytnúť čo najviac pôžičiek často ignorovaná. Veľký problém predstavuje aj ľahká dostupnosť pôžičiek od nebankových subjektov.

Napriek mnohým problémom a frustráciám, ktorým TSP/TP aktívni v rámci hodnoteného projektu čelia, **sa až 98,5 % tých, čo sa zapojili do dotazníkového zisťovania, domnieva, že výkon TSP v komunite má pozitívny vplyv na situáciu klientov** (66,2 % si myslí, že vysoko pozitívny, a 32,3 %, že pozitívny), a len 1,5 % respondentov pozitívny vplyv nevidí.

Pomerne veľká skupina respondentov (92,1 %) sa tiež domnieva, že výkon TSP má **pozitívny vplyv na vzťahy v lokalite, kde je program realizovaný**.

V súvislosti s trendmi vývoja životných podmienok ľudí v lokalite, kde respondent pôsobí, cca 80 % respondentov reportuje trend zlepšovania, 26,9 % hovorí, že situácia sa vo všeobecnosti zlepšila, a 53,2 % si myslí, že situácia sa skôr zlepšila. Dôvody zlepšenia určite možno hľadať aj v dlhodobej realizácii TSP v lokalite.

Pozitívny vplyv TSP na vzťahy v komunite potvrdila aj väčšina zástupcov obecných úradov, ktorí boli dopytovaní. Často prízvukovali význam programu TSP pre obec ako služby, ktorú určite potrebujú. Vyjadrenia typu „neviem si predstaviť, čo by bolo, kedy sme tu nemali TSP“ boli v teréne bežné.

Jedna z lokalít, v ktorej sa realizuje TSP v meste Stropkov

Kvalita výkonu terénnej sociálnej práce

Hodnotiaca otázka:

*Do akej miery používajú TSP/TP vo svojej práci nedirektívne prístupy, citlivo narábajú s mocou, ktorou voči klientovi disponujú, a v ich práci dominuje ľudskoprávny prístup?*⁶

V rámci terénneho výskumu i dotazníkového zisťovania bolo opakovane potvrdené, že TSP/TP⁷ sú oboznámení s nedirektívnymi prístupmi práce s klientom a vo veľkej miere sa ich pri svojej práci snažia uplatňovať. **Kým v minulosti boli klienti často vnímaní ako subjekt paternalistickej kontroly, dnes je možné sledovať posun smerom k ich zmocňovaniu a vnímaniu ako samostatných individualít.**

Pozitívny trend je určite ovplyvnený odbornosťou TSP/TP, ktorú je možné interpretovať dĺžkou praxe a vzdelaním (formálnym alebo neformálnym), ako aj ich konkrétnymi postojmi.

Priemerná dĺžka praxe TSP/TP v čase realizácie dotazníkového zisťovania dosahovala 7,3 roka, pričom v prípade TSP to bolo 7,6 roka a v prípade TP 6,9 roka.

Okrem skúsenosti v pozícii TSP/TP **až 47 % TSP malo aj inú predchádzajúcu skúsenosť so sociálnou alebo s komunitnou prácou**, v prípade TP to bolo 38 %.

6 Kompletne znenie otázky bolo: *Do akej miery používajú TSP/TP vo svojej práci nedirektívne prístupy, citlivo narábajú s mocou, ktorou voči klientovi disponujú, a v ich práci dominuje ľudskoprávny prístup? Na základe realizovaných metód výskumu sa pokúste vyjadriť evaluátorský pohľad na štrukturálne faktory, ktoré ovplyvňujú kvalitu výkonu TSP/TP v poňatí uvedených nedirektívnych prístupov, napr.: „Čo vplýva na to, že TSP/TP vie/nevie pracovať s mocou?“, a pomenujte typológiu TSP/TP, ktorých práca je charakterizovaná vyššie uvedenými princípmi/prístupmi.*

7 Pokiaľ nie je uvedené inak, vždy ide o TSP/TP zamestnaných v rámci hodnoteného projektu, teda nie sú zohľadňované názory a postoje TSP/TP zamestnaných v rámci projektu realizovaného v gescii ÚSVRK.

V skupine respondentov, ktorí uviedli, že pred vstupom do programu TSP mali predchádzajúce skúsenosti so sociálnou či s komunitnou prácou, sa často objavovali činnosti ako opatrovatel'ka detí, pracovník s mládežou, asistent učiteľa, pracovník na úrade PSVaR, pracovník na miestnom úrade atď. Viacerí respondenti uvádzali aj dobrovoľnícku činnosť v mimovládnych organizáciách pôsobiacich v sociálnej oblasti.

Škála činností, ktoré uvádzali respondenti bez predchádzajúcej skúsenosti so sociálnou či s komunitnou prácou, bola mimoriadne široká. Zahŕňala všetky druhy administratívnych pozícií, pozície vo výrobe, samostatne zárobkovo činné osoby, pracovníkov v oblasti predaja, služieb, stravovania, objavovali sa aj evidovaní uchádzači o zamestnanie alebo študenti. Celkovo bolo ťažké zvýrazniť činnosť, ktorá by v zozname dominovala.

Štandardnou kvalifikáciou na prácu terénneho sociálneho pracovníka je vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v odbore sociálna práca alebo v príbuzných odboroch, ktoré bolo dosiahnuté alebo je v procese dosahovania. V prípade osôb, ktoré dlhodobo pracujú na pozícii TSP (prax sa preukazuje prácou na tejto pozícii ku dňu začatia NP), je akceptovateľný aj vysokoškolský diplom prvého stupňa.

Na základe výsledkov dotazníkového zisťovania možno tvrdiť, že 93,3 % respondentov dosiahlo vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v odbore, ďalších 3,9 % respondentov bolo v procese získavania požadovaného vysokoškolského vzdelania a v prípade zvyšných 2,8 % respondentov bol vzhľadom na ich dlhodobú prax na pozícii TSP akceptovateľný aj vysokoškolský diplom prvého stupňa.

V prípade TP postačovalo na splnenie kvalifikačných požiadaviek nižšie stredné odborné vzdelanie. Napriek tomu 13,2 % respondentov malo ukončené vysokoškolské vzdelanie v odbore sociálna práca alebo v príbuzných odboroch a 11,2 % respondentov bolo práve v procese jeho získavania.

Výkon terénnej sociálnej práce je realizovaný v extrémnych podmienkach sociálneho vylúčenia. Okrem vzdelania je preto na kvalitný výkon TSP

založený na uplatňovaní nedirektívnych prístupov **klúčový aj dobrý vzťah k svojej práci** podmienený jej prijatím. Na základe terénneho výskumu ho možno považovať za jeden zo základných predpokladov na uplatňovanie nedirektívneho prístupu a vnímanie klientov ako plnohodnotných partnerov. Ako poznamenala jedna respondentka terénneho výskumu: „Nedá sa to robiť bez toho, aby ste to mali radi. Sem sa nechodí len do práce – keby som to mala iba ako prácu, tak to nevydržím...“

Prostredníctvom dotazníkového prieskumu boli preto zisťované postoje TSP/TP k svojej práci. Respondenti mali vyjadriť súhlas alebo nesúhlas s jednotlivými výroky. Viaceré mali zámerne kontroverzný podtón a boli formulované na základe výsledkov prieskumu realizovaného medzi regionálnymi koordinátormi TSP. Tí v ňom mali určiť hodnoty a princípy TSP, v ktorých TSP/TP najčastejšie zlyhávajú. Keďže hodnoty a princípy sú vyjadrením postojov, zlyhanie môžu byť často nevedomé. Viacerí RK vo svojich výpovediach vyjadrili aj obavu, či TSP/TP vykonávajú svoju prácu z presvedčenia, alebo z nutnosti. Preto bola oprávnenosť týchto obáv ďalej skúmaná.

S výrokom „prácu TSP/TP mám rád/rada a poskytuje mi dostatok príležitostí na profesionálnu realizáciu“ súhlasí 65,6 % TSP/TP zapojených do dotazníkového zisťovania a ďalších 29,3 respondentov s ním skôr súhlasí. Podiel respondentov, ktorí svoju prácu nemajú alebo skôr nemajú radi, je 5,1 %.

S výrokom „na pozícii TSP/TP pracujem najmä preto, pretože som nevedel/-a nájsť iné zamestnanie“ jednoznačne nesúhlasí 68 % a skôr nesúhlasí 20,2 % všetkých respondentov. Na opačnom konci škály je 11,8 % respondentov, čo je približne dvojnásobok počtu tých, ktorí vyjadrili nedostatok pocitu radosti a profesionálneho uspokojenia z práce. Určite nie je možné tvrdiť, že skupina respondentov, pre ktorých práca v programe TSP nebola ich prvou voľbou a bola skôr riešením z núdze, je totožná so skupinou, ktorá nepociťuje dostatok radosti a uspokojenia zo svojej práce.

Prijatie práce z dôvodu nedostatku iných príležitostí je častejšie u TP ako u TSP. Za zmienku však stojí porovnanie tohto zistenia so zis-

teniami ohľadom radosti z práce – TP pociťujú pri svojej práci viac radosti a príležitostí na profesionálnu sebarealizáciu ako TSP. Možno teda tvrdiť, že hoci TP vstupujú do programu z dôvodu nedostatku iných príležitostí častejšie, neskôr nachádzajú v práci viac potešenia. Zistenia nepotvrdili ani obavy RK o tom, že TSP/TP svoju prácu vykonávajú viac z nutnosti ako z presvedčenia.

Zaujímavé je rozdelenie výpovedí respondentov pracujúcich v mestsom a rurálnom prostredí. Na základe ich odpovedí možno predpokladať, že v mestsom prostredí je práca TSP/TP prvou voľbou častejšie ako v prípade rurálneho prostredia (s výrokom úplne nesúhlasilo 72,6 % respondentov pracujúcich v meste oproti 65,6 % respondentov pracujúcich v obci). Vzhľadom na rozdielnu štruktúru a dostupnosť pracovných príležitostí v prostredí mesta a obce však toto zistenie nie je veľkým prekvapením.

Kvalita výkonu TSP v súvislosti s uplatňovaním nedirektívnych prístupov bola vo veľkej miere dopytovaná medzi RK programu TSP, ktorých úlohou je spolupracovať s TSP/TP a pomáhať im pri napĺňaní hodnôt a princípov TSP.

Z prieskumu medzi RK vyplynulo, že u TSP/TP je problematické dodržiavanie viacerých hodnôt a princípov terénnej sociálnej práce. **Regionálni koordinátori sa domnievajú, že k najčastejším zlyhaniam na strane TSP/TP dochádza v súvislosti s hodnotami⁸ „kompetentnosť“ a „dôstojnosť jednotlivca a jeho ľudská hodnota“.** V prípade princípov vidia tieto najčastejšie nedostatky:

- „hľadá možnosti, ako zapojiť klientov do procesu riešenia ich problémov“, ktorý je súčasťou hodnoty „dôstojnosť jednotlivca a jeho ľudská hodnota“,

8 V zmysle Štandardov TSP možno považovať za východiskové hodnoty TSP: i.) dôstojnosť jednotlivca a jeho ľudskú hodnotu, ii.) sociálnu spravodlivosť, iii.) integritu, iv.) neškodenie (neublížovanie), v.) kompetentnosť.

- „je si vedomý mocenskej výhody pomáhajúceho profesionála a nezneužíva svoju profesionálnu prevahu na manipuláciu či výberové informovanie klienta alebo relevantných partnerov v práci“, ktorá je súčasťou hodnoty „integrita“.

Pozorovania koordinátorov TSP môžu byť ilustrované nasledujúcimi tromi vyjadreniami:

- „Mnohí TSP/TP majú tendenciu nazerať na osoby, s ktorými spolupracujú, ako na ľudí, ktorí v dôsledku svojho pôvodu zo SZP (spravidla MRK) nie sú schopní komplexne posúdiť svoju životnú situáciu, identifikovať všetky dostupné zdroje na jej zmenu a efektívne ich využívať. Nie preto, že by na to mali genetické, etnokultúrne a iné podobné predispozície, ale preto, lebo v dôsledku dlhodobej sociálnej deprivácie a spravidla nízkeho vzdelania nemajú dostatok informácií a zručností, aby mohli prijímať kompetentné rozhodnutia, ktoré by viedli k účinnej a dlhodobej zmene. Preto sú TSP/TP často v dobrej viere presvedčení, že vedia lepšie než samotní klienti, čo je pre klientov dobré, a majú tendenciu im tieto svoje postoje podsúvať alebo priamo navrhovať, bez ohľadu na to, či sú klienti s týmito postojmi stotožnení.“
- „Často sa stáva, že TSP/TP nezapájajú klientov do procesu napr. pri spísaní odvolaní, splátkových kalendárov, pri spracovaní žiadostí, potrebných príloh pri hľadaní práce... V praxi TSP/TP často vyriešia problém bez samotných klientov, neponúkajú možnosti riešenia a zapojenia klientov, nedelegujú úlohy v procese na klientov, nezmocňujú ich, pričom základom tohto prístupu je dať hotové riešenia na rýchle, často možno aj nevhodné ukončenie prípadu.“
- „TSP/TP navrhujú riešenia bez diskusie s klientmi, pretože si myslia, že vedia, čo je pre klientov najlepšie.“

V súvislosti s vyššie uvedenými vyjadreniami je potrebné upozorniť na „dobrú vieru TSP/TP“, ktorá je podľa vyjadrení RK evidentná pri väčšine zlyhaní v súvislosti s rozhodovaním za klientov.

Tiež je potrebné upozorniť na fakt, že **identifikované zlyhania si TSP/TP uvedomujú a počas rozhovorov ich často verbalizovali.**

TSP v meste Velký Krčín

TSP/TP považujú princíp zmocňovania za dôležitý a správny, v mnohých prípadoch však majú pocit, že ho nevedia v súvislosti s klientmi uplatniť, a často sa cítia bezradní. Prekážkou sú mnohokrát ľudské kapacity klientov, ktoré sú nezriedka limitované a mnohým nedovoľujú samostatne zvládať jednotlivé úkony.

Takéto situácie môže ilustrovať vyjadrenie: „Je to ťažké, keď príde človek, ktorý sa nevie podpísať a vôbec nerozumie, čo hovorím. Snažím sa mu to vysvetliť raz, dva razy, tri razy... Ale na mňa čakajú ďalší klienti, preto to často urobím za nich. Viem, že je to chyba, ale som rada, že vôbec majú nejaký papier a chcú niečo riešiť...“

Ilustratívne je aj vyjadrenie: „Snažím sa čo najviac posilniť postavenie mojich klientov pri riešení ich problémov, viesť ich k tomu, aby prevzali zodpovednosť, atď. V priebehu rokov sa klienti jednoznačne stali samo-

statnejšími a zodpovednejšími – najmä v komunikácii s úradmi a inštitúciami energetického systému (elektrárne, vodárne). Je to však veľmi ťažké a často musím urobiť veľa vecí za nich.“

Mnohí respondenti terénneho výskumu v súvislosti so zmocňovaním klientov **naznačovali aj konkurenčnú atmosféru medzi jednotlivými podpornými programami**. Hovorili o situáciách, keď klient skúša jednotlivé pomocné programy (TSP, komunitné centrá, niekde aj MVO), až kým nedostane pomoc, ktorú si predstavuje. Neposkytnutie pomoci v očakávanom rozsahu alebo forme klient často vníma osobne, čo významne ohrozuje dôveru klientov voči TSP/TP. Situáciu je možné ilustrovať nasledujúcim vyjadrením: „Keď neurobím to, čo si klient myslí, že by som mal urobiť, tak je niekedy nahnevaný, inokedy sklamaný a potom radšej spolupracuje s niekým iným.“

Nie zriedkavé vykonávanie činností a rozhodovanie za klienta potvrdzujú aj výsledky dotazníkového zisťovania. Takmer 40 % respondentov súhlasí (13 % úplne a 26,9 % čiastočne) s výrokom „často sa ocitnem v situácii, keď musím za klienta rozhodnúť ja, keďže klient nie je schopný rozhodnúť kompetentne alebo mu rozhodovanie trvá príliš dlho“.

Zaujímavé je porovnanie medzi projektmi realizovanými IMPLEA a ÚSVRK (pozri graf 16 Prílohy 1), pričom súhlasný názor bol výrazne viac zastúpený medzi TSP/TP zamestnanými v projekte realizovanom ÚSVRK. Dôvody tohto rozdielu možno vysvetliť aj mierou závažnosti situácie užívateľov programu, pričom situácia ľudí v lokalitách, kde bola TSP realizovaná v gescii ÚSVRK, bola závažnejšia a miera chudoby a vylúčenia výraznejšia.

S cieľom overiť oprávnenosť obáv identifikovaných zo strany RK v súvislosti s dodržiavaním hodnôt a princípov TSP boli v dotazníkom prieskume adresovanom TSP/TP uvedené tri modelové situácie, s ktorými sa TSP/TP môžu často stretnúť, a zároveň boli navrhnuté alternatívy riešenia uvedených situácií.

Prvá situácia sa týkala očakávaní majority a miestnej samosprávy v súvislosti s účasťou ľudí z MRK na trhu práce a postojov miestnej samosprávy

v prípade, že sa tieto očakávania nenaplnia. Druhá sa týkala domáceho násillia, kde páchatelom násillia bola osoba, ktorá zohrávala úlohu neformálnej autority v komunite a často plnila úlohu neformálneho vodcu. Tretia situácia sa týkala udržiavania poriadku a zberu odpadu v miestnej MRK.

Pri všetkých troch otázkach si respondenti mohli vybrať jedno zo štyroch navrhovaných riešení. V každej z troch modelových situácií boli dve zo štyroch navrhovaných riešení formulované spôsobom, ktorý porušoval princíp TSP. Ak respondenti nesúhlasili so žiadnym z navrhovaných riešení, mali možnosť sformulovať vlastný návrh.

V zmysle zistení vyplývajúcich z tejto časti dotazníkového zisťovania možno tvrdiť, že TSP/TP v modelových situáciách preferovali nedirektívne a rešpektujúce prístupy, ktoré boli založené na akceptovaní slobodného rozhodnutia klienta, ale so snahou informovať klienta o možných výhodách jednotlivých riešení.

Akceptácia riešení, ktoré v nevelikej miere zahŕňali postoje klienta, teda riešení, keď TSP/TP podporovali a navrhovali riešenia, v ktorých oni sami rozhodovali namiesto klienta vo viere, že vedia, čo je pre klienta najlepším riešením, nebola dominantná. Miera podpory týchto prípadov sa v jednotlivých modelových situáciách líšila s súvislosti s konkrétnymi otázkami a pohybovala sa v rozmedzí 1,2 – 18,7 % respondentov.

Tento výsledok čiastočne potvrdzuje názor RK, ktorí vo svojich **hodnoteniach zlyhaní na strane TSP/TP často uvádzali situácie, keď TSP/TP rozhodovali namiesto klienta**, a je čiastočne kompatibilný aj s podporou tvrdenia „často sa ocitnem v situácii, keď musím za klienta rozhodnúť ja, keďže klient nie je schopný rozhodnúť kompetentne alebo mu rozhodovanie trvá príliš dlho“, s ktorým úplne alebo čiastočne súhlasilo takmer 40 % respondentov v pozícii TSP/TP.

Výsledky dotazníkového zisťovania však nie sú kompatibilné s uplatňovaním reštrikčných opatrení voči klientom. V časti dotazníka zameranej na výber jedného z prístupov v modelovej situácii sa podpora reštriktívnych riešení (ako napr. „TSP/TP by mali podporovať rozhodnutie

starostu a s ľudmi, ktorí odmietli zamestnanie, by mali aspoň načas prestať spolupracovať, aby pochopili, že premrhali dobrú príležitosť“) objavovala u cca 1 % respondentov. S výrokom „s cieľom zvýšenia motivácie klientov zlepšiť ich situáciu má obec právo vykonávať rôzne reštrikčné opatrenia (napr. do aktivačných prác zapájať iba ľudí, ktorí majú zaplatené napr. poplatky za odpad)“ však plne súhlasilo 17,5 % a skôr súhlasilo 23,9 % všetkých respondentov, čo znamená, že približne 41 % respondentov vo väčšej alebo v menšej miere podporovalo uplatňovanie reštrikcie.

Tento nesúlada nie je jednoduché interpretovať. Možno však predpokladať, že dôvody tkvejú v nesúlade medzi kognitívnym a podvedomým vnímaním situácie. **Zatiaľ čo na kognitívnej úrovni si TSP/TP uvedomujú dôležitosť partnerského prístupu** (riešenie modelovej situácie je tiež možné označiť za situáciu, pri ktorej sa očakáva uplatnenie „naučených“ a modelovo správnych riešení, a respondenti si uvedomujú, že by mali odpovedať „správne“), **v bežných situáciách často prevládajú postoje, ktoré sú ovplyvnené podvedomým vnímaním situácie a prostredím, v ktorom sa respondenti pohybujú.** Zistenie ohľadom nesúlada nie je potrebné hodnotiť ako nutne negatívne – zmena postojov je dlhodobým procesom ovplyvneným mnohými premennými. Dobrou správou je, že TSP/TP si (aj keď najmä v očakávaných situáciách) uvedomujú dôležitosť rešpektujúcich prístupov.

Ďalšie prejavy podvedomého vnímania situácie je možné ilustrovať napr. situáciou z terénneho výskumu, keď TSP/TP v dobrej vôli upozornili členov výskumného tímu, aby si „na tú stoličku nesadali, tam sedávajú tí z osady“, pričom z týchto slov bolo možné vycítiť jednoznačný dešpekt voči klientom, hoci zvyšok stretnutia sa niesol v podpornej atmosfére.

Dotazníkové zisťovanie upozornilo na vysokú mieru nedôvery TSP/TP v úprimný záujem klienta o zlepšenie svojej situácie. S výrokom „väčšina klientov, s ktorými spolupracujeme, nemá úprimný záujem zmeniť svoju situáciu“ rozhodne súhlasilo 13 % respondentov, pričom ďalších 31 % s týmto tvrdením skôr súhlasilo. Nie je jasné, kde sú korene tejto nedôvery, či ide o názor vyplývajúci z opakovanej a dlhodober frustácie podmienenej pomalou zmenou, alebo o skúsenosť založenú na

dôkazoch, alebo o názor zakorenený v predsudkoch voči Rómom. Nech je, ako je, až 44 % TSP/TP neverí v úprimný záujem klientov. Možno to považovať za relatívne rušivé zistenie, keďže vysoká miera nedôvery v úprimný záujem klientov určite ovplyvňuje kapacity na uplatňovanie nedirektívnych a mocensky vyrovnaných metód spolupráce.

Na druhej strane počas terénneho i dotazníkového zisťovania bolo identifikovaných **množstvo vyjadrení o klientoch, ktoré boli plné rešpektu a podpory** a možno ich ilustrovať týmto vyjadrením: „Majorita (ani starosta) často nedokáže pochopiť situáciu, v ktorej sa klient nachádza.“

Viacerí respondenti tiež upozorňovali, že „TSP/TP sa vždy usiluje o zmier medzi MRK a starostom, je mediátorom medzi dvoma stranami, podporuje svojich klientov a spolu so starostom hľadá riešenia“, pričom rozsah uplatňovania nedirektívnych riešení je často limitovaný aj postojmi ďalších aktérov v komunite, či už ide o ďalších zamestnancov obecného úradu, o školu, úrad PSVaR, alebo iné inštitúcie.

Otázka zmocňovania klientov z prostredia MRK je aktuálne diskutovaná len v kontexte klientov a pracovníkov programu TSP. Viacerí respondenti však poznamenali, že zmocnenie, aj keby bolo posilnené, nemôže byť aplikované v situáciách, keď ho nebude akceptovať majorita. Toto tvrdenie nadväzuje na diskusiu o nedirektívnych metódach, ktorých uplatnenie je limitované postojmi širšieho okolia. Respondenti preto upozorňujú na **dôležitosť práce s majoritou a na odbúravanie jej strachu a predsudkov, ktorým sa TSP aktuálne venuje len okrajovo.**

Terénna sociálna práca a prostredie, v ktorom funguje

Hodnotiaca otázka:

Akým spôsobom ovplyvnil covid interakcie programu TSP s najdôležitejšími inštitúciami (samospráva, škola, úrad PSVaR, lekár, Polícia SR)? Zmenilo sa vnímanie TSP/TP v očiach týchto inštitúcií? Udiala sa na lokálnej úrovni, vďaka úlohe, ktorú TSP/TP zohrávali pri epidémii, zmena vo vnímaní TSP zo strany majority? Ovplyvnil covid vzťahy TSP/TP s komunitami, príp. menila sa dynamika týchto vzťahov? Aký vplyv mali opatrenia realizované štátnymi a lokálnymi autoritami voči MRK (územné karantény osád a pod.) na vzťahy autorít (RÚVZ, samosprávy a pod.) s marginalizovanými komunitami a ako ich vnímali obyvatelia dotknutých komunit? Ako vnímali komunity pôsobenie TSP/TP počas pandémie?

V súvislosti s vplyvom pandémie na výkon TSP treba v prvom rade skonštatovať, že v čase hodnotenia bola pandémia už len vyprchávacou spomienkou. Každý z dopytovaných však toto obdobie hodnotil ako extrémne náročné. TSP/TP čelili strachu o vlastné zdravie a zdravie svojich blízkych, súčasne sa však od nich očakávala vysoká miera nasadenia v pomoci klientom, ktorí boli vystrašení a vzhľadom na prostredie, v ktorom žijú, aj výraznejšie ohrození.

Všetci respondenti⁹ jednoznačne potvrdzovali, že počas pandémie boli v „prvej línii“ a svoju prácu neprerušili. Ich vyjadrenia, samozrejme, nik nespochybňuje, hlasy z externého prostredia však v mnohých lokalitách naznačujú opak.

Bez ohľadu na pravdivosť ktorýchkoľvek vyjadrení je možné s určitosťou tvrdiť, že pandemické obdobie vyvolalo medzi jednotlivými aktérmi v pomáhajúcich profesiách množstvo napätia. Hlasy z prostredia komu-

nitných centier napr. hovorili: „TSP prišla do komunitného centra, hodila na stôl nakopírované úlohy zo školy a povedala, aby sme ich išli rozdať. Pritom to bola úloha TSP.“ Na druhej strane aj TSP/TP sa často cítili zneužívaní, čo môže ilustrovať vyjadrenie: „Zavolala nám riaditeľka školy, aby sme zabehli do tej a tej rodiny, že od nich zo školy tam nepošle nikoho, pretože by sa mohli nakaziť.“

Ako bolo už viac razy v rôznych kontextoch skonštatované, na obdobie pandémie nebol nik pripravený, čo si najmä v prvých fázach vyžadovalo veľa improvizácie. Výnimkou nebol ani program TSP. Otázka spolupráce pomáhajúcich profesií a iných relevantných aktérov, ktorá bola opakovane formulovaná aj v predchádzajúcich hodnoteniach programu, sa počas pandémie stala ešte aktuálnejšou.

Na základe výsledkov terénneho výskumu možno konštatovať, že **kríza spôsobená pandemiou COVID-19 ovplyvnila výkon TSP skôr negatívne**. Interakcia s cieľovou skupinou bola negatívne ovplyvnená aj v dôsledku nižšej frekvencie kontaktov s klientmi či v kancelárii TSP, alebo v prirodzenom prostredí klientov. Počas pandémie klientom odpadli aj povinnosti voči úradu PSVaR a ďalším inštitúciám, čo podľa vyjadrení dopytovaných TSP/TP výrazne ovplyvnilo aktuálne kapacity klientov plniť dohodnuté povinnosti. Ako poznamenala jedna respondentka: „Obdobie covidu nás vrátilo aspoň o desať rokov späť. To, čo naši klienti už dobre zvládali, odrazu zmizlo a my znovu bojujeme so základnými vecami...“

Podľa dopytovaných TSP/TP malo negatívny vplyv aj vyplácanie rôznych mimoriadnych príspevkov. TSP/TP ich vyplácanie nespochybňovali, iba konštatovali, že v mnohých prípadoch zvýšilo závislosť klientov od externej pomoci. Ľudia totiž nie vždy chápali, že vyplatenie mimoriadnych príspevkov je kompenzáciou za straty spôsobené zhoršeným prístupom k zamestnaniu, a vyplatenie príspevku chápali skôr ako navýšenie dávky v hmotnej núdzi a očakávajú ho aj naďalej. **Popri množstve negatívnych dopadov pandémie však možno podľa vyjadrení TSP/TP s odstupom času sledovať aj pozitívny dopad, ktorým je zvýšená hygiena a zvýšená starostlivosť o svoje zdravie a zdravie svojich blízkych.** Podľa vyjadrení TSP/TP si klienti neporovnateľne častejšie napr. umývajú ruky a dôslednejší sú napr. aj v užívaní liekov.

⁹ Pokiaľ nie je uvedené inak, vždy ide o TSP/TP zamestnaných v rámci hodnoteného projektu, teda nie sú zohľadňované názory a postoje TSP/TP zamestnaných v rámci projektu realizovaného v gescii ÚSVRK.

Pandémia covidu podľa TSP/TP výrazne ovplyvnila aj oblasť zamestnanosti. Ľudia začali uprednostňovať lokálne zamestnanie pred cestovaním za prácou. Túto preferenciu však v mnohých prípadoch nebolo možné uplatniť, pretože pracovné príležitosti v mnohých dotknutých lokalitách neexistujú a ľudia sú stále nútení za prácou cestovať.

Počas pandémie **TSP/TP vo veľkej miere vykonávali osvetovú činnosť a pomáhali obciam pri organizovaní celoplošného testovania**, ako aj pri očkovaní proti koronavírusu. Často informovali cieľové skupiny, ako aj ostatných obyvateľov obce o aktuálnych protipandemických opatreniach, pomáhali pri registrácii na celoplošné testovanie, uľahčovali tlač preukazov COVID-19 a distribuovali letáky. Prácu vykonávali najmä individuálne v súlade s protipandemickými opatreniami, keďže dlhé mesiace platil zákaz zhromažďovania a združovania.

Kontroverznými udalosťami, ktoré sa nevyhli výkonu TSP, boli hromadné izolácie niektorých rómskych osád alebo ulíc. Hoci sa toto hodnotenie nezameriava konkrétne na tieto masové karantény, údaje, ktoré sa podarilo zhromaždiť, naznačujú, že pracovníci TSP zohrali v týchto napätých situáciách skôr pozitívnu úlohu. Pomáhali klientom so situačnou informovanosťou, pomáhali v komunikácii s regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva, s vojskom, políciou, pri distribúcii potravín, pri plnení školských povinností a podobne. Evaluátori neznamenali informácie, že by sa na základe týchto udalostí zhoršilo vnímanie TSP/TP cieľovými skupinami.

Naopak, na základe vyjadrení viacerých respondentov možno predpokladať, že vďaka obdobiu pandémie sa vnímanie TSP v očiach viacerých inštitúcií posilnilo. Počas pandémie si v plnej sile uvedomila rozsah činnosti a význam TSP najmä miestna samospráva.

Toto tvrdenie sa však neodrazilo na platových podmienkach TSP/TP, ktoré určuje práve miestna samospráva. Pritom v súvislosti s covidovým obdobím samosprávy mohli požiadať o dodatočné mzdové prostriedky určené na odmenenie ľudí v prvej línii, teda aj TSP/TP. Prekvapilo, že veľa obcí o prostriedky nepožiadalo a TSP/TP neboli vyplatené žiadne odmeny. Ako uviedol jeden regionálny koordinátor TSP a viacerí ďalší

to potvrdili: „Starostovia aj chceli oceniť TSP/TP, aj im prišli poďakovať. Odmenu však neschválili iní zamestnanci samosprávy.“

Otáznou v mnohých prípadoch zostáva pozícia TSP/TP v štruktúre miestnej samosprávy. TSP/TP sa veľa razy cítia ako „detašované pracovisko úradu“, ktorého úlohou je odľahčovať kmeňových pracovníkov úradu od kontaktu s ľuďmi z MRK.

TSP/TP nevedeli jednoznačne odpovedať na otázku ohľadom posilnenia kontaktu s inými inštitúciami/podpornými programami počas obdobia pandémie. V prípade obcí, ktoré boli v nútenej karanténe, bol kontakt TSP/TP so zástupcami iných subjektov zameraný primárne na riešenie problémov ad hoc. V niektorých prípadoch boli TSP/TP členmi miestnych koordinačných výborov, čo však nebolo pravidlom. Ako poznamenal jeden respondent: „V tom čase každý robil, čo vedel, a nebol čas na spoznávanie sa alebo budovanie dlhodobých partnerstiev. Na mnohých už nemám ani telefónne čísla.“

Na druhej strane mnohí respondenti z prostredia TSP potvrdili, že **mnohé externé inštitúcie už program TSP dobre poznajú.** Okrem pravidelného kontaktu s miestnym úradom PSVaR sú TSP/TP v prípade potreby často kontaktovaní aj políciou, sociálnou poisťovňou, lekármi, inštitúciami sociálnych služieb a ďalšími. Ako povedali viacerí respondenti: „Zavolajú nám s nejakou otázkou a hovoria, ako sú radi, že tu sme, lebo inak by to nevedeli vôbec zabezpečiť. Sme teda prostredníkmi medzi klientom a mnohými inštitúciami.“ Neboli však identifikované dôkazy, ktoré by potvrdili, že viditeľnosť programu TSP v externom prostredí bola posilnená práve počas pandémie. Možno skôr predpokladať, že ide o výsledok dlhodobej prítomnosti programu TSP v lokalitách.

Táto situácia je na jednej strane **dôkazom sily a dôležitosti programu TSP**, čo možno vnímať v pozitívnom svetle. Na druhej strane však predstavuje vysokú mieru rizika.

Osobitú pozornosť je potrebné venovať vzťahu TSP/TP s miestnymi úradmi PSVaR. Len 10,9 % respondentov uviedlo, že s miestnym úradom PSVaR sú v kontakte menej ako raz týždenne. Až 21,1 % tvrdilo,

TSP v meste Velký Krtíš

že s úradom PSVaR sú v každodennom kontakte, a 28,7 %, že kontakt sa uskutočňuje každý druhý deň. Zvyšná časť respondentov odhaduje svoj kontakt vo frekvencii raz týždenne. Kontakt TSP/TP s úradmi PSVaR možno teda hodnotiť ako veľmi intenzívny. Potvrdili to aj zistenia dotazníkového prieskumu medzi pracovníkmi úradov PSVaR, v rámci ktorého až 94,2 % respondentov uviedlo, že pri výkone svojich pracovných povinností súvisiacich s klientmi z MRK pravidelne prichádzajú do kontaktu s TSP/TP.

Až 89,7 % respondentov dotazníkového zisťovania medzi pracovníkmi úradov PSVaR uviedlo, že TSP/TP ich kontaktujú, keď potrebujú získať informácie (napr. prešetrenie sociálnej situácie). Na druhej strane len 16,4 % respondentov uviedlo, že prichádzajú do kontaktu s nimi, keď sa TSP/TP snažia vybaviť niečo za klienta.

Na základe uvedeného možno tvrdiť, že program TSP je pracovníkmi úradov PSVaR už vysoko rozpoznaný. Otázkou zostáva, pri akých príležitostiach TSP/TP a pracovníci úradov PSVaR spolupracujú. Problémom určite nie je intenzita kontaktu, ale úlohy, o ktoré sú TSP/TP zo strany úradov PSVaR často žiadani, najmä v súvislosti so sociálnoprávnou ochranou. Žiadosti sa často týkajú preverenia situácie v domácnostiach, pričom TSP/TP často nie sú informovaní o cieľoch takéhoto zisťovania. Aj preto existuje významné riziko ohrozenia dôvery, ktorú klienti voči TSP/TP prechovávajú.

Počas terénneho výskumu z úst TSP/TP často zaznievalo, že sa cítia byť pracovníkmi úradov PSVaR zneužívaní s cieľom terénneho zisťovania. TSP/TP často opisovali vzťah s úradmi PSVaR ako nevyrovnaný, veľa razy pretkaný pocitom nadradenosti zo strany pracovníkov úradu voči TSP/TP.

Hodnotenie programu TSP pracovníkmi úradov PSVaR bolo skôr pozitívne. Na škále 1 – 4 bolo ich priemerné hodnotenie 1,69, pričom väčšina respondentov označila program ako veľmi užitočný. Postoje pracovníkov úradov PSVaR možno ilustrovať týmto vyjadrením: „Myslím si, že TSP/TP odvádzajú smerom k úradu PSVaR užitočnú a nápomocnú prácu, a, samozrejme, prispievajú k úspešnému vybavovaniu záležitostí klientov, ktorí sa na nich aktívne obracajú.“

Pracovníci úradov PSVaR vo svojich vyjadreniach často narážali na situácie, keď sa TSP/TP snaží vybaviť niečo v mene klienta, čo môže ilustrovať napr. nasledujúce vyjadrenie: „Pre našu prácu je dobré, ak vybavíme klienta rýchlejšie. No na druhej strane oni sú gramotní, a pritom všetko rieši niekto za nich. Oni teda nemusia nič, všetko majú vybavené, a to nie je správne. Čo bude ďalej? Trochu zodpovednosti musia mať.“ V súvislosti s týmito tvrdeniami a vzhľadom na pomerne nízke percento respondentov z prostredia úradov PSVaR, ktorí prichádzajú do kontaktu s TSP/TP v prípade, keď sa niečo snažia vybaviť za klienta (pozri vyššie), však nie je jednoznačne zrejmé, či ide o všeobecný stereotyp o tom, že za Rómov je všetko vybavované, alebo ide o fakt.

Intenzita spolupráce s TSP/TP uvádzaná vo výpovediach pracovníkov úradov PSVaR je rôzna. Pohybuje sa od extrémnych situácií, keď majú TSP/TP vplyv na vyplácanie dávok, cez bežnú kolegiálnu výpomoc, keď je TSP/TP požiadany, aby určil telefónne číslo, prostredníctvom ktorého by mohol pracovník úradu PSVaR komunikovať s klientom, až po situácie, ktoré naznačujú zneužívanie programu TSP. V nich sú TSP/TP využívaní úradmi PSVaR na prešetrovanie v teréne. Spoluprácu na kontroverzných témach spolupráce môžu ilustrovať tieto dve vyjadrenia: „TSP/TP má významné zastúpenie pri rozhodovaní o nároku na pomoc v hmotnej núdzi, ale i na štátne sociálne dávky akéhokoľvek druhu.“, resp. „TSP/TP je mojím pomocníkom – zabezpečí mi všetko, čo potrebujem na rozhodovaciu činnosť, prešetrovaním situácie v domácom prostredí klienta.“

Väčšina komentárov z prostredia úradov PSVaR však poukazuje na vysokú úroveň rešpektu voči programu TSP a uznanie jeho potreby. Niektoré hlasy tiež **požadujú zintenzívnenie programu a lepšiu spoluprácu/koordináciu s inými programami**. Tento názor je možné ilustrovať týmto vyjadrením: „Určite treba zvýšiť počet TSP/TP, pretože v našom regióne je väčšina obyvateľstva Rómov – práca s nimi je zdĺhavá a náročná v každom smere, počnúc podaním žiadosti až po zdokladovanie všetkého potrebného k priznaniu či už hmotnej núdze, alebo štátnych sociálnych dávok a trvaní ich nárokov. Nehovoriac o tom, ak ide o zverenie detí do náhradnej starostlivosti...“

Pri ďalšom delení stoja za zmienku reakcie zamestnancov oddelení sociálnoprávnej ochrany úradov PSVaR. Častejšie ako ostatní verbalizovali žiadosť o lepšiu koordináciu a jednoznačné vymedzenie kompetencií. V porovnaní s ostatnými skupinami respondentov boli voči TSP/TP najkritickejší. Napätie medzi týmito dvoma skupinami možno ilustrovať nasledujúcim vyjadrením (potrebné je však poznamenať, že podobné vyjadrenia zaznievali aj z úst TSP/TP na adresu zamestnancov oddelení sociálnoprávnej ochrany):

„Aby bol program TSP užitočný, musela by sa zmeniť celá ich ‚filozofia‘. Oni sami nám neustále prezentujú, že TSP/TP sú v obciach za ‚dobrých‘. Z toho mi vychádza, že my na sociálnoprávnej ochrane sme zas za ‚zlých‘. Za ‚dobrých‘ sú napríklad preto, že

vedia o zlej situácii v rodine, ale nenahlásia ju (a vlastne ju ani neriešia) – keby ju nahlásili, daná rodina by s nimi už nechcela spolupracovať. Potom, ako nám situáciu nahlásil anonym, bolo potrebné dieťa z rodiny okamžite vyňať, keďže bolo v ohrození života. Alebo pomáhajú spisovať návrhy na súd štýlom ‚píšem, čo mi diktujú‘, hoci vedia, že to nie je pravda. To podľa mňa nie je užitočnosť.“

Na základe uvedeného je zrejmé, že **vzťahu TSP/TP a pracovníkov oddelení sociálnoprávnej ochrany úradov PSVaR je potrebné venovať pozornosť v zmysle kompetenčného vymedzenia a delenia sa o informácie**.

V histórii programu TSP je možné sledovať tri fázy, ktoré sú ohraňované trvaním jednotlivých národných projektov. Podľa slov zamestnancov centrálnej metodicko-koordináčnej jednotky TSP sa prvá fáza programu sústreďovala na hľadanie vymedzenia terénnej sociálnej práce a jej vymedzenie voči iných službám. Počas druhej fázy sa aktivity zamerali na prácu s jednotlivcami, pričom hlavným cieľom bolo ich zmocňovanie. V tretej fáze je dôraz kladený na identifikáciu presahov do iných programov. Táto potreba vznikla po zistení, že TSP síce ponúka klientom pomoc v širokom spektre oblastí, ale TSP/TP často nemajú kapacitu obsiahnuť expertízu potrebnú na riešenie konkrétnych špecifických situácií.

Ako jeden z hlavných problémov, ktorým TSP/TP čelia, bola identifikovaná absencia ďalších podporných služieb, ktoré nadväzujú na výkon TSP. Viacerí respondenti upozornili, že napriek existencii viacerých programov v teréne určených pre najbiednejších (napr. komunitné centrá alebo Zdravé regióny a pod.) absentujú odborné služby určené pre ľudí, ktorých potenciál bol mobilizovaný, avšak na ich potreby ešte stále nedokážu reagovať štandardné služby. Ide napr. o oblasť zamestnanosti, kde ľudia naďalej potrebujú veľkú mieru podpory, ktorú im už nedokážu poskytovať TSP/TP a ešte nedokážu zamestnanci úradov PSVaR. Na scénu by mali nastúpiť agentúry podporovaného zamestnávania, ktoré s klientmi spolupracujú a sprevádzajú ich počas zraniteľného obdobia – samozrejme, ak títo ľudia internalizujú všetky pravidlá trhu práce a stanú sa z nich štandardní účastníci trhu práce.

V rámci hodnoteného projektu boli zavedené tzv. odborné pozície v téme zamestnanosti, finančnej gramotnosti a bývania, ktoré sa snažia suplovať uvedenú absenciu. Pozícia odborných zamestnancov vznikla len nedávno, preto zatiaľ nie je možné exaktne merať jej dopady. Možno však predpokladať vysokú mieru vplyvu týchto pracovníkov najmä v súvislosti s budovaním kapacít TSP/TP. Odborných zamestnancov je však stále málo a podľa vyjadrenia jednej z nich: „Nájsť správny model fungovania a spolupráce odborných zamestnancov s TSP/TP nám zobralo veľa energie. Niekde to funguje lepšie, inde horšie, stále hľadáme.“ Tiež je potrebné konštatovať, že vzhľadom na nízky počet odborní zamestnanci dokážu zastrieť len malé územie a pre väčšinu TSP/TP je ich pomoc nedostupná. Aby bol dopad ich pozície evidentný, je jednoznačne potrebné navýšiť počet odborných zamestnancov a túto pozíciu v rámci programu TSP plnohodnotne etablovať, čo si však vyžaduje čas a dlhodobú podporu.

Výzvou však nie je iba absencia následných služieb, ale i prepojenie a spolupráca s už existujúcimi programami.

V súvislosti so sieťovaním s existujúcimi programami (najmä komunitné centrá, Zdravé komunity, miestne občianske poriadkové služby, bezplatné dlhové poradne, Omama) boli respondenti požiadaní, aby uviedli intenzitu spolupráce. Na základe zistení možno konštatovať, že **spolupráca s jednotlivými programami sa zlepšuje**. Ak aj jednotliví aktéri priamo nespolupracujú, aspoň sa častejšie informujú o svojej činnosti. **Miera spolupráce/informovanosti je však stále podmienená skôr osobnými vzťahmi ako štandardizáciou procesov**. Viacerí respondenti by tiež uvítali lepšie prepojenie projektu TSP s podobnými iniciatívami v zahraničí.

Zaujímavosťou je, že miera spolupráce a intenzita vytvárania sietí je v projekte realizovanom v gescii IMPLEA v porovnaní s projektom realizovaným v gescii ÚSVRK nižšia. Dôvodom môže byť aj menšia prítomnosť iných podporných programov v obciach, v ktorých hodnotený projekt pôsobí.

Pri posudzovaní externých faktorov, ktoré ovplyvnili fungovanie TSP, je okrem krízy spôsobenej ochorením COVID-19 **potrebné spomenúť aj**

ukrajinskú utečeneckú krízu. Priebeh tejto krízy bol značne geograficky diferencovaný v závislosti od toho, či sa obce nachádzali vo východnej časti Slovenska, alebo nie, resp. či boli konkrétnymi cieľmi ľudí utekajúcich z vojnu postihnutých oblastí, alebo nie. V obciach, do ktorých prichádzali utečenci, TSP/TP v koordinácii s vedením obce často organizovali dočasné ubytovanie, distribuovali potravinovú pomoc a vykonávali ďalšie úkony. Treba povedať, že v niektorých obciach došlo po príchode utečencov z Ukrajiny k zhoršeniu vzťahov medzi klientmi z MRK a TSP/TP – Rómovia totiž vnímali zaobchádzanie s Ukrajincami ako preferenčné. Na druhej strane evaluátori zaznamenali množstvo informácií o prejavoch vzájomného porozumenia a solidarity s utečencami tak zo strany Rómov, ako aj TSP/TP. Vyskytol sa dokonca prípad, keď žena z MRK zorganizovala v rámci MRK, teda v prostredí, kde ľudia trpia vysokou mierou chudoby, pre utečencov z Ukrajiny zbierku a ľudia sa podelili o potraviny, ktoré mali.

Terénna sociálna práca a manažment programu

Hodnotiace otázky:

1. *Má supervízia pozitívny vplyv na charakter výkonu práce TSP/TP? Sú TSP/TP schopní získať z nej odborný kapitál? Má supervízia vplyv na metódy ich práce, ovplyvňuje ich pohľad na klientov a mení ich postoj k problémom, ktoré musia klienti riešiť? Dá sa supervízia považovať za úspešnú pri podpore profesijného a osobnostného rastu TSP/TP? Je supervízia, ako je realizovaná v aktuálnom programe (teda interným tímom supervízorov), najvhodnejšou formou realizácie? Jestvuje z manažérskeho pohľadu priestor na jej efektívnejšie a kvalitnejšie realizovanie?*

2. *Aký vplyv (pozitívne i negatívne prejavy) má metodické a koordinačné pôsobenie RK na činnosť TSP/TP? Ako vnímajú pôsobenie RK samotní TSP/TP a ako samosprávy? Ako sa darí v reálnom živote naplňovať zmysel/podstatu existencie RK – predovšetkým pokiaľ ide o ich prácu s TSP/TP?*

3. *Ak uvažujeme nad štruktúrou programu TSP za posledných 10 rokov, aké pozitívne a negatívne dôsledky majú na výkon TSP (v zmysle jej kvality) samosprávy v pozícii zamestnávateľa TSP/TP?*

4. *Aké sú limity TSP v snahe posúvať sociálne vylúčené osoby k väčšej integrácii do spoločnosti a zlepšovať ich životné podmienky a šance? Aké verejné politiky nadväzujúce na TSP musia pôsobiť v lokalite, aby sa znižovali prejavy sociálneho vylúčenia?*

Otázka súvisiaca so supervíziou

V rámci sledovaných typov podpory poskytovaných z centrálnej úrovne, ktoré TSP/TP môže využívať,¹⁰ je **supervízia vnímaná ako nástroj, ktorý najviac odráža skutočné potreby TSP/TP**, a komponent, s ktorým sú

respondenti najspokojnejší. Až 70,7 % respondentov dotazníkového zisťovania je s podporou formou supervízie veľmi spokojných, na opačnej strane nespokojnosť alebo skôr nespokojnosť vyjadrilo len 5,8 % respondentov.

Za najslabší článok podpory poskytovanej agentúrou IMPLEA respondenti v rámci dotazníkového zisťovania označili metodické dokumenty pripravované z centrálnej úrovne, ktoré podľa ich hodnotenia najmenej odrážajú skutočné potreby v teréne. Na druhej strane však žiadny respondent neuviedol, že by neodrážali skutočné potreby terénu.

Supervízia je v rámci hodnoteného projektu realizovaná pravidelne približne v štvrtročnom intervale. Okrem plánovaných stretnutí môžu TSP/TP požiadať aj o dodatočné stretnutie. Deje sa tak v situáciách, keď sa napr. TSP/TP dostanú v práci s klientom „do slepej uličky“, keď sa pracovná atmosféra stane neznesiteľnou alebo sa prejaví príznak „vyhorenia“. Predmetom supervízie je odborná podpora TSP/TP s cieľom skvalitnenia ich odbornej činnosti, praktického správania a konania.

Supervízia sa poskytuje v skupinovej aj individuálnej forme a je povinná. Na základe výsledkov dotazníkového prieskumu aj terénneho výskumu **nie je možné určiť preferenciu skupinovej alebo individuálnej formy**, pričom každá forma je respondentmi cenená z iných dôvodov.

V prípade skupinovej formy respondenti oceňujú možnosť osobne sa stretnúť s kolegami a učiť sa jeden od druhého. Ako uviedol jeden z respondentov: „V skupinovej forme je veľmi prítomný pocit, že v tom nie som sám, a vedomie toho, že kolegovia pracujú na podobných problémoch.“ Výmenou skúseností sa účastníci navzájom povzbudzujú, čo je veľmi dôležité pre angažovanosť v ďalšej práci.

Pri hodnotení supervízie prostredníctvom dotazníkového prieskumu sa najčastejšie opakovali slová ako „psychologická hygiena“, „relaxácia“, „upokojenie“, „motivácia“ alebo „prevencia vyhorenia“. Respondenti ocenili aj možnosť diskutovať a konzultovať rôzne etické dilemy a získať nový pohľad na riešenie problémov. Na základe zistení z terénu je možné tvrdiť, že vzťah vzájomnej dôvery medzi supervízormi a TSP/TP sa formuje najmä vďaka dôvernej povahe niektorých informácií.

¹⁰ Ďalšími zohľadňovanými typmi podpory boli vzdelávanie a kvalita metodických dokumentov

TSP v osade Rimavská Pla

Prínosy, ktoré respondenti získali vďaka supervízii (bez ohľadu na jej formu), možno ilustrovať prostredníctvom nasledujúcich výrokov: „Naučil som sa nechať klienta, aby sa rozhodol sám, a rešpektovať to, čo si zvolil.“ alebo „Účasť na supervízii nám umožňuje vidieť mnohé veci z iného pohľadu. Spoločenstvo s ostatnými TSP/TP nám poskytuje priestor na podelenie sa o svoje skúsenosti a názory a vytváranie nových priateľstiev.“, alebo „Supervíziu vnímam ako nevyhnutnú a potrebnú súčasť profesionálneho a osobnostného rastu. Z dlhodobého hľadiska vnímam, že vďaka nej sa častejšie reflektujem, viem porozumieť klientovi alebo kolegovi, viem pracovať s emóciami a celkovo rastiem. Je dôležité, aby aj supervízor sadol skupine, čo sa nie vždy podarí.“, alebo „Som rád, že ma niekto vypočuje.“

Samostatnú skupinu vyjadrení o význame supervízie je možné ilustrovať týmto výrokom: „Pomáha mi vedieť sa vyrovnáť s problémami ľudí,

s ktorými pracujem, zachovať si pri riešení problémov čistú hlavu a odosobniť sa od nich.“ Táto skupina respondentov priznáva, že potrebuje pomoc pri spracovaní situácií a životných podmienok, ktorým klienti čelia. Hodnotenia tohto typu sa objavovali nielen v dotazníkovom zisťovaní, ale najmä počas terénneho výskumu. V ňom sa respondenti často podelili o svoje prvotné skúsenosti s prácou v pozícii TSP/TP, keď boli často šokovaní mierou extrémnych podmienok a štrukturálnych prekážok, ktorým ich klienti musia čeliť.

Tento význam supervízie nepriamo potvrdila aj miera nesúhlasného stanoviska s výrokom „**so situáciami, ktorým ako TSP/TP čelím, som osobne vyrovnaný/-á a nepovažujem za dôležité ďalej konzultovať svoje postoje s odbornými pracovníkmi, prípadne so supervízorom**“, ktorá bola vyjadrená v rámci dotazníkového zisťovania.

Napriek tomu, že viac ako 80 % respondentov dotazníkového zisťovania medzi TSP/TP považuje svoju prácu za relatívne rutinnú a úplne súhlasí alebo viac súhlasí s tvrdením „situácie v mojej práci TSP/TP sa v podstate opakujú a viem reagovať“, viac ako polovica respondentov nie je osobne stotožnená so situáciami, s ktorými sa stretávajú pri práci so svojimi klientmi, a možnosť konzultácie týchto situácií s odbornými pracovníkmi alebo so supervízorom považujú za dôležitú (viac o výsledkoch dotazníkového zisťovania pozri v Prílohe 2).

Na základe výsledkov hodnotenia je teda možné jednoznačne tvrdiť, že **dominantná skupina reakcií na vykonávanie supervízie je pozitívna a bez návrhov na zmeny**. V niekoľkých prípadoch sa však objavili aj hlasy volajúce po zmene supervízora či supervízorky, keďže kvalita stretnutí je vo veľkej miere podmienená aj osobnou sympatiou zúčastnených strán. Podiel týchto hlasov na celkovej počte bol však irelevantný, vyjadroval názor 4 % respondentov. Napriek tomu by možnosť zmeny supervízora mala určite existovať.

Pokiaľ ide o technické zabezpečenie supervízie, opakovane sa vyskytli pripomienky týkajúce sa fyzickej vzdialenosti a potreby cestovania na stretnutia so supervízorom. Tento problém ilustruje výrok: „Stretnutia by mohli byť bližšie k miestu výkonu práce, prípadne v meste, kde sa TSP

vykonáva, v prípade, že si to TSP/TP budú želať. Napríklad mňa osobne cestovanie stresuje, čo znehodnocuje samotnú supervíziu.“

Viacerí respondenti by uvítali aj viac skupinovej supervízie, zavedenie dvojdných stretnutí a častejšiu alebo pravidelnejšiu individuálnu supervíziu. Žiadne z týchto vyjadrení však neopakovala dominantná časť respondentov, preto ich nemožno považovať za reprezentatívne.

Otázka súvisiaca s regionálnymi koordinátormi

Systematizácia pozície RK bola už v minulosti hodnotená ako krok, ktorý priniesol do realizácie programu TSP dôležitý koordinačný prvok s jednoznačne pozitívnym vplyvom na kvalitu výkonu.

Respondenti terénneho výskumu hodnotili pozíciu RK jednohlasne pozitívne. Vnímajú ich ako osoby, s ktorými môžu byť v pravidelnom kontakte a ktoré im pomáhajú pri bežnom výkone a riešení „horúcich“ situácií, ktoré môžu pri výkone práce nastať.

Vysokú mieru spokojnosti s podporou poskytovanou RK indikujú aj výsledky dotazníkového zisťovania. V rámci neho 65,9 % respondentov označilo odpoveď „veľmi spokojný/-á“ a ďalších 16 % respondentov odpoveď „spokojný/-á“.

Okrem profesionality a odbornosti RK respondenti často chválili ich charakterové vlastnosti, napríklad zásadovosť, otvorenosť, láskavosť alebo ústretovosť. Z odpovedí respondentov je zrejmé, že RK zohrávajú dôležitú úlohu pri udržiavaní motivácie TSP/TP, pri ich odbornom rozvoji aj pri rozhodovaní o práci s klientmi. Ako uviedla jedna respondentka: „RK dokáže človeka rešpektovať, podporiť, pochopiť, dodať mu chuť do ďalšej práce, poradiť a mnoho iného.“

Na základe výsledkov terénneho výskumu i dotazníkového zisťovania je možné tvrdiť, že TSP/TP vo všeobecnosti radi spolupracujú s RK. **Respondenti v prevažnej miere nemali návrhy na doplnenie/úpravu spolupráce s RK a vyjadrovali so súčasnou situáciou spokojnosť.** Tých málo návrhov, ktoré zazneli, možno rozdeliť na také, ktoré žiadajú:

- viac informácií o dianí na IMPLEA a o pokračovaní projektu – hodnotenie bolo realizované v čase, keď nebolo jasné, či projekt bude pokračovať, a TSP/TP pociťovali veľkú neistotu ohľadom zamestnania,
- viac možností na výmenu skúseností s kolegami z iných obcí – TSP/TP navrhujú „viac skupinových stretnutí“, „lokálne porady mimo pracoviska“, „dvojdnové stretnutia s koordinátorom a kolegami z iných obcí, kde sa pracuje formálne aj neformálne“, „zvýšenie počtu regionálnych porád s tímami z iných obcí“ alebo „viac neformálnych stretnutí“,
- vyššiu angažovanosť v rokovaní so zamestnávateľom – „presadzovanie práv a kompetencií u zamestnávateľa“ alebo „viac bojovať za lepšie platové podmienky u zamestnávateľa“,
- lepšie možnosti na vzdelávanie – „ak by bola možnosť, presadiť potreby nášho vzdelávania – ale to možno aj nie je v jeho kompetencii“ alebo „lepšie zacielené vzdelávanie“.

V niekoľkých prípadoch sa v rámci dotazníkového zisťovania objavili aj negatívne hodnotenia. Vzhľadom na ich rozsah je však možné predpokladať, že pramenili najmä v osobných animozitách, ktoré v prípade takej veľkej skupiny, akú spoločne tvoria všetci TSP/TP a RK, sú prirodzené. Túto kategóriu kritiky je možné ilustrovať týmito vyjadreniami: „Privítal by som, keby sa RK viac starali o svoju prácu a nenadržiavali priateľom.“ alebo „Zišlo by sa viac úprimnosti.“

Iná kategória kritiky sa týkala intenzity spolupráce a komunikácie, v ojedinelých prípadoch aj odborných otázok. Túto kategóriu je možné ilustrovať výrokmi: „Stretla som sa s tromi koordinátormi. Dvaja super podpora, jedna však vyžadovala len to, aby bolo všetko papierovo v poriadku, aj mesačné správy chcela len podľa príručky – a vôbec nevedela oceniť prácu s občanmi v teréne.“ alebo „Nereálne predstavy koordinátora o TSP – diktovala nám, čo presne máme napísať do písomnej dokumentácie, a potom povedala, že sme to nemali napísať.“, príp. „Jeho účasť v obci by mala byť častejšia.“

Okrem spolupráce s TSP/TP a ich podpory zohrávajú RK kľúčovú úlohu pri spolupráci s obcou a ďalšími externými partnermi.

RK ako externý element často vstupujú do vzťahu medzi obcou a TSP/TP, pričom obec najčastejšie zohráva úlohu zamestnávateľa. RK sa vo väčšine prípadov snažia hájiť záujmy zamestnanca, čo pri neprítomnosti RK môže predstavovať pre zamestnanca určitú mieru nebezpečenstva. Počas terénneho výskumu sa často opakovali výpovede, keď pracovníci TSP priznali, že o niektorých situáciách v snahe neohroziť svoje pracovné miesto RK nehovoria. RK tiež uvádzali, že TSP/TP sa im s mnohými konfliktnými situáciami zveria, ale s prosbou, aby obec priamo nekonfrotovali, prípadne o týchto situáciách hovoria až s odstupom času.

RK sa snažia obhajovať aj hodnoty výkonu TSP, a preto stoja popri TSP/TP aj na strane klientov. Táto pozícia je často komplikovaná a v očiach samosprávy môže pôsobiť konfliktne. Od RK sa preto vyžaduje vysoká miera expertízy nielen v oblasti sociálnej práce, ale i vysoká miera empatie voči miestnym špecifikám. V opačnom prípade RK predstavuje výrazné ohrozenie plynulej realizácie programu v obci.

Osada Rimavská Píla v meste Tisovec

Na základe výpovedí z terénu i výsledkov dotazníkového zisťovania je možné tvrdiť, že významná časť RK napĺňa podmienky expertízy a empatie, vďaka čomu **možno ich sieť považovať za efektívny a spoľahlivý pilier programu TSP, ktorý výrazne prispieva k dodržiavaniu hodnôt a princípov TSP.**

Otázka súvisiaca so samosprávami

Úloha samosprávy môže byť v kontexte TSP vnímaná z dvoch aspektov. Prvým je úloha zamestnávateľa TSP/TP, keďže tú najčastejšie zastávajú práve miestne samosprávy. Druhým je úloha miestnej samosprávy realizovať verejné politiky tak, aby boli podporné pre všetkých obyvateľov obce/mesta bez rozdielu a pomáhali ľuďom na okraji prekonávať sociálne vylúčenie. Miestna samospráva tým výrazne ovplyvňuje mieru a efektivitu výkonu TSP.

Hoci vo väčšine prípadov sú TSP/TP zamestnancami obce¹¹, ich mzdy financuje štátna agentúra (IMPLEA). Aj v dôsledku toho sú **TSP/TP často vnímaní tak, že fungujú v časovo obmedzenom, projektovom prostredí.** Takéto postavenie sa môže vnímať ako prekážka získania vyššieho sociálneho statusu v obci a rovnocenného postavenia TSP/TP voči ostatným zamestnancom obce. Štrukturálne nejednoznačná, dvojaká zamestnanecká pozícia s neistou budúcnosťou tak prispieva k tvrdeniam TSP/TP, ktorí uvádzali, že ich ostatní pracovníci obce často „neberú vážne“.

Uvedená **dvojaká zamestnanecká pozícia vnáša do života TSP/TP ambivalentnosť a spôsobuje potenciálne napätie vyplývajúce zo stretu rôznych mocenských štruktúr** a z možného rozličného chápania výkonu TSP. To často vyvoláva u TSP/TP pocit určitej „rozpoltenosti“, pokiaľ ide o to, ktorému zamestnávateľovi primárne prináležia. Skutočnosť, že TSP/TP nie sú zamestnancami IMPLEA a často sa necítia ani „plne“ zamestnancami obce, sa môže odrážať nielen v potenciálnom napätí vo

11 V niekoľkých málo prípadoch úlohu zamestnávateľa plnia aj MVO.

vzťahu s obcou (z hľadiska náplne práce alebo materiálneho zabezpečenia výkonu), ale na symbolickej úrovni signalizuje aj nižší sociálny status.

Ten sa prejavuje aj prostredníctvom realizovanej podpory. **V rámci celého spektra podpory poskytovanej TSP/TP respondenti dotazníkového zisťovania vyjadrili najnižšiu mieru spokojnosti s podporou poskytovanou zamestnávateľmi, t. j. najčastejšie miestnou samosprávou.**

V zozname návrhov na zlepšenie situácie možno identifikovať dve hlavné línie: i.) postavenie TSP v obci a pracovnoprávne vzťahy, ii.) postoj obce a volených zástupcov k ľuďom z MRK a situácia, v ktorej ľudia z MRK žijú.

V rámci prvej kategórie sa často opakujú otázky úcty k práci TSP/TP, finančného odmeňovania, stability pracovnoprávných vzťahov alebo náplne práce. Jednotlivé oblasti možno ilustrovať prostredníctvom výrokov: „Nie sme ani zamestnancami mesta/obce, ani štátu. Chýba nám reálny zamestnávateľ. Ak mesto dáva odmeny, nám nepatria – lebo sme ‚iba projektíví‘. Taktiež cena práce je určená hranicou od – do, čo je nepravdivé.“ alebo „Aby nás zamestnávateľ akceptoval ako ostatných zamestnancov mestského úradu, a nie ako pracovníkov, ktorí úrad zbavujú nepríjemných problémov s občanmi mesta.“, alebo „Chcela by som, aby zamestnávateľ pochopil, ktoré činnosti sú v kompetencii TSP/TP a ktoré už nie.“

Pokiaľ ide o podporu poskytovanú miestnou samosprávou, ktorú TSP/TP oceňujú, vyhlásenia sú skôr formálne a najčastejšie sa týkajú zabezpečenia bežných záležitostí, ako je samostatná kancelária alebo dodržiavanie kolektívnej zmluvy. Viaceré výpovede poukazujú aj na vďačnosť za možnosť zamestnať sa – „oceňujem, že mam prácu“.

Medzi komentármi sa však často vyskytujú aj pozitívne vyjadrenia týkajúce sa dôvery, ktorú samospráva k práci TSP/TP prejavuje, čo je možné ilustrovať napr. týmito vyjadreniami: „Oceňujem profesionalitu pracovníkov obecného úradu, ústretovosť starostu a jeho úprimný záujem riešiť problémy MRK.“ alebo „Oceňujem komunikáciu, korektný prístup.“

Aj vzhľadom na prejavovaný rešpekt môžu TSP/TP konať autonómne, čo bolo potvrdené aj v rámci realizovaného dotazníkového prieskumu. S výrokom „pri výkone práce sa vo väčšine prípadov môžem rozhodovať autonómne, čo napríklad znamená, že svoje rozhodnutia obyčajne dokážem pred mojím zamestnávateľom obhájiť“ súhlasilo 90 % respondentov. V prípade zvyšných 10 % respondentov, ktorí s výrokom nesúhlasili, však nebolo jasné, či obmedzenia pocítovali pri rozhodovaní v súvislosti s prácou s konkrétnym klientom, alebo pri rozhodovaní v súvislosti s celkovou pracovnou náplňou, keďže až približne 15 % respondentov sa zaoberalo aj agendou, s ktorou sa ako TSP/TP nestotožňujú.

S výrokom „mám na starosti agendu, s ktorou ako sociálny pracovník nie som stotožnený“ úplne súhlasilo 5,4 % a čiastočne súhlasilo 9,4 % respondentov prieskumu. Z hľadiska pracovného zaradenia sa tento problém častejšie objavoval u terénnych sociálnych pracovníkov ako u terénnych pracovníkov.

Až 37,8 % respondentov si myslí, že musia vykonávať aj úlohy, ktoré podľa ich názoru nepatria do výkonu TSP. Príkladom takýchto činností je doručovanie pošty, rôzne kancelárske práce pre obecný úrad, vyhlásenie v rozhlase, ale aj dohľad nad výkonom aktivačnej činnosti prostredníctvom menších obecných služieb, nad separáciou odpadu či nad vyplácaním dávok. Spomínalo sa však aj monitorovanie túlavých zvierat a ich odchyt, činnosti súvisiace s výberom poplatkov a exekúcií (ktoré podáva obec), vybavovanie pohrebov a dedičských konaní, odvoz trávy a iného odpadu, oprava miestnej techniky, vypracovanie účtovných výkazov atď. Počas terénneho výskumu boli takéto situácie zo strany respondenta často obhajované kolegiálnou výpomocou a komentované výroky ako „viem, že to nepatrí do úloh TSP, ale takto si tu pomáhame“.

Podľa názoru prevažnej väčšiny respondentov však obyčajne ide o činnosti, ktorých výkon je v prospech klienta, alebo o činnosti, ktorých výkon v praxi nemožno oddeliť od činností vykonávaných v rámci náplne práce TSP/TP (pre viac informácií pozri Prílohu 1).

Na základe pozorovania je tiež potrebné konštatovať, že rozsah činností, ktoré nie sú v kompetencii TSP/TP, sa v porovnaní s minulosťou znižuje.

Napriek tomu odpovede naznačujú, že **je potrebné klásť väčší dôraz na objasnenie náplne práce TSP/TP zamestnávateľom i ostatným inštitúciám, ktoré (spolu)pracujú s TSP/TP.**

Samostatnou témou je finančné ohodnotenie TSP/TP. Na základe výsledkov dotazníkového zisťovania možno tvrdiť, že približne 60 % TSP/TP sa necíti byť primerane finančne odmeňovaných. Prekrývanie sa tejto skupiny respondentov s tými, ktorí sa cítia byť prepracovaní, alebo s tými, ktorí musia plniť iné úlohy, nie je výrazné. Počet respondentov, ktorí sa necítia byť primerane finančne odmeňovaní, je 214. Len 56 sa však cítia byť prepracovaní, 87 plnia aj iné úlohy a len 31 sa cítia byť prepracovaných a zároveň nútených plniť iné úlohy. Ide teda o 9,4 % respondentov, ktorým je pravdepodobne potrebné venovať osobitnú pozornosť zo strany RK a supervízie.

Na druhej strane z 214 respondentov, ktorí sa necítia primerane ohodnotení, sa 107 necítia preťažení a 81 sa necíti preťažených a zároveň nevykonáva ani iné úlohy.

Pocit nedostatočného finančného ohodnotenia je viac prítomný medzi terénymi pracovníkmi ako terénymi sociálnymi pracovníkmi. Podobne častejšie sa cítia v práci aj preťažovaní. Výsledky dotazníkového prieskumu teda naznačujú, že je potrebné venovať väčšiu pozornosť skupine terénnych pracovníkov.

Z výskumného hľadiska je zaujímavé aj to, že v projekte realizovanom ÚSVRK je výrazne vyššia spokojnosť s odmeňovaním ako v projekte realizovanom IMPLEA, a to napriek tomu, že zistené rozdiely v platových podmienkach nie sú veľké. Dôvody možno čiastočne interpretovať aj na základe geografického zamerania oboch projektov, keďže projekt IMPLEA je častejšie prítomný v ekonomicky silnejších lokalitách a regiónoch. Napríklad respondenti z Bratislavského kraja vyjadrili 100 %-nú nespokojnosť s úrovňou platov. Táto interpretácia však nie je jednoznačná, keďže vo viacerých krajoch (Trenčiansky, Trnavský, Žilinský) je vzorka respondentov príliš malá na to, aby sa toto tvrdenie dalo štatisticky podložiť.

Ako je naznačené vyššie, napriek tomu, že TSP/TP sa cítia byť nedostatočne finančne ohodnotení, kvalitu svojich pracovných miest a atmosféru na pracovisku hodnotia pozitívne.

S výrokom „nemôžem si vziať dovolenku, keď ju potrebujem“ úplne alebo čiastočne súhlasí menej ako 7 % respondentov, zatiaľ čo takmer 84 % ho úplne odmieta (za pozornosť stojí zistenie, že TP pociťujú nižšiu mieru flexibility v porovnaní s TSP). A podobne aj s tvrdením „zamestnávateľ a nadriadení v projekte nerešpektujú potreby TSP/TP pri výkone práce“ sa úplne alebo čiastočne stotožňuje len 12 % respondentov, zvyšní respondenti ho odmietajú.

Pri hodnotení vzťahov s kolegami je väčšina respondentov veľmi pozitívna a považuje ich za veľmi podporné. S výrokom „so svojimi kolegami v tíme TSP si rozumiem a v našej práci sa vzájomne podporujeme“ rozhodne

súhlasí 83,7 % a skôr súhlasí 13 % respondentov. Iba jeden respondent (0,3 %) rozhodne nesúhlasí a 10 respondentov (3 %) skôr nesúhlasí.

Zaujímavé je, že vzťahy s kolegami hodnotia TP v porovnaní s TSP pozitívnejšie a o niečo pozitívnejšie výsledky vykazuje projekt realizovaný agentúrou IMPLEA v porovnaní s projektom realizovaným ÚSVRK. Až 87 % respondentov je tiež spokojných s rozdelením úloh v tíme a rozdelenie považuje za férové.

Výrazná väčšina respondentov (93,7 %) je presvedčená, že má svoje pracovné úlohy pod kontrolou, čo môže byť ďalším potvrdením dobrých pracovných vzťahov na pracovisku a spravodlivého rozdelenia úloh. Pocit vysokej miery kontroly nad pracovnými úlohami však môže byť podmienený aj relatívne vysokou mierou opakovania situácií, s ktorými sa TSP/TP stretávajú.

Na základe výsledkov dotazníkového prieskumu možno teda tvrdiť, že **značná časť TSP/TP má na pracovisku dobré a spravodlivé vzťahy, čo má nepochybne pozitívny vplyv na ich psychickú hygienu a duševné zdravie**, ako aj na samotný výkon práce.

Druhým aspektom, cez ktorý je vnímaná úloha miestnej samosprávy v kontexte výkonu TSP, je jej úloha realizovať verejné politiky tak, aby boli podporné pre všetkých obyvateľov obce/mesta bez rozdielu a pomáhali ľuďom na okraji prekonávať sociálne vylúčenie. Miestna samospráva tým výrazne ovplyvňuje mieru a efektivitu výkonu TSP. V rámci tejto témy respondenti určite chápu obmedzené finančné kapacity obce/mesta, mnohí by však privítali výraznejšie investície do témy bývania, sociálnych služieb alebo zamestnanosti.

TSP/TP oceňujú aj malé kroky, ktorých úloha je často symbolická. Vyjadrenia je možné ilustrovať nasledujúcim výrokom: „Keďže pracujem pre malú obec, v rozpočte obce chýbajú peniaze na viaceré aktivity, ale aj malými krokmi vieme dosiahnuť spoločný cieľ. Napríklad na oslavách Silvestra, ktoré organizovala obec, už neboli klienti TSP/TP segregovaní a vyčlenení, ako tomu bolo v minulosti (keď mali na akcie organizované obcou doslova zákaz vstupu), ale boli vítaní ako rovnocenní občania.“

TSP/TP by v súvislosti s úlohami obce privítali aj vyššiu mieru informovanosti a silnejšiu koordináciu. Podľa mnohých by veľmi prospeli koordinačné porady a pravidelné stretnutia pomocných profesií a inštitúcií aktívnych v téme inklúzie ľudí z MRK. Túto kategóriu vyjadrení je možné ilustrovať týmto vyjadrením: „Chýbajú mi porady, kde by sme mohli zhrnúť naše prípady a naformulovať pomoc/podporu potrebnú od mesta.“

Povšimnutiahodný komentár sa týka aj identifikácie relevantných aktérov v obci. Zatiaľ čo najväčšia pozornosť je venovaná starostovi, často sa zabúda na poslancov, ktorých postoj je na realizáciu rozvojových aktivít v obci kľúčový.

Respondenti tiež veria, že vďaka programu TSP sa zlepšujú vzťahy samosprávy a rómskej komunity. V čase realizácie hodnotenia až 74 % respondentov uviedlo, že vzťahy medzi obcou či mestom a rómskou komunitou sú veľmi dobré (24,2 %) alebo skôr dobré (49,8 %). Napriek tomuto výsledku sa len 39 % respondentov domnieva, že program TSP bude v obci pokračovať, ak by sa skončil národný projekt TSP financovaný z ESF.

V teréne možno jednoznačne pozorovať vývoj k vyššej akceptácii TSP/TP zo strany obce, k čomu podľa viacerých vyjadrení výrazne prispeli aj nedávne krízové situácie (pandémia COVID-19 a prílev odídených z Ukrajiny), keď pomáhajúce profesie, teda aj TSP/TP, zohrávali na miestnej úrovni kľúčové úlohy.

Napriek náznakom pozitívnych trendov sú TSP/TP v mnohých lokalitách stále vnímané ako hlavný nárazník, vďaka ktorému ľudia z MRK menej často navštevujú obecny úrad a táto agenda obecného úradu je vybavovaná práve prostredníctvom TSP/TP. Prítomnosť týchto pracovníkov v lokalite teda môže pôsobiť v absurdnosti aj kontraproduktívne a môže byť nástrojom miestnej samosprávy, prostredníctvom ktorého je umocňovaná segregácia ľudí z prostredia MRK a ich nedostatočný prístup k verejným službám poskytovaným samosprávou.

Vo viacerých lokalitách **boli tiež pozorované situácie, keď TSP/TP sanujú absenciu alebo nedostatočnú kapacitu sociálnych oddelení** a často zabezpečujú služby aj pre nerómsku časť obyvateľov obce.

Otázka súvisiaca s limitmi TSP

Terénna sociálna práca sa v obciach etablovala ako dôležitá, užitočná a v mnohých lokalitách takmer nenahraditeľná súčasť snáh zameraných na systematické riešenie širokého spektra problémov.

Rovnako ako pri predchádzajúcich hodnoteniach projektu sa potvrdilo, že **výkonnosť TSP/TP sa v jednotlivých lokalitách líši a účinnosť okrem nasadenia a skúsenosti samotných pracovníkov podmieňuje aj množstvo štrukturálnych okolností**, ako je napr. ekonomická situácia regiónu, veľkosť a štruktúra MRK, dopravná dostupnosť, postoje vedenia obce/mesta.

Účinnosť a dopady TSP sú však vo veľkej miere podmienené aj faktorom, ktorý môžeme nazvať „hustotou miestnej mapy podporných služieb“. TSP/TP sa stretávajú s nesmierne širokým spektrom otázok a problémov, ktoré zahŕňajú témy od riešenia krízovej situácie v rodine cez uplatňovanie nárokov na sociálne zabezpečenie a zabezpečovanie sociálnych služieb až po súdne príkazy, exekúcie, spektrum právnych otázok atď.

Ako poznamenal jeden respondent: „Nedávno som riešil nárok na vdovský dôchodok z Kuby.“ Spektrum situácií a problémov, s ktorými TSP/TP prichádzajú do kontaktu, teda môže byť ilustrované vyjadrením „povedz tému a tá tam určite bude“.

Kvalifikačné predpoklady na výkon TSP si vyžadujú vzdelanie v sociálnej oblasti, TSP/TP sa však často musia zaoberať otázkami, ktoré vyžadujú skôr právnický, ekonomický alebo pedagogický prehľad. TSP/TP často majú kapacitu identifikovať hlavné otázky problému, na hlbšiu analýzu problému a následnú syntézu možných riešení však často nemajú potrebnú kvalifikáciu a často konajú intuitívne. V dôsledku toho môže byť množstvo aspektov zanedbaných.

TSP v osade Rimavská Píla

Ako povedal jeden z respondentov terénneho výskumu: „Som ako sestrička u všeobecného lekára. Sestrička vie identifikovať symptómy choroby, obyčajne vie alebo aspoň tuší, o akú chorobu ide. Často však nepozná presné detaily jej vzniku a pacienta nevie ani zoperovať. Aby vedela pacientovi pomôcť, potrebuje doktora – najskôr všeobecného, ktorý vie problém lepšie zanalyzovať, a ak je potrebné, tak aj špecialistu, ktorý vie odstrániť aj dôvody problému. V množstve otázok, ktoré riešime, som ako tá sestrička – v zásade rozumiem a chcem pomôcť, potrebujem však špecialistov, aby sme mohli problém odstrániť. A tých najčastejšie nemám, preto predpisujem lieky proti bolesti a skúšam, čo pomôže.“

Na úspešné riešenie situácie klientov je teda potrebná aktívna účasť ďalších aktérov, či už ide o adiktológov, psychológov, právnikov, alebo účasť iných oddelení mestského úradu atď.

Na základe výpovedí viacerých respondentov terénneho výskumu môžeme predpokladať, že **funkčný systém pomoci nadväzujúcej na program TSP sa začína kreovať v súvislosti s dlhovým poradenstvom**. Respondenti veľmi pozitívne vnímali vznik a prítomnosť bezplatných dlhových poradní, ktoré im vo viacerých lokalitách pomáhajú v riešení konkrétnych otázok týkajúcich sa dlžôb, exekúcií a osobného bankrotu klientov. Osobitne zdôraznili prítomnosť právnikov v tíme bezplatnej dlhovej poradne, vďaka ktorým sa podarilo namietat' mnohé zložitejšie prípady, ktorých komplexnosť prekročila bežné kapacity TSP/TP. Vznikom bezplatných dlhových poradní, ktoré fungujú popri každom úrade PSVaR, bol vytvorený funkčný mechanizmus poskytujúci bezplatné poradenstvo vo zvládaní dlhov. Tieto poradne plnia v mnohých lokalitách okrem iného aj úlohu medzičlánku medzi TSP/TP a centrami právnej pomoci, s ktorými TSP/TP často pripravovali podklady na osobné bankroty. TSP/TP však na riešenie týchto situácií neraz nemali potrebné časové kapacity alebo často nevedeli v plnej miere posúdiť, či klient spĺňa všetky predpoklady na osobný bankrot. Bezplatné dlhové poradne výrazne odľahčili obe strany – z pohľadu centier právnej pomoci zachytávajú ľudí, ktorí sa na osobný bankrot nekvalifikujú, a z pohľadu programu TSP významne pomáhajú pri zvládaní zložitejších prípadov.

Vo viacerých lokalitách sa tak úloha TSP/TP v súvislosti s dlhovým poradenstvom začala posúvať viac k zachytávaniu problémov, všeobecnému poradenstvu, prevencii a informovanosti, pričom riešenie komplexných prípadov preberá bezplatná dlhová poradňa, ktorá spolupracuje s pracovníkmi programu TSP. Bezplatné dlhové poradne nemajú u nás dlhú tradíciu, preto ešte nemožno hovoriť o etablovanej spolupráci realizovanej vo všetkých lokalitách. Je však možné predpokladať, že prvé príklady dobrej praxe budú inšpiráciou pre ostatné lokality a dlhové poradne efektívne doplnia spektrum služieb, ktoré v teréne poskytujú TSP/TP a odborní zamestnanci. Každá z týchto zložiek má v systéme pomoci nenahraditeľnú úlohu a zameriava sa na iný aspekt práce s klientom.

Prax naznačuje, že **podobný mechanizmus podpory je potrebné vytvoriť aj v súvislosti s ďalšími témami**. Vytváranie podporných mechanizmov v jednotlivých témach sa môže realizovať postupne. Popri

finančnej gramotnosti a oddlžovaní sa ako potrebná v tomto smere javí určite oblasť zamestnanosti. Trh práce, vzhľadom na rastúci nedostatok disponibilnej pracovnej sily, ponúka príležitosti na zvýšenie zamestnanosti. Je však otázne, či aktuálne prítomný systém podpory dokáže na túto príležitosť reagovať.

TSP/TP uvádzajú oblasť zamestnanosti medzi oblasťami, v ktorých poskytujú najvyšší počet intervencií. Pozitívny vplyv TSP je možné demonštrovať aj na základe kvantitatívnej analýzy a zamestnanosť je podporovaná aj prítomnosťou odborných pracovníkov¹², ktorí spolupracujú s TSP/TP v jednotlivých lokalitách. Napriek obrovskej snahe všetkých zúčastnených na programe TSP technické nastavenie tohto programu neumožňuje poskytovať efektívnu podporu najmä po umiestnení klienta na pracovisku (napr. možnosti cestovania za klientom sú obmedzené). Ako totiž potvrdili mnohí respondenti výskumu, „aktuálne nie je problém niekoho niekam umiestniť, ale najmä udržať v zamestnaní, aby hneď neodišiel na PN alebo nepovedal, že sa mu v práci nepáči“. Princípom efektívnej podpory po umiestnení na pracovisku je najmä sprevádzanie zamestnanca, návšteva pracoviska, komunikácia so zamestnávateľom a podobne. Teda činnosti, ktoré patria do kompetencie a portfólia tzv. agentúr podporovaného zamestnávania a často ich vykonávajú aj rôzne MVO. Sieť MVO aktívnych v téme zamestnanosti, ako i sieť agentúr podporovaného zamestnávania je však riedka, a preto ľudia zostávajú bez podpory alebo len s obmedzenou podporou, ktorú v rámci svojich kapacít dokáže poskytovať TSP/TP.

Podobným spôsobom je možné vymenovať aj ďalšie oblasti a témy, v ktorých sú TSP/TP aktívni, avšak z najrôznejších dôvodov dokážu zachytiť len povrch problematiky.

¹² Ako je uvedené v predchádzajúcom texte, prítomnosť odborných pracovníkov je pomerne čerstvá a realizovaná len v malom rozsahu. Aby bola táto pozícia v programe TSP plnohodnotne etablovaná, je nevyhnutné zásadne navýšiť počet odborných pracovníkov a zabezpečiť ich dlhodobú prítomnosť v teréne.

TSP v osade Rimavská Píla

Okrem snahy o „zhusťovanie miestnej mapy podporných služieb“ je **potrebné zaoberať sa aj štandardizáciou spolupráce s už existujúcimi inštitúciami a iniciatívami**. Výsledky hodnotenia naznačujú, že spolupráca s existujúcimi podpornými programami (napr. komunitné centrá, program Zdravé regióny, aktivity MVO) aktívnymi v lokalitách sa zlepšuje a zmienky o realizácii koordinačných porád pomáhajúcich organizácii už nie sú také výnimočné ako v minulosti. **S rastúcou spoluprácou sa však otvárajú otázky týkajúce sa kompetencií a deliacich línií medzi jednotlivými organizáciami a iniciatívami**. Príkladom môže byť spolupráca s úradmi PSVaR, s ktorými sú TSP/TP takmer v každodennom kontakte. Aktuálna spolupráca je spontánna, avšak vzhľadom na absenciu štandardizácie je nezriedka zdrojom napätia a ohrozenia hodnôt a princípov TSP.

Na hodnotiacu otázku ohľadom verejných politík nadväzujúcich na TSP, ktoré musia pôsobiť v lokalite, aby sa znižovali prejavy sociálneho vylúčenia, nie je možné jednoznačne odpovedať, pretože ich potrebnosť je podmienená špecifickou situáciou konkrétnej lokality. Zatiaľ čo v jednej lokalite je potrebné posilniť otázku fyzickej dostupnosti, či už vybudovaním prístupovej cesty, alebo posilnením verejnej dopravy, v inej lokalite je potrebné zamerať sa na hľadanie možností prevencie a liečby závislosti a v ďalšej je evidentná absencia podporovaného zamestnávania.

Okrem identifikácie nových politík je v mnohých prípadoch potrebné sústrediť sa na identifikáciu už existujúcich možností a sieťovanie možných aktérov pomoci, pričom prax potvrdzuje, že viaceré príležitosti zostávajú neidentifikované a tým pádom nevyužívané.

Funkčná spolupráca je často postavená na vzájomnom rešpekte a osobných kapacitách zúčastnených strán. Množstvo respondentov terénneho výskumu potvrdzuje, že **miera spolupráce, ako i dynamika vzťahov je podmienená osobnostnými charakteristikami zástupcov jednotlivých aktérov**. Ak je zástupca či zástupkyňa programu TSP rešpektovaný/-á ako neformálna autorita, dominantnú úlohu zohráva program TSP – ak je výraznejšou osobnosťou zástupca iného programu alebo inštitúcie, pozíciu lídra obyčajne zaujme on.

V snahe posilňovať kapacity TSP/TP k lepšej spolupráci s ďalšími aktérmi je **bezpodmienečne potrebné posilniť element vzdelávania**, a to nielen v oblasti líderských zručností, metód sociálnej práce a oblastí, ktoré sa bezprostredne týkajú TSP, ale aj a najmä v oblasti legislatívy a jej aktualizácie. Nízka kapacita na sledovanie novelizácií jednotlivých predpisov a následne nesprávne poskytnuté poradenstvo patrilo medzi hlavné výčitky respondentov z prostredia úradov PSVaR voči programu TSP, čo zásadne znižuje rešpekt voči programu. Potrebu systematického vzdelávania v tejto oblasti identifikovali aj samotní TSP/TP.

IV. Závery a odporúčania

Terénna sociálna práca sa v priebehu času stala jednou z najstabilnejších služieb poskytovaných na miestnej úrovni, ktoré sa zameriavajú na priamu prácu s klientmi. Možno konštatovať, že TSP pôsobí ako sprostredkovateľ medzi klientmi, obcami, štátom a inými inštitúciami.

Kvantifikácia vplyvu TSP na vybrané aspekty života klientov je stále veľkou výzvou, realizovaná štatistická analýza **však dokazuje pozitívny vplyv na viacero ukazovateľov v téme zamestnanosti, vzdelávania a sociálneho zabezpečenia**. Na základe výsledkov tejto analýzy je možné konštatovať postupný nárast vplyvu – **čím je TSP v obci realizovaná dlhšie, tým je jej vplyv silnejší**. Toto zistenie by malo byť hlavným argumentom na ďalšie pokračovanie a podporu programu.

Na základe výsledkov realizovaného hodnotenia môžeme konštatovať **pozitívny posun vo viacerých oblastiach**.

Jednou z oblastí **sú postoje k riešeniu situácie klientov TSP**. Aj vďaka pôsobeniu terénnej sociálnej práce je v mnohých lokalitách **možné sledovať pozitívny posun od represívnych a disciplinárnych zásahov inštitúcií verejnej a štátnej správy**, s ktorými sa klienti TSP v posledných desaťročiach často stretávali, k demokratickejšiemu a participatívnejšiemu spôsobu riešenia problémov.

Pozitívny posun je možné sledovať aj v **súvislosti s postavením TSP/TP v prostredí miestnej samosprávy**, k čomu prispelo aj krízové obdobie pandémie COVID-19 a utečeneckej krízy, keď si mnohé samosprávy v plnej sile uvedomili význam TSP/TP.

Stále však pretrváva problém „dvojakého pána“, teda zamestnávateľa (najčastejšie samosprávy) na jednej strane a supervízora kvality (IMPLEA) na strane druhej. Táto skutočnosť vytvára dlhodobé napätie a problémy pri implementácii TSP. Na druhej strane však TSP/TP cítia vysokú mieru autonómnosti pri práci s klientmi a deklarujú tiež vysokú mieru spokojnosti so zamestnaním v pozícii TSP/TP.

Medzi TSP/TP naďalej **pretrváva pocit nedostatočného spoločenského ocenenia TSP**. Silne rezonuje téma finančného odmeňovania TSP/TP

a **stabilizácia ich pracovných pomerov**. Kvalita programu TSP by sa mohla výrazne zvýšiť, ak by TSP/TP pociťovali istotu zamestnania a mohli vnímať rozvoj svojich odborných kapacít v dlhodobom horizonte, čo neustále opakovanie pracovných zmlúv na dobu určitú neumožňuje.

V súvislosti s podporou zameranou na zvyšovanie profesionalizácie a výkonnosti programu TSP jednoznačne dominuje **potreba intenzívnejšej ponuky vzdelávania**. Tá by mala zahŕňať rad pravidelne uskutočňovaných online aktualizáčnych seminárov zameraných na rôzne aktuálne témy, viacdňové tematické školenia a školenia vedené odborníkmi na rôzne témy (napr. súdnymi exekútormi, advokátmi atď.). Respondenti by tiež uvítali, keby aspoň časť vzdelávacích podujatí bola určená spoločne pre TSP aj TP.

K zvýšeniu kvality realizácie TSP by určite prispelo aj **viac možností vzájomnej výmeny skúseností**, a to formou pravidelných stretnutí TSP a TP v regióne, celoštátnych stretnutí, spolupráce s podobnými inštitúciami v zahraničí. Pre respondentov je dôležitý kontakt s kolegami z iných okresov, nielen s tými, ktorí sú pridelení jednému regionálnemu koordinátorovi. Respondenti by privítali možnosť stáže na inom pracovisku TSP, ktorá môže byť súčasťou adaptačného vzdelávania, alebo stáže v inej organizácii pôsobiacej v sociálnej oblasti. Účinným nástrojom na výmenu skúseností a vytváranie neformálnych vzťahov je aj realizácia teambuildingových podujatí.

Medzi pripomienkami sa objavil aj návrh na zavedenie povinného odborného testovania TSP a TP (napr. cez online testy), prostredníctvom ktorého by TSP a TP boli nútení permanentne sa vzdelávať a reflektovať na aktuálne témy a trendy.

V odpovediach na viaceré otázky sa objavila **frustrácia z nedostatočných možností kariérneho rastu** terénnych pracovníkov. Aj v komentároch týkajúcich sa zlepšenia kvality programu TSP sa objavil návrh na automatické preradenie TP s vysokoškolským vzdelaním v požadovaných oblastiach na pozíciu TSP, čo predpokladá aj zvýšenie platu.

Aj vzhľadom na predchádzajúce hodnotenia terénnej sociálnej práce môžeme konštatovať, že **model založený na systéme supervízie v spojení s regionálnou koordináciou jednoznačne podporuje kvalitný výkon TSP.**

Kvalite programu by však určite prospela **vyššia miera multidisciplinárneho prístupu.** Nie je nevyhnutné, aby každá obec či mesto mali svojich vlastných odborných pracovníkov. Podľa respondentov by úplne stačilo, keby boli odborníci v prípade potreby dostupní telefonicky alebo e-mailom. Počet odborných pracovníkov by však mal byť určite zásadne navýšený. Multidisciplinárne tímy by mali zahŕňať psychológa, právnik, lekára, špecialistu na zamestnanosť, špecialistu na dlhy, bývanie atď. Možnosť konzultovať konkrétne otázky so špecialistami by podľa respondentov prieskumu zvýšila istotu a kvalitu poskytovaných služieb. Tiež je potrebné sústrediť sa viac na **prepájanie s inými inštitúciami a posilnenie spolupráce.** Príkladom dobrej praxe je spolupráca TSP s bezplatnými dlhovými poradňami, ktorá sa už vo viacerých lokalitách realizuje.

Vo viacerých regiónoch dochádza k vytváraniu sietí prirodzene, procesu sieťovania by však určite prospelo, keby bol štruktúrovaný a podporovaný z národnej úrovne. Vytváranie sietí by malo mať formu seminárov alebo spoločných školení či iných odborných podujatí.

Na základe zistení hodnotenia je možné konštatovať, že spolupráca medzi rôznymi typmi programov podporných profesií a inštitúcií sa zintenzívňuje a program **TSP je všeobecne rozpoznávaný** širokým spektrom aktérov. Prináša to však nové výzvy týkajúce sa vymedzenia kompetencií a deliacich línií.

Respondenti hodnotenia tiež považujú za dôležité, aby IMPLEA robila **viac na propagáciu terénnej sociálnej práce,** najmä v prostredí verejných a štátnych inštitúcií, ale nielen v zmysle informovania o existencii programu, ale najmä **zvyšovania rešpektu k programu.** Respondenti často uvádzajú, že nie sú vnímaní ako rovnocenní partneri, ale ako „poskokovia“ iných inštitúcií. S touto témou súvisí práve otázka kompetencií, pričom viacerí respondenti majú pocit, že **kompetencie programu TSP vo vzťahu k iným inštitúciám nie sú jasne definované a určené.**

Podľa respondentov by zvýšenie kompetencií pomohlo zvýšiť aj akceptáciu programu TSP inými inštitúciami.

Užitočné by bolo určite aj intenzívnejšie prepojenie TSP s činnosťou úradov PSVaR a Sociálnej poisťovne. Mohlo by sa tak diať prostredníctvom pravidelných stretnutí a štruktúrovanej spolupráce medzi programom TSP a týmito inštitúciami a hľadaním príležitostí na delenie sa o informácie, prípadne IT systémy. Užitočné by bolo aj vytváranie sietí s ďalšími inštitúciami na národnej aj miestnej úrovni.

Najintenzívnejšie artikulovaným odporúčaním formulovaným všetkými skupinami respondentov hodnotenia však bolo volanie po dlhodobom udržaní programu TSP a stabilizácii pracovných miest TSP/TP. Vplyv TSP je totiž možné sledovať najmä v dlhodobých horizontoch, čo dokazujú aj výsledky kvantitatívnej analýzy dopadu programu TSP.

Literatúra

- Athey, S. – Imbens, G. W. (2017). The State of Applied Econometrics: Causality and Policy Evaluation. In: *Journal of Economic Perspectives*. Volume 31, Number 2, Spring 2017, s. 3 – 32.
- Bobáková, M. – Fedáčko, R. – Rybárová, S. (2010). *Terénna sociálna práca v marginalizovaných rómskych komunitách z hľadiska aktivít terénnych sociálnych pracovníkov a ich asistentov*. Bratislava: FSR.
- Bodnárová, B. (2014). *Pomáhajúce profesie v práci s rómskou komunitou*. Bratislava: IVPR.
- Filčák, R. – Polačková, Z. – Dokupilová D. (2018). *Kontextované hodnotenie implementácie terénnej sociálnej práce*. Bratislava: IA MPSVaR SR.
- Hrustič, T. (2010). *Výkon terénnej sociálnej práce v marginalizovaných rómskych komunitách*. Bratislava: ÚE SAV.
- Hurrle, J. – Ivanov, A. – Grill, J. – Škobla, D. – Kling, J. (2012). *Neistý výsledok: Pomohli projekty ESF Rómom na Slovensku? Zistenia z analýzy projektov v rámci OP ZaSI v programovom období 2007 – 2013*. Bratislava: UNDP.
- IA ZaSI (2013). *Správa o počte pracovných miest v rámci realizácie projektov terénnej sociálnej práce spolufinancovaných ESF*. Bratislava: IA ZaSI.
- Ondrušková, E. – Pružinská, J. (2015). *Štandardy terénnej sociálnej práce*. Bratislava: IA MPSVaR SR.
- Petráš, J. (2020). *Aktivačné práce neaktívnych neaktivujú. Analýza čistej účinnosti menších obecných služieb (MOS)*. Bratislava: ISP, MPSVaR SR.
- Škobla, D. – Hurrle, J. – Grill, J. (2015). *Evaluácia projektov terénnej sociálnej práce financovaných z ESF v programovom období 2007 – 2013 na Slovensku*. Bratislava: IA MPSVaR SR.

Fotografie

Pohľad na ľudí žijúcich vo vylúčených komunitách a prácu „tereňákov a tereňáčok“ zachytáva fotograf Matúš Zajac.

Matúš Zajac je dokumentárny fotograf s umeleckým presahom, ktorý sa dlhodobo venuje sociálnej fotografii. Lákajú ho rôzne subkultúry a rád odhaľuje neprístupné a vylúčené komunity, ktoré sa ocitajú na okraji spoločnosti. Okrem fotenia sa venuje pedagogickej činnosti. Rád tvrdí, že „aj kritická fotografia vychováva spoločnosť“, a touto cestou sa snaží vychovať aj nás.

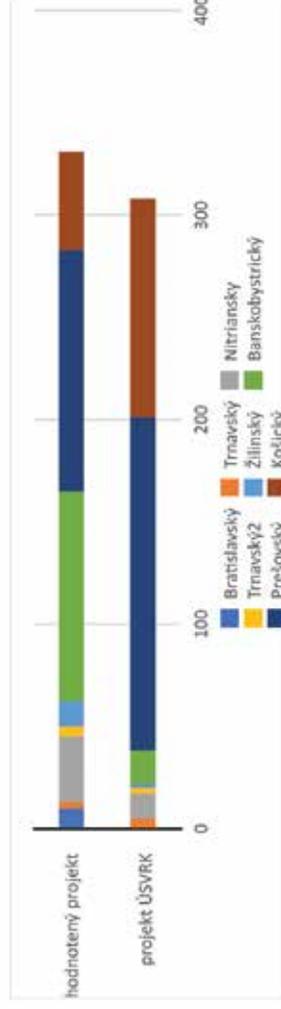
Umelecké vzdelanie získal na pražskej FAMU a VŠVU v Bratislave. Je držiteľom mnohých ocenení. Najviac si váži Cenu Výboru dobrej vôle – Nadácie Olgy Havlovej v rámci Czech Press Photo, ktorá oceňuje dlhodobé sociálne projekty. Jeho tvorbu môžete obdivovať v knižných publikáciách Podoby viery (2011), OUT (2014), Anton Srholec – Bezdomovec z povolania (2015) a IN (2020).

A photograph of a woman on a balcony, surrounded by laundry hanging on lines. The scene is bathed in a blue light. The woman is smiling and looking towards the camera. She is wearing a striped shirt. The balcony is filled with various items of clothing, including shirts, pants, and towels, all hanging on lines. The background shows the building's facade and windows.

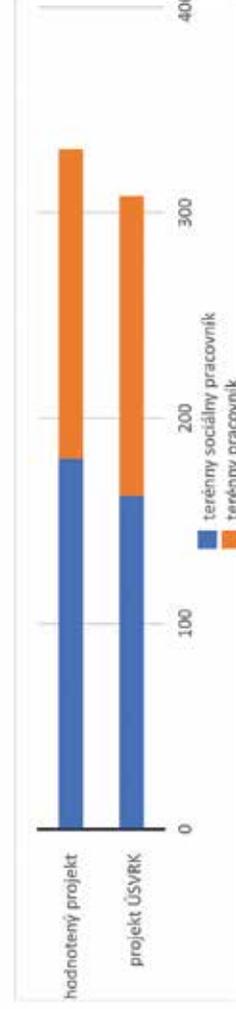
**Príloha 1:
Výsledky
dotazníkového
zistovania**

1. Základné charakteristiky respondentov dotazníkového zisťovania medzi terénnymi sociálnymi pracovníkmi a terénnymi pracovníkmi v delení na realizované projekty

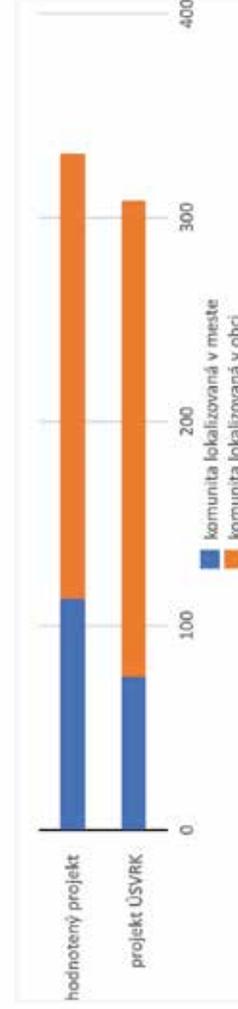
Graf 1: Počet respondentov dotazníkového zisťovania v regionálnom členení podľa krajov

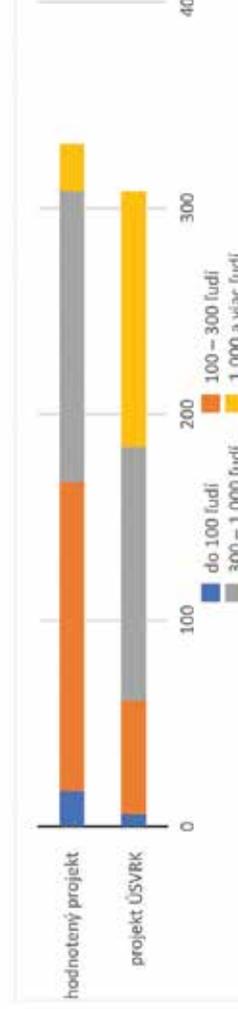
Graf 2: Počet respondentov dotazníkového zisťovania v delení podľa pracovného zaradenia

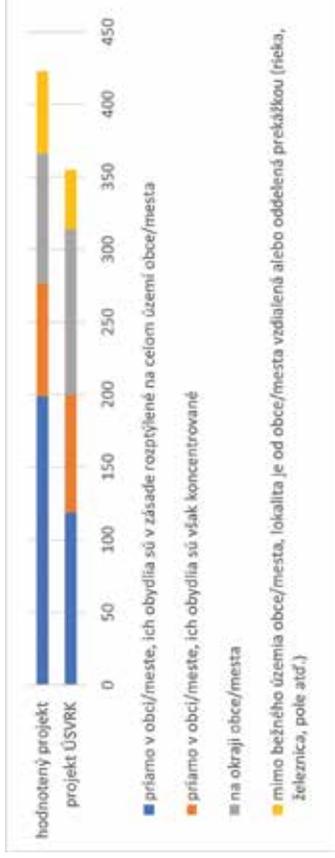
Graf 3: Počet respondentov dotazníkového zisťovania v delení podľa lokalizácie komunity, s ktorou spolupracujú

Graf 4: Počet respondentov dotazníkového zisťovania v delení podľa veľkosti komunity, s ktorou spolupracujú

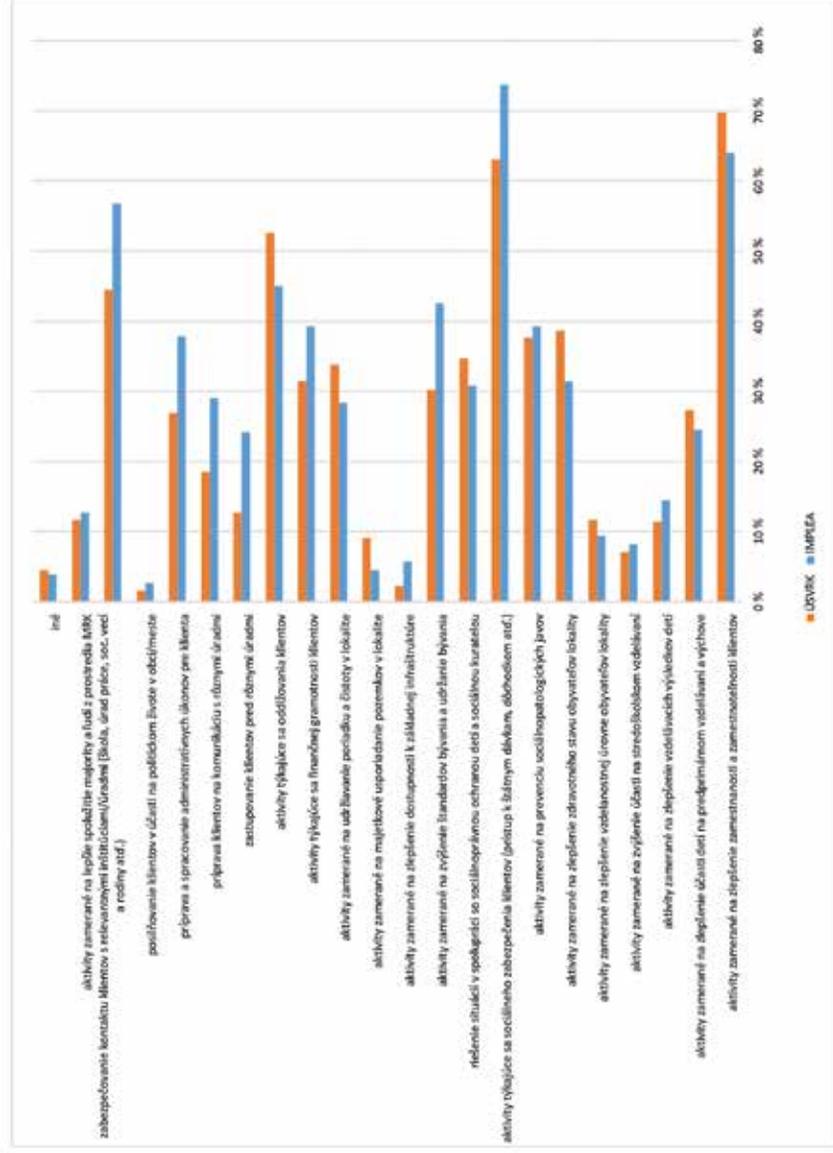

Graf 5: Počet odpovedí v dotazníkovom zisťovaní v delení podľa umiestnenia komunity, s ktorou respondenti spolupracujú (otázka umožňovala označenie viacerých odpovedí)

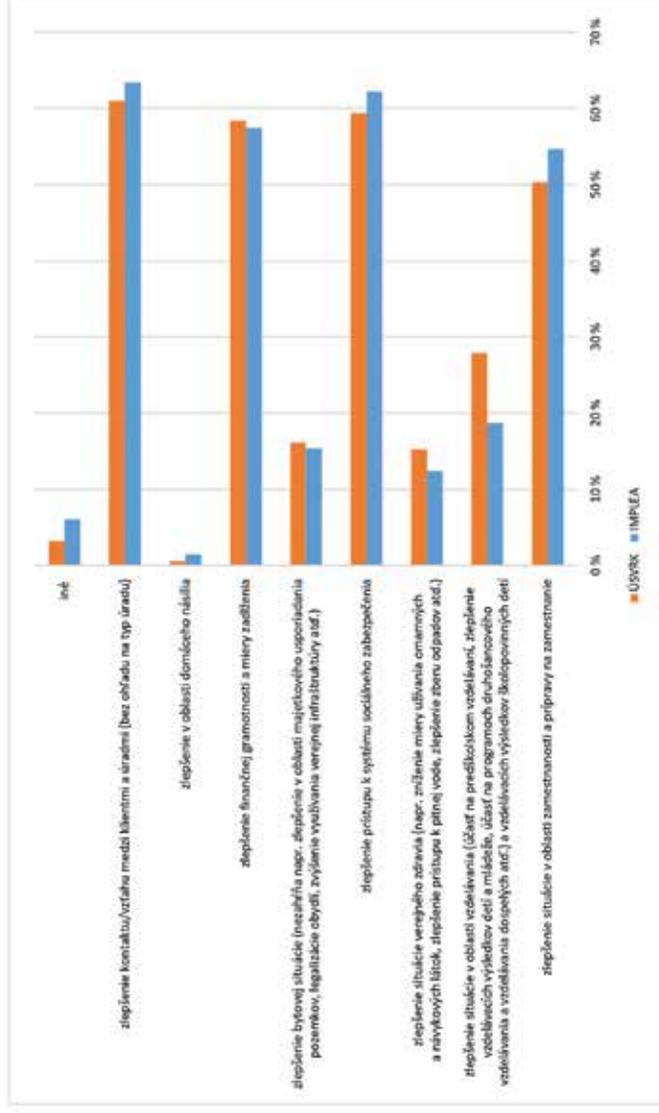

2. Dopad TSP

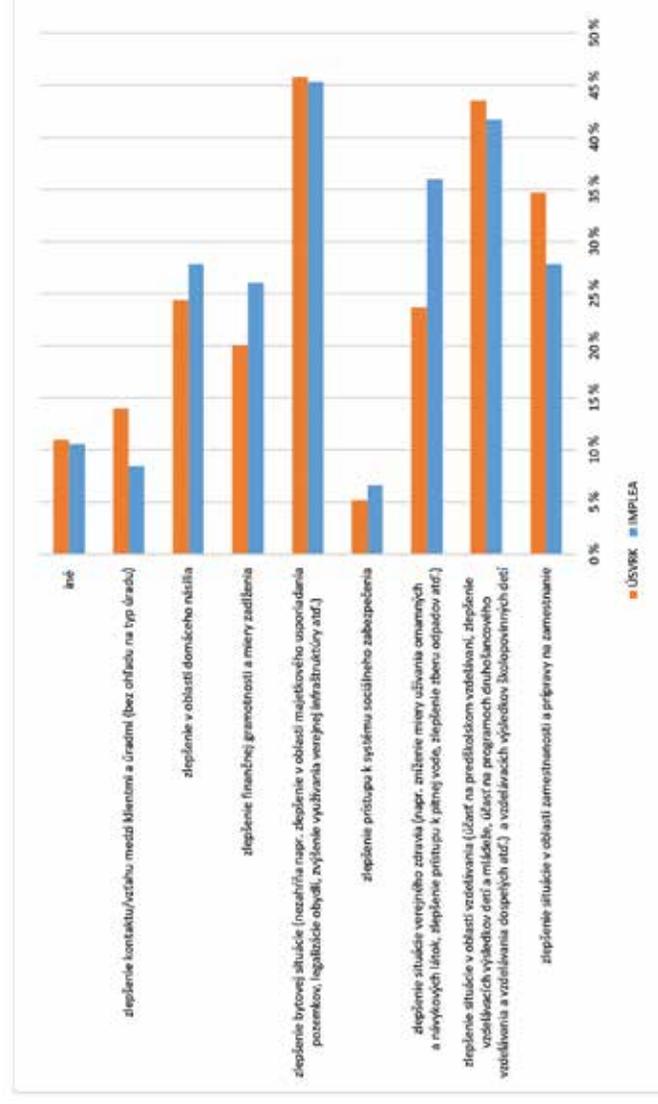
Graf 6: Oblasti, v ktorých TSP/TP poskytujú služby podľa svojho názoru najčastejšie

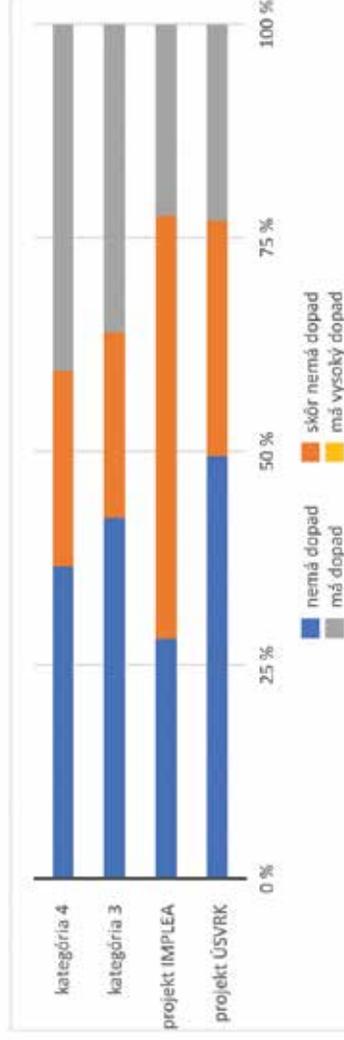
Graf 7: Oblasti, v ktorých TSP/TP vnímajú pozitívne dopady svojej práce podľa svojho názoru najviditeľnejšie

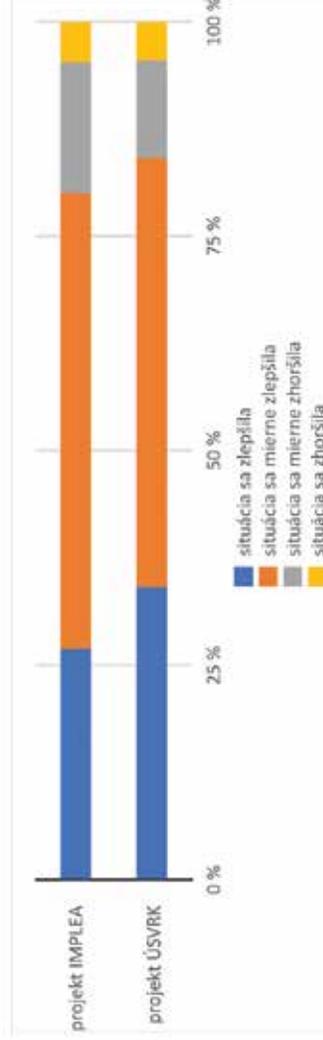
Graf 8: Oblasti, v ktorých TSP/TP vnímajú pozitívne dopady svojej práce podľa svojho názoru najmenej

Graf 9: Vnímanie miery dopadu TSP medzi TSP/TP

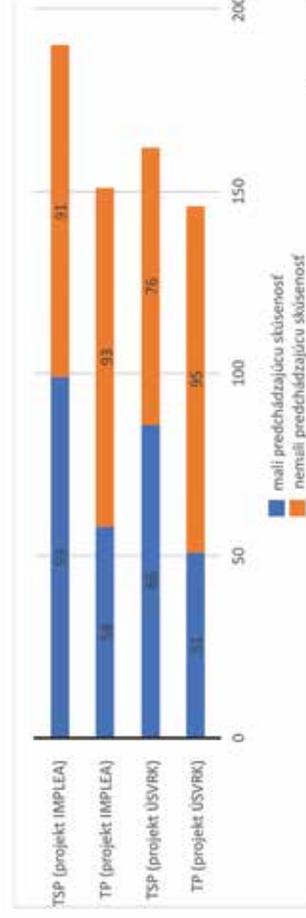

Graf 10: Ako by ste hodnotili vývoj životných podmienok v lokalitách, v ktorých pôsobíte, v priebehu posledných dvoch rokov?

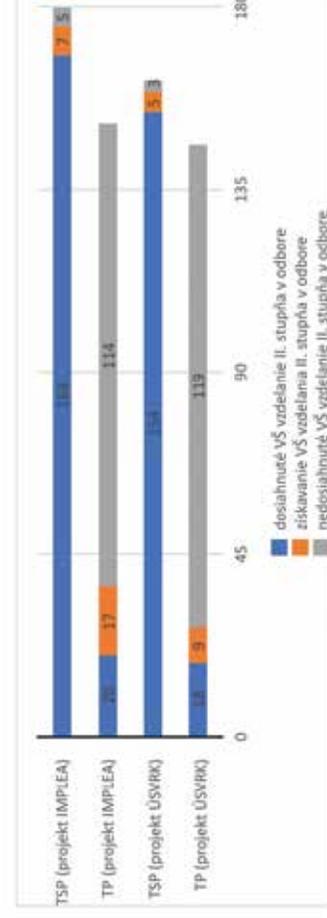

3. Kvalita výkonu TSP

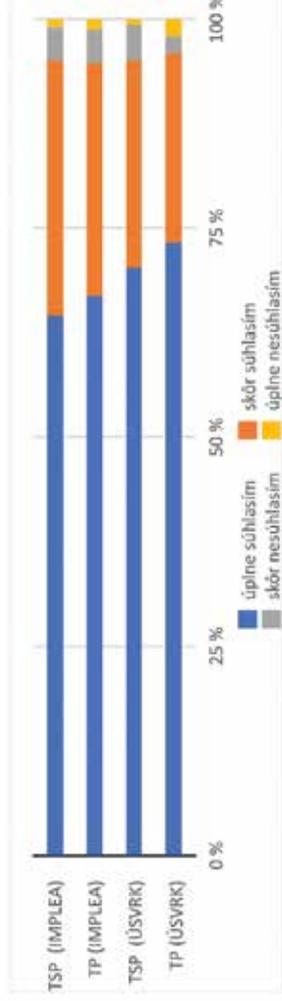
Graf 11: Mali ste skúsenosti so sociálnou alebo s komunitnou prácou predtým, než ste začali pracovať v pozícii TSP/TP?

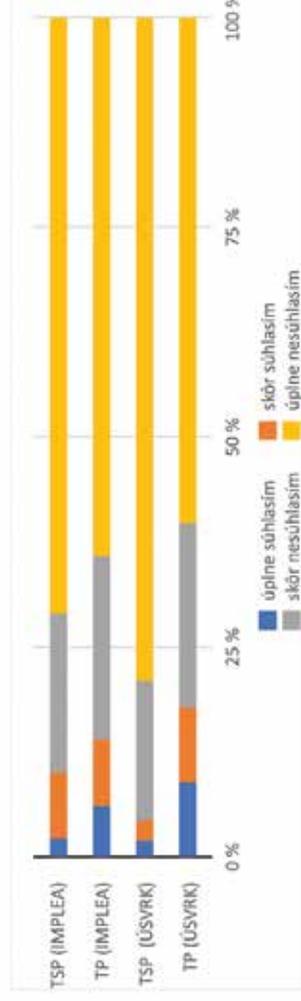
Graf 12: Dosiiahnutie vysokoškolského vzdelania II. stupňa v odbore u TSP/TP

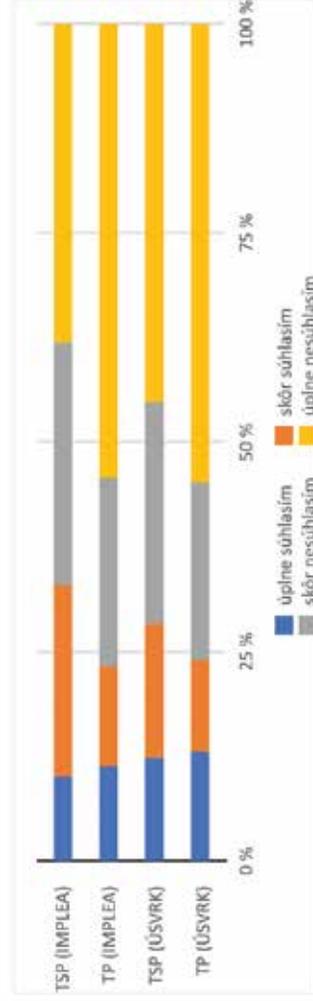
Graf 13: Výrok „Svoju prácu TSP/TP mám rád/rada a poskytuje mi dostatok príležitostí na profesionálnu realizáciu“

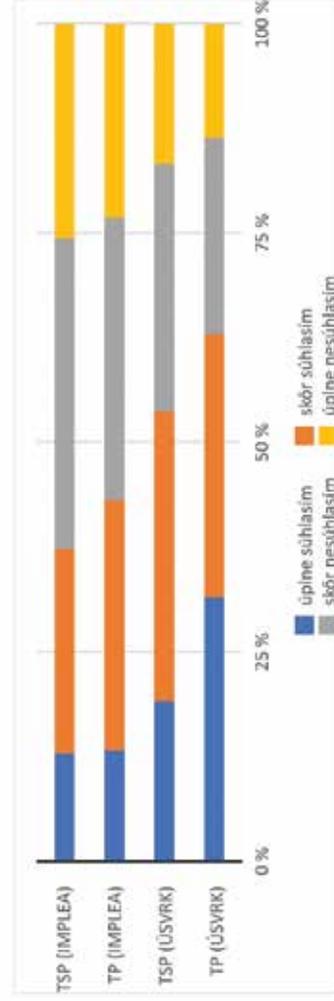
Graf 14: Výrok „V pozícii TSP/TP pracujem najmä preto, pretože som nevedel/-a nájsť iné zamestnanie“

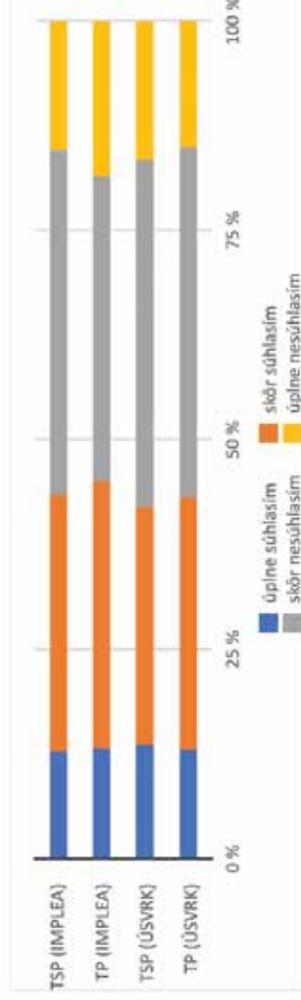
Graf 15: Výrok „Ak by sa mi naskytla iná pracovná príležitosť s porovnateľným príjmom, zvažoval/-a by som zmenu“

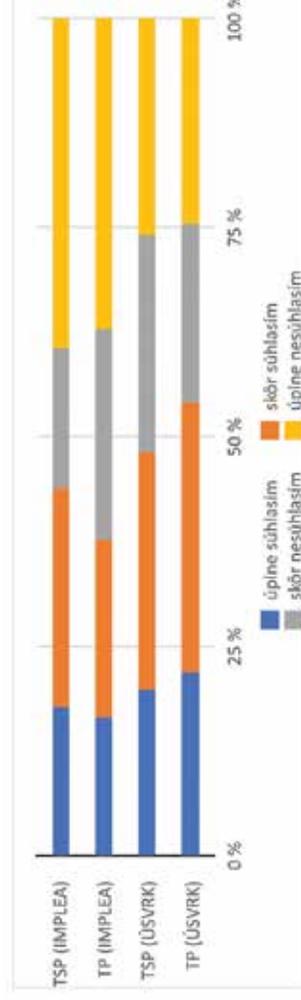
Graf 16: Výrok „Často sa ocitnem v situácii, keď musím za klienta rozhodnúť ja, pretože klient nie je schopný rozhodnúť kompetentne alebo mu rozhodovanie trvá príliš dlho“

Graf 17: Výrok „Väčšina klientov, s ktorými spolupracujeme, nemá úprimný záujem zmeniť svoju situáciu“

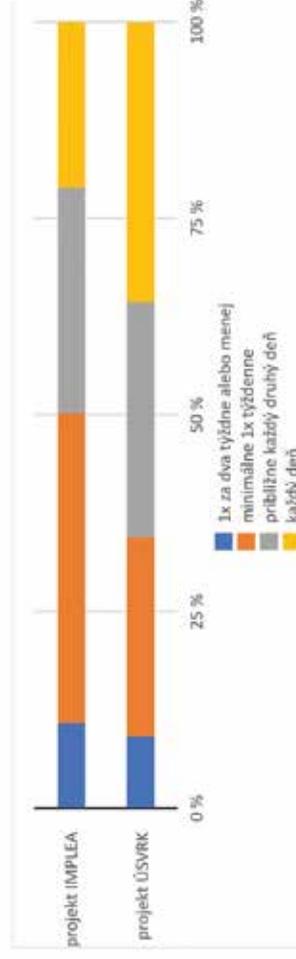

Graf 18: Výrok „S cieľom zvýšenia motivácie klientov zlepšiť svoju situáciu má obec právo vykonávať reštrikčné opatrenia (napr. do aktivačných prác zapájať iba ľudí, ktorí majú zaplatené napr. poplatky za odpad)“

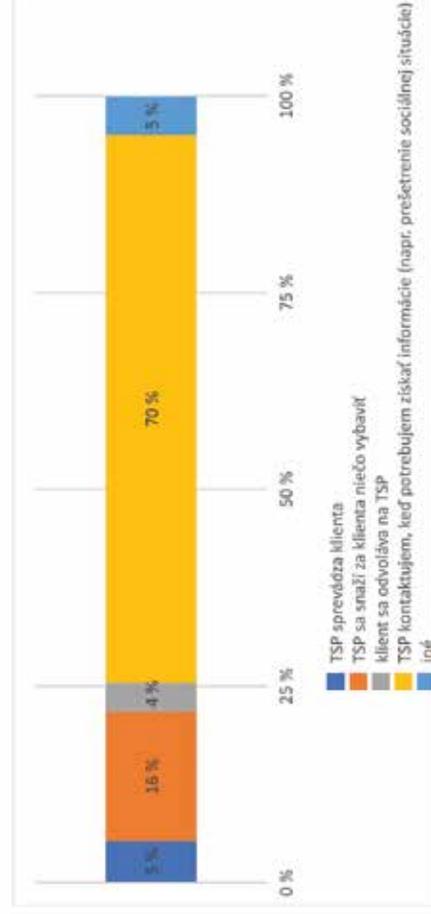

4. Terénna sociálna práca a prostredie, v ktorom funguje

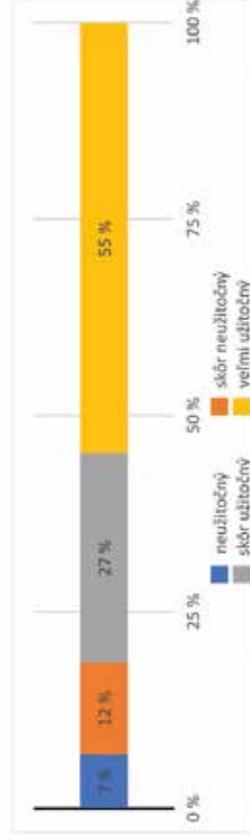
Graf 19: Intenzita kontaktu TSP/TP s miestnym úradom PSVaR

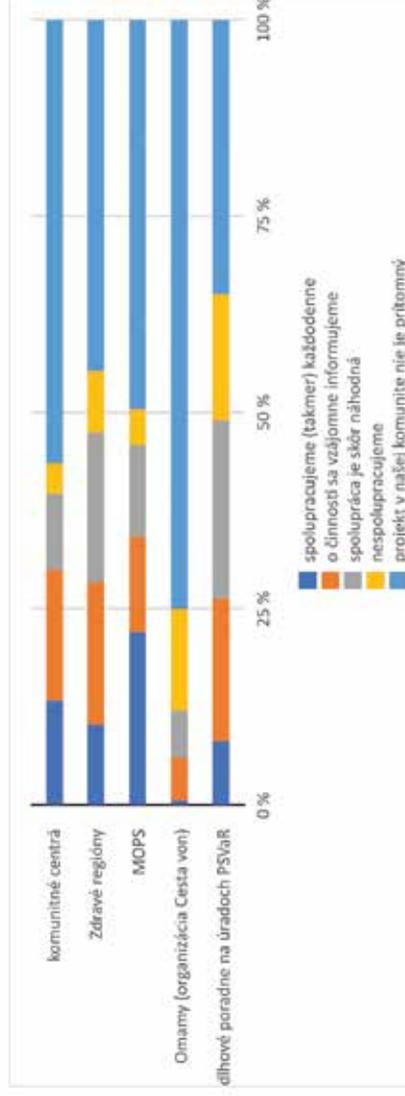
Graf 20: Dôvody kontaktu pracovníkov úradov PSVaR a pracovníkov programu TSP

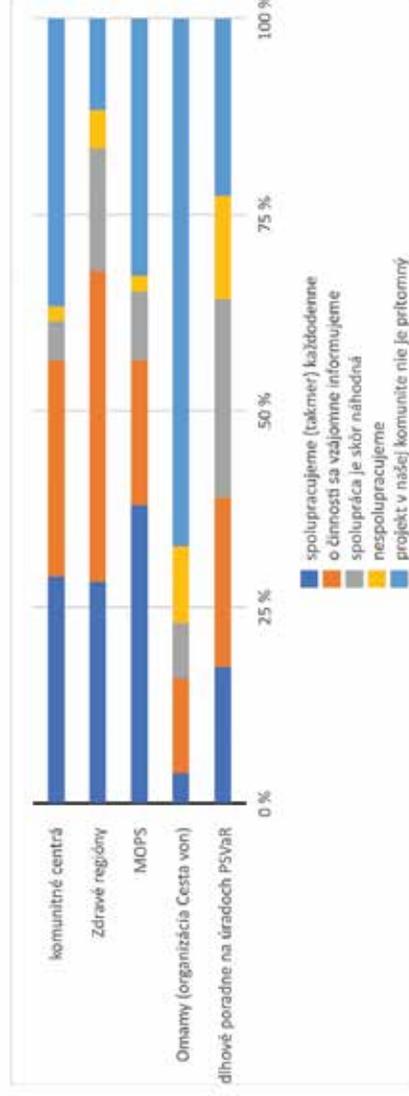
Graf 21: Hodnotenie užitočnosti programu TSP pracovníkmi úradov PSVaR

Graf 22: Spolupráca TSP/TP zamestnaných v projekte IMPLEA s inými projektmi/organizáciami

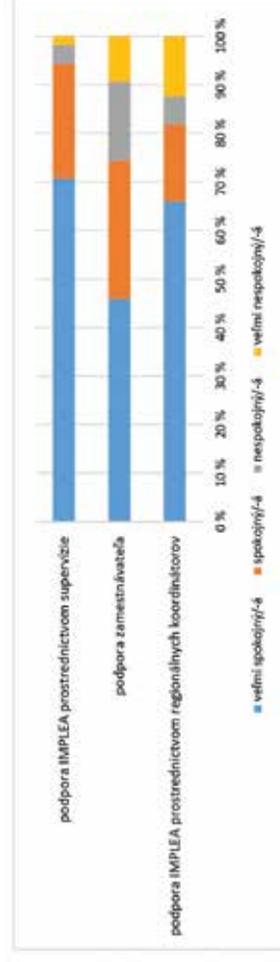

Graf 23: Spolupráca TSP/TP zamestnaných v projekte ÚSVRK s inými projektmi/organizáciami

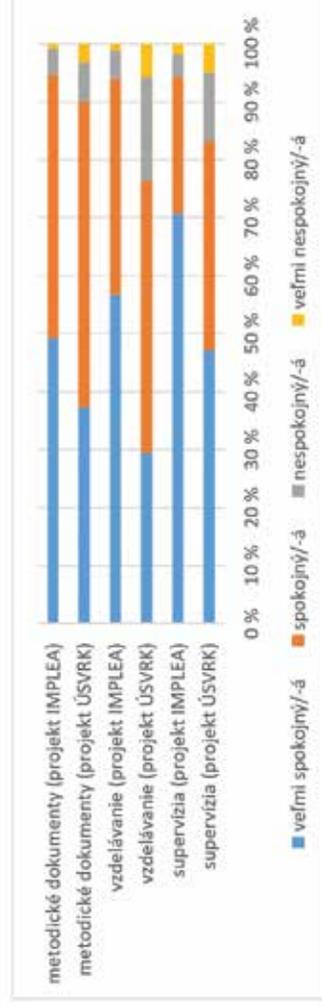

5. Terénna sociálna práca a manažment programu

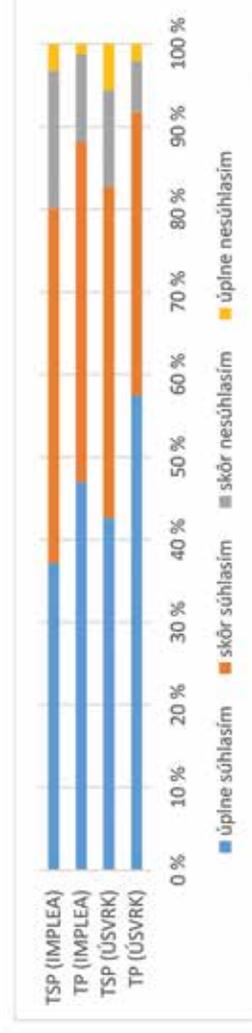
Graf 24: Vyjadrenie spokojnosti s podporou jednotlivých nástrojov projektu zo strany TSP/TP (IMPLEA)

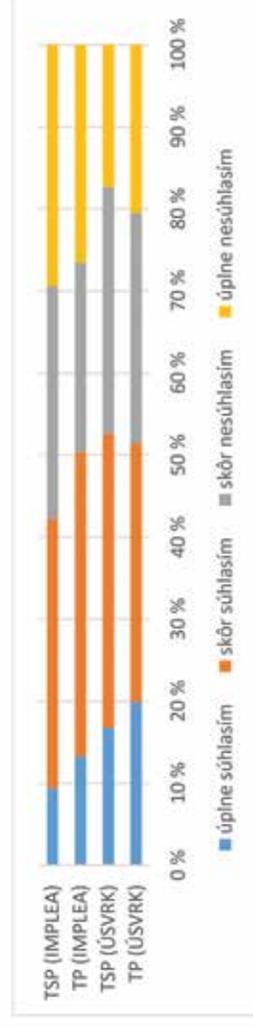
Graf 25: Vyjadrenie spokojnosti s nástrojmi podpory poskytovanými IMPLEA pre svojich TSP/TP a s nástrojmi podpory poskytovanými ÚSVRK pre svojich TSP/TP

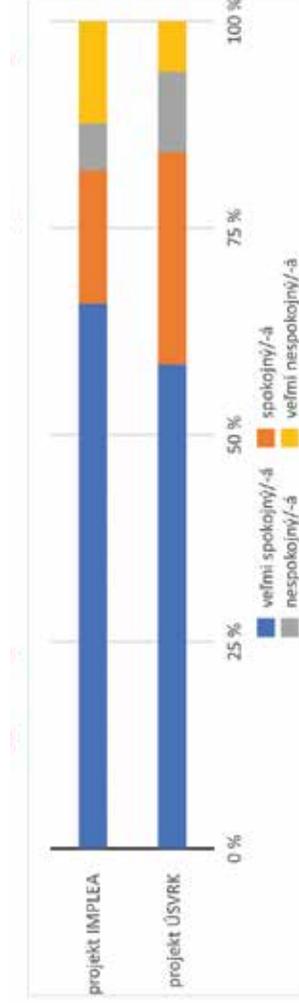
Graf 26: Výrok „Situácie v mojej práci TSP/TP sa v zásade opakujú a viem, ako reagovať“

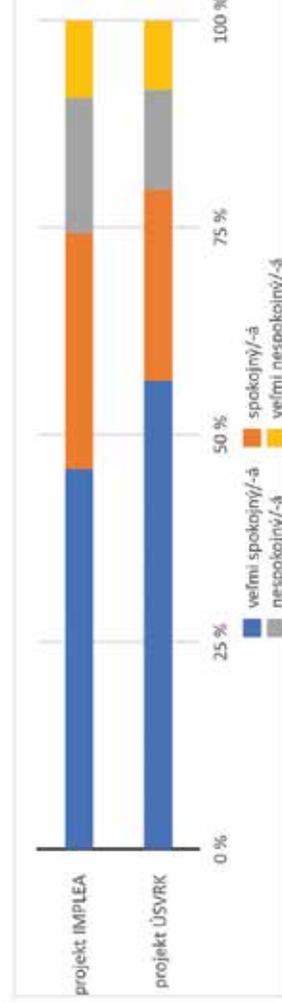
Graf 27: Výrok „So situáciami, ktorým ako TSP/TP čelím, som osobne vyrovnaný/-á, nepovažujem za dôležité svoje postoje ďalej konzultovať s odbornými pracovníkmi, prípadne so supervízorom“

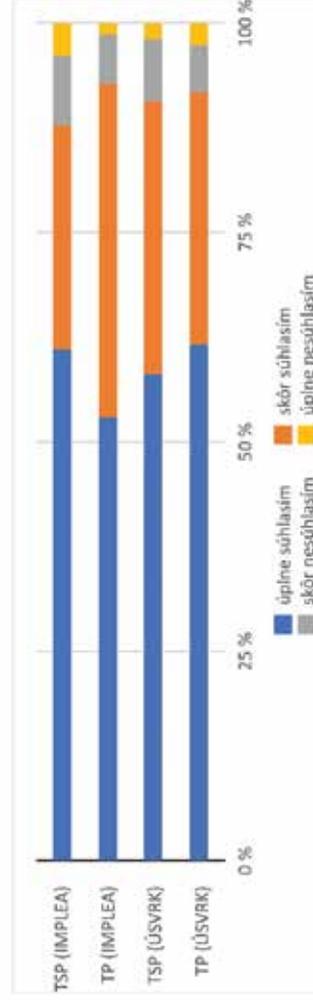
Graf 28: Vyjadrenie spokojnosti s podporou poskytovanou regionálnymi koordinátormi v porovnaní projektov IMPLEA a ÚSVRK

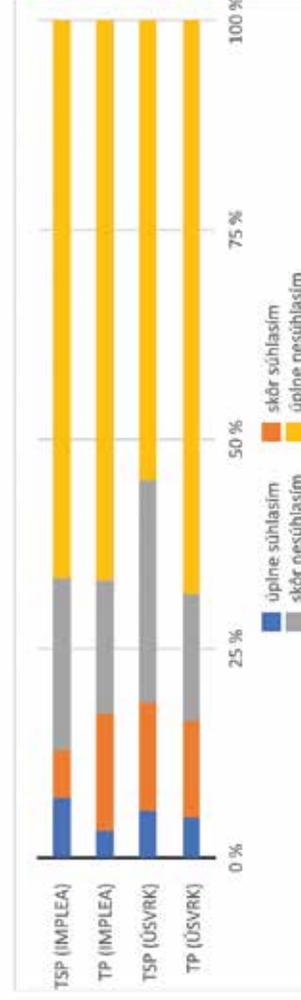
Graf 29: Vyjadrenie spokojnosti s podporou poskytovanou zamestnávateľom v porovnaní projektov IMPLEA a ÚSVRK

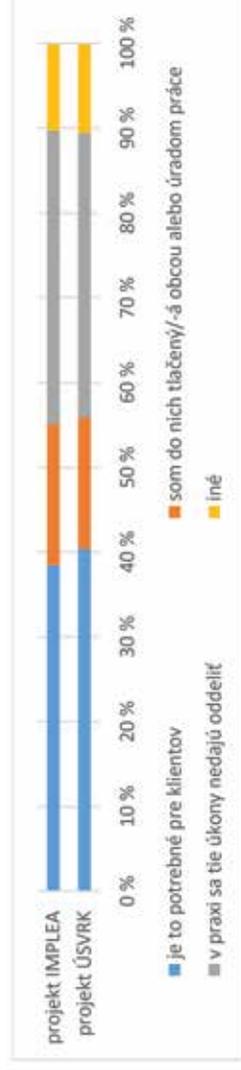
Graf 30: Výrok „Pri výkone TSP/TP sa vo väčšine prípadov môžem rozhodovať autonómne, čo napríklad znamená, že svoje rozhodnutia obvyčajne dokážem pred zamestnávateľom obhájiť“

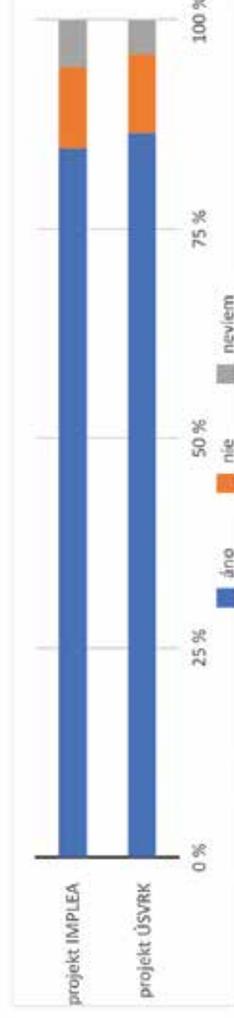
Graf 31: Výrok „Mám na starosti agendu, s ktorou ako sociálny/-a pracovník/-čka nie som stotožnený/-á“

Graf 32: Ak TSP/TP vykonáva úlohy, ktoré nepatria do výkonu TSP, prečo ich vykonáva

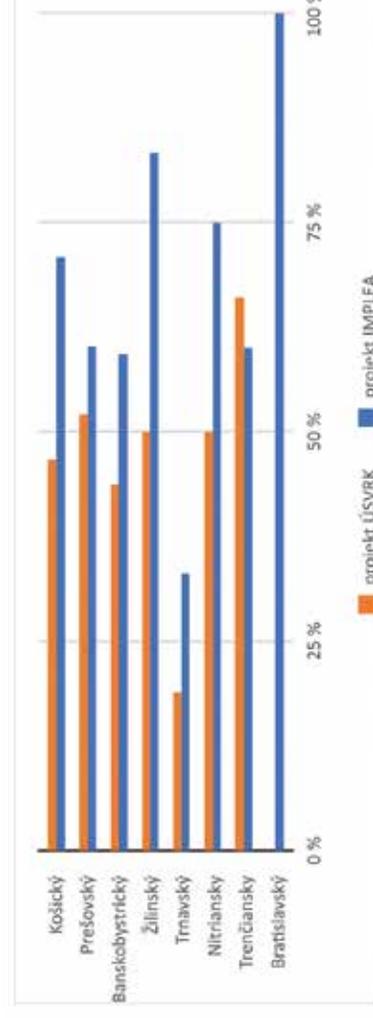
Graf 33: Myslíte si, že máte jasne stanovenú náplň práce?

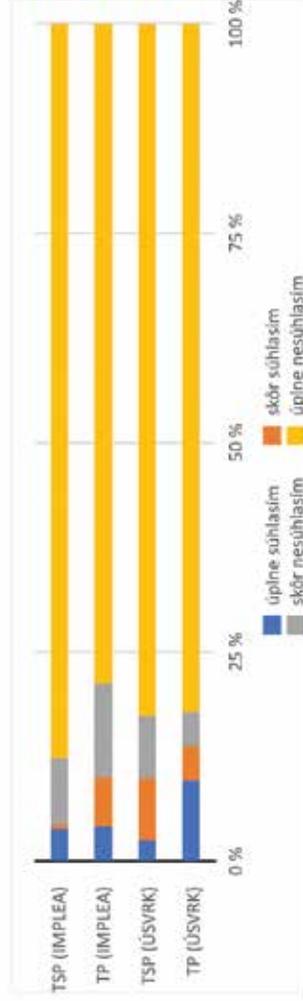
Graf 34: Myslíte si, že ste za svoju prácu adekvátne finančne ohodnotený/-á?

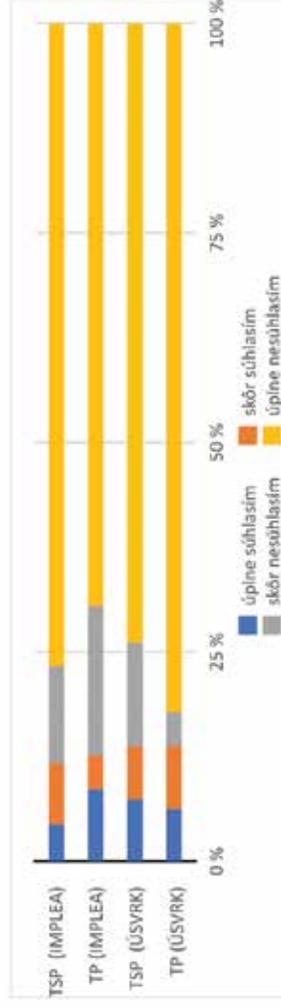
Graf 35: Podiel respondentov, ktorí majú pocit, že nie sú adekvátne ohodnotení, v členení podľa regiónov

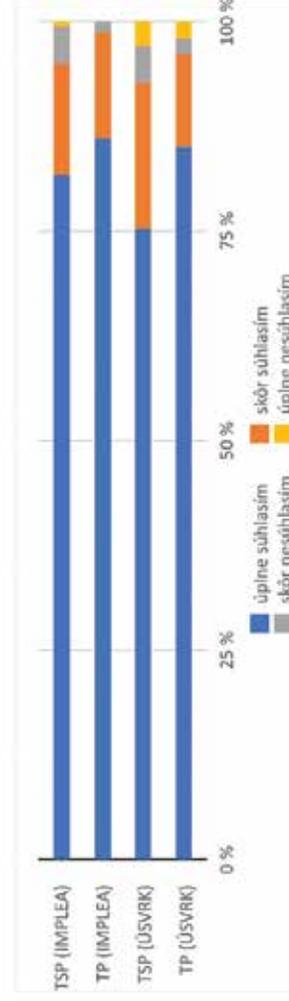
Graf 36: Výrok „Nemôžem si vziať dovolenku, keď ju potrebujem“

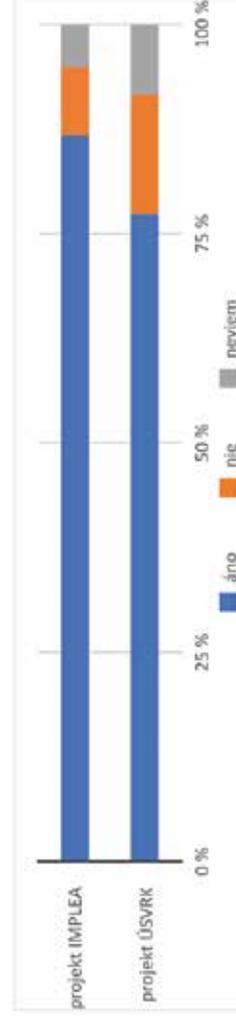
Graf 37: Výrok „Zamestnávateľ a nadriadení v projekte nerešpektujú v rámci výkonu TSP moje potreby“

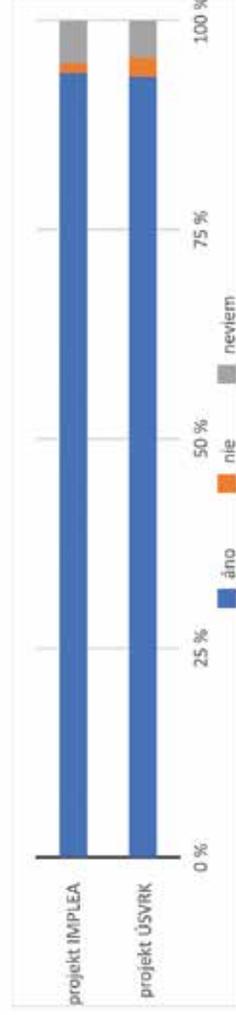
Graf 38: Výrok „So svojimi kolegami v tíme TSP si rozumiem a v našej práci sa vzájomne podporujeme“

Graf 39: Myslíte si, že v rámci tímu máte férovo a jasne rozdelené úlohy?

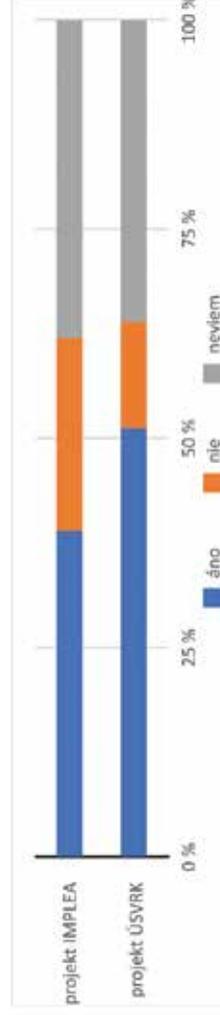
Graf 40: Myslíte si, že svoje pracovné úlohy a výkon máte pod kontrolou?

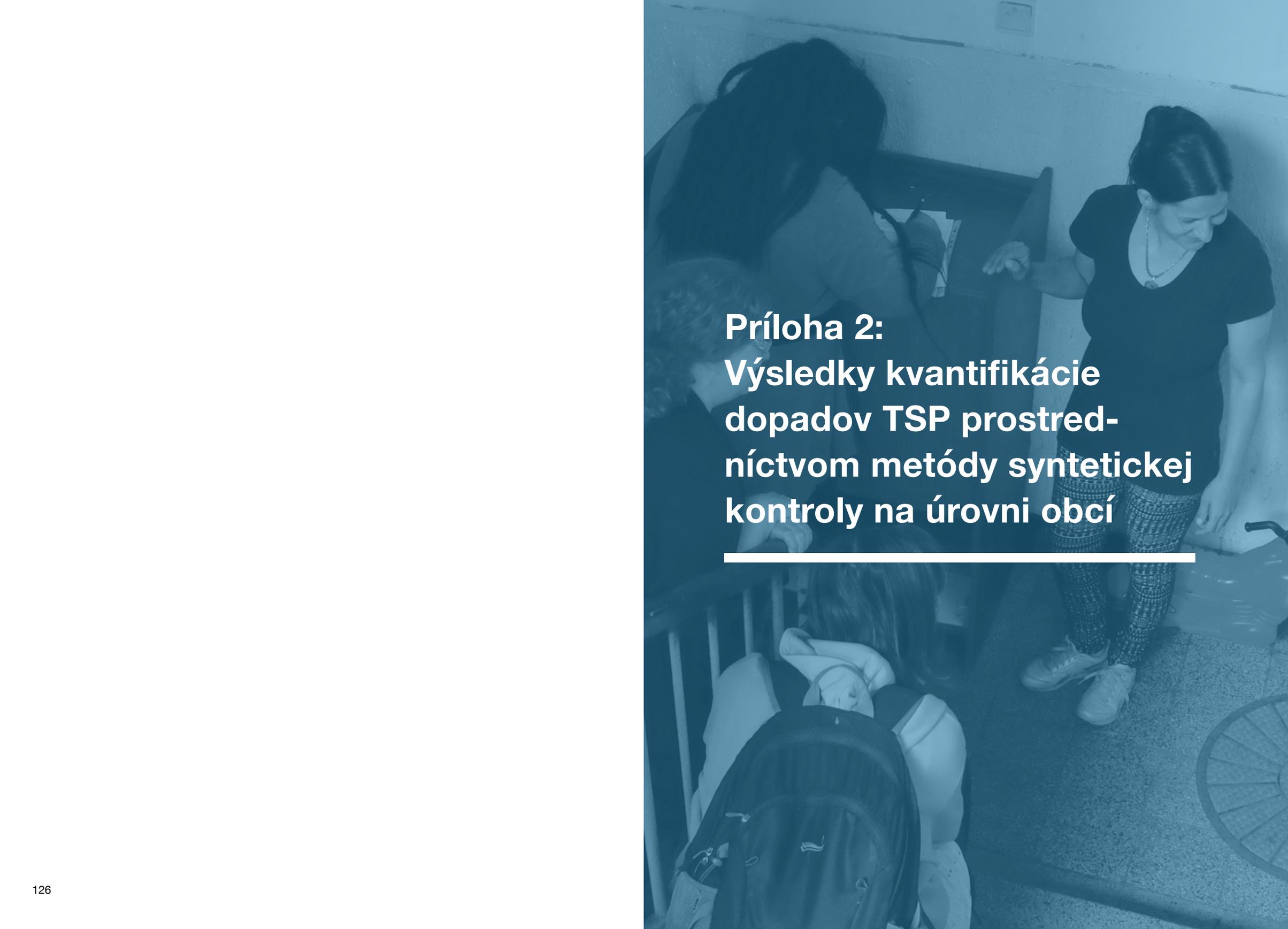

Graf 41: Ako vnímate vzťah obce/mesta a miestnej rómskej komunity?

Graf 42: Myslíte si, že v prípade, ak by sa skončila podpora TSP zo strany národného projektu, mala by obec záujem pokračovať vo výkone TSP?

**Príloha 2:
Výsledky kvantifikácie
dopadov TSP prostred-
níctvom metódy syntetickej
kontroly na úrovni obcí**

Poznámka o tom, ako porozumieť nasledujúcim tabuľkám:

Stĺpec „Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce“: Hodnota 1,00 vyjadruje 100 %. V prípade, ak je pri obci priradená hodnota napr. 0,66, vieme, že podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce je 66 %. Zdrojom údajov o percentuálnom zastúpení Rómov na celkovom počte obyvateľov je Atlas rómskych komunít 2019.

Stĺpec „reálna hodnota“: Tak ako v predchádzajúcom prípade, hodnota 1,00 vyjadruje 100 %. V prípade, ak je pri obci priradená hodnota napr. 0,09, vieme, že napr. miera registrovanej nezamestnanosti (pozri tab. 1) v čase realizácie hodnotenia dosahovala hodnotu 9 %.

Stĺpec „umelá hodnota“: Rovnako ako vyššie, hodnota 1,00 vyjadruje 100 %. V prípade, ak je pri obci priradená hodnota napr. 0,19, vieme, že napr. miera registrovanej nezamestnanosti (pozri tab. 1) by bez prítomnosti TSP v čase realizácie hodnotenia dosahovala hodnotu 19 %.

Stĺpec „Štatistická významnosť“: Pojem „štatistická významnosť“ sa týka kvality dát, na základe ktorých bolo vykonané porovnanie, a následne presnosti štatistickej argumentácie, ktorou je výsledok podložený. Ako je uvedené v časti „Metodológia“, v prípade viacerých indikátorov bolo hodnotenie limitované kvalitou a dostupnosťou administratívnych dát, čo môže výrazne skresliť výsledok. Pojem „štatistická významnosť“ teda určite nie je možné vnímať v kontexte rozdielov medzi reálnou a syntetickou situáciou (teda v zmysle, že štatisticky významná je situácia, ak je rozdiel medzi reálnou a syntetickou situáciou výrazný).

V tabuľkách uvádzame obce, v ktorých sa ukázal štatisticky významný vplyv TSP na registrovanú nezamestnanosť.

Oblasť zamestnanosti

Tabuľka 1: Vplyv TSP na mieru registrovanej nezamestnanosti vo vybraných obciach

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Nezamestnanosť (podiel registrovaných nezamestnaných na celkovom počte obyvateľov obce)		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Prešovský	Lomnička	1,00	0,09	0,19	*
Košický	Blatné Remety	0,99	0,13	0,19	*
Banskobystrický	Barca	0,96	0,29	0,17	*
Banskobystrický	Nitra nad Ipľom	0,92	0,09	0,16	
Košický	Rankovce	0,83	0,17	0,19	*
Banskobystrický	Hucín	0,81	0,13	0,17	
Banskobystrický	Gortva	0,75	0,16	0,17	*
Košický	Markovce	0,74	0,15	0,15	
Košický	Laškovce	0,73	0,13	0,16	*
Prešovský	Zbudské Dlhé	0,73	0,18	0,15	*
Prešovský	Roztoky	0,66	0,19	0,12	*
Banskobystrický	Mučín	0,60	0,1	0,15	*
Košický	Iňačovce	0,58	0,07	0,12	*
Prešovský	Olejníkov	0,54	0,1	0,13	
Prešovský	Hrabské	0,53	0,16	0,12	*
Banskobystrický	Čamovce	0,48	0,12	0,12	
Košický	Čoltovo	0,46	0,19	0,12	*
Košický	Slavošovce	0,45	0,1	0,12	*
Košický	Letanovce	0,45	0,05	0,12	*
Prešovský	Malý Slavkov	0,44	0,09	0,12	*

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovej počte obyvateľov obce	Nezamestnanosť (podiel registrovaných nezamestnaných na celkovej počte obyvateľov obce)		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Banskobystrický	Šumiac	0,41	0,11	0,12	
Košický	Dobšiná	0,39	0,08	0,13	*
Banskobystrický	Filakovo	0,35	0,07	0,11	*
Košický	Štítnik	0,30	0,08	0,1	*
Košický	Plešivec	0,27	0,1	0,1	*
Košický	Prakovce	0,26	0,05	0,11	*
Banskobystrický	Cinobaňa	0,21	0,08	0,11	*
Prešovský	Ľubotín	0,21	0,06	0,11	
Prešovský	Ulič	0,20	0,07	0,14	*
Prešovský	Sečovská Polianka	0,19	0,06	0,08	
Banskobystrický	Lovino- baňa	0,18	0,06	0,1	
Banskobystrický	Čierny Balog	0,15	0,05	0,09	*
Prešovský	Spišské Podhradie	0,15	0,05	0,1	*

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

Tabuľka 2: Podiel ľudí vyradených z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nespolupráce

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovej počte obyvateľov obce	Vyradení pre nespoluprácu		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Prešovský	Lomnička	1,00	0,77	0,8	*
Košický	Blatné Remety	0,99	0,25	0,25	*
Banskobystrický	Barca	0,96	0,19	0,09	
Banskobystrický	Nitra nad Ipľom	0,92	0,32	0,34	*
Košický	Rankovce	0,83	0,14	0,15	*
Banskobystrický	Hucín	0,81	0,29	0,31	
Banskobystrický	Gortva	0,75	0,12	0,15	*
Košický	Markovce	0,74	0,16	0,19	*
Košický	Laškovce	0,73	0,14	0,27	*
Prešovský	Zbudské Dlhé	0,73	0,24	0,32	*
Banskobystrický	Mučín	0,60	0,33	0,41	*
Košický	Iňačovce	0,58	0,51	0,6	*
Prešovský	Olejníkov	0,54	0,30	0,37	*
Prešovský	Hrabské	0,53	0,29	0,31	*
Banskobystrický	Čamovce	0,48	0,18	0,2	*
Košický	Čoltovo	0,46	0,20	0,25	*
Košický	Slavošovce	0,45	0,25	0,32	*
Košický	Letanovce	0,45	0,54	0,62	
Prešovský	Malý Slavkov	0,44	0,11	0,12	*
Banskobystrický	Jelšava	0,42	0,30	0,39	*
Banskobystrický	Šumiac	0,41	0,24	0,29	*
Banskobystrický	Filakovo	0,35	0,33	0,4	*
Košický	Štítnik	0,30	0,15	0,17	*
Košický	Plešivec	0,27	0,19	0,19	*
Košický	Prakovce	0,26	0,11	0,14	*

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Vyradení pre nespôľuprácu		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Prešovský	Lubotín	0,21	0,04	0,13	*
Prešovský	Ulič	0,20	0,19	0,26	*
Banskobystrický	Lovinobaňa	0,18	0,50	0,51	*
Banskobystrický	Revúca	0,16	0,25	0,27	*
Banskobystrický	Poltár	0,16	0,21	0,21	*
Banskobystrický	Čierny Balog	0,15	0,24	0,29	*

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

Tabuľka 3: Vplyv TSP na vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu nástupu do zamestnania

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Podiel zamestnaných z nezamestnaných		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Prešovský	Lomnička	1,00	0,16	0,09	*
Košický	Blatné Remety	0,99	0,44	0,17	*
Banskobystrický	Barca	0,96	0,29	0,11	*
Banskobystrický	Nitra nad Ipľom	0,92	0,23	0,16	*
Košický	Rankovce	0,83	0,48	0,11	*
Banskobystrický	Hucín	0,81	0,21	0,12	*
Banskobystrický	Gortva	0,75	0,39	0,16	*
Košický	Markovce	0,74	0,39	0,21	*
Košický	Laškovce	0,73	0,24	0,13	*
Prešovský	Zbudské Dlhé	0,73	0,13	0,17	*
Prešovský	Roztoky	0,66	0,55	0,2	*
Banskobystrický	Mučín	0,60	0,69	0,29	*
Košický	Iňačovce	0,58	0,36	0,26	*
Prešovský	Olejníkov	0,54	0,24	0,22	*
Prešovský	Hrabské	0,53	0,47	0,18	*
Banskobystrický	Čamovce	0,48	0,55	0,23	*
Košický	Čoltovo	0,46	0,47	0,27	*
Košický	Slavošovce	0,45	0,49	0,22	*
Košický	Letanovce	0,45	0,40	0,28	
Prešovský	Malý Slavkov	0,44	0,78	0,36	*
Banskobystrický	Jelšava	0,42	0,41	0,2	*
Banskobystrický	Šumiac	0,41	0,67	0,28	*
Košický	Dobšiná	0,39	0,48	0,26	*
Banskobystrický	Fiľakovo	0,35	0,54	0,34	*

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovej počte obyvateľov obce	Podiel zamestnaných z nezamestnaných		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Košický	Plešivec	0,27	0,62	0,33	*
Košický	Prakovce	0,26	0,66	0,57	*
Banskobystrický	Cinobaňa	0,21	0,55	0,41	*
Prešovský	Ľubotín	0,21	0,81	0,49	*
Prešovský	Ulič	0,20	0,72	0,38	*
Prešovský	Sečovská Polianka	0,19	0,81	0,38	*
Banskobystrický	Lovinobaňa	0,18	0,65	0,4	*
Banskobystrický	Revúca	0,16	0,78	0,34	*
Banskobystrický	Poltár	0,16	0,68	0,5	*
Banskobystrický	Čierny Balog	0,15	0,94	0,5	*
Prešovský	Spišské Podhradie	0,15	0,84	0,41	*

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

Tabuľka 4: Vplyv TSP na rozsah realizácie aktivačných prác v obci

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovej počte obyvateľov obce	Aktivačné práce		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Prešovský	Lomnička	1,00	0,05	0,03	*
Banskobystrický	Hucín	0,81	0,06	0,03	*
Banskobystrický	Jelšava	0,42	0,05	0,05	*
Košický	Dobšiná	0,39	0,08	0,04	*
Banskobystrický	Filakovo	0,35	0,02	0,04	*
Banskobystrický	Gemer	0,30	0,04	0,03	*
Banskobystrický	Cinobaňa	0,21	0,03	0,03	*
Banskobystrický	Revúca	0,16	0,02	0,03	*
Banskobystrický	Poltár	0,16	0,03	0,04	*
Banskobystrický	Čierny Balog	0,15	0,07	0,02	*
Košický	Rožňava	0,12	0,02	0,03	*

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

Tabuľka 5: Vplyv TSP na účasť na iných opatreniach aktívnej politiky trhu práce

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Iné opatrenia trhu práce		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Banskobystrický	Hucín	0,81	0,16	0,06	*
Banskobystrický	Jelšava	0,42	0,24	0,02	*
Košický	Dobšiná	0,39	0,01	0,03	*
Banskobystrický	Filakovo	0,35	0,04	0,05	*
Košický	Kráľovský Chlmec	0,32	0,04	0,05	*
Banskobystrický	Gemer	0,30	0,21	0,07	*
Košický	Trebišov	0,28	0,03	0,02	*
Prešovský	Ľubotín	0,21	0,06	0,1	*
Banskobystrický	Revúca	0,16	0,16	0,02	*
Banskobystrický	Poltár	0,16	0,06	0,02	*
Košický	Rožňava	0,12	0,03	0,02	*
Banskobystrický	Hodruša-Hámre	0,10	0,01	0,01	*

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

Oblasť vzdelávania

Tabuľka 6: Vplyv TSP na počet neospravedlnených hodín žiakov zo SZP (prepočítané na jedného žiaka zo SZP)

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Neospravedlnené hodiny žiakov zo SZP		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Banskobystrický	Nitra nad Iplom	0,92	18	42	
Prešovský	Cigellka	0,79	26	103	
Košický	Markovce	0,74	269	100	
Košický	Šamudovce	0,53	105	190	
Banskobystrický	Šumiac	0,41	88	120	
Prešovský	Krivany	0,22	120	217	
Banskobystrický	Cinobaňa	0,21	138	194	
Prešovský	Ľubotín	0,21	125	146	
Banskobystrický	Lovinobaňa	0,18	97	187	
Košický	Strážske	0,14	139	139	
Banskobystrický	Prenčov	0,08	247	422	
Banskobystrický	Hontianske Moravce	0,08	133	162	

Poznámka: Vzhľadom na dĺžku časového radu, ktorý bol k dispozícii, neboli výsledky analýzy metódou SCM štatisticky významné.

Zdroj: výpočet autorov

Tabuľka 7: Podiel neprospievajúcich žiakov zo SZP na počte všetkých žiakov zo SZP v obci

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Neprospievajúci žiaci zo SZP		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Banskobystrický	Nitra nad Ipľom	0,92	0,4	0,39	
Prešovský	Cigellka	0,79	0	0	
Košický	Markovce	0,74	0,17	0,17	
Banskobystrický	Šumiac	0,41	0,03	0,1	
Prešovský	Krivany	0,22	0	0	
Banskobystrický	Cinobaňa	0,21	0,19	0,19	
Prešovský	Ľubotín	0,21	0,14	0,24	
Košický	Čierna nad Tisou	0,19	0,02	0,02	
Banskobystrický	Lovinobaňa	0,18	0,05	0,12	
Banskobystrický	Prenčov	0,08	0	0	
Banskobystrický	Hontianske Moravce	0,08	0,11	0,2	

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

Oblasť sociálneho zabezpečenia

Tabuľka 8: Podiel poberateľov dávky v hmotnej núdzi na celkovom počte obyvateľov obce

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Poberatelia dávky v hmotnej núdzi		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Košický	Pašková	0,80	0,10	0,1	
Prešovský	Cigellka	0,79	0,10	0,1	*
Banskobystrický	Ratková	0,67	0,08	0,06	*
Košický	Egreš	0,47	0,04	0,03	*
Košický	Rejdová	0,44	0,06	0,05	*
Banskobystrický	Holiša	0,44	0,05	0,05	*
Prešovský	Kolbovce	0,43	0,08	0,04	*
Košický	Helcmanovce	0,36	0,04	0,03	*
Prešovský	Kapišová	0,32	0,04	0,04	
Banskobystrický	Tornaľa	0,31	0,05	0,05	
Banskobystrický	Gemer	0,30	0,06	0,06	*
Prešovský	Nížny Hrabovec	0,29	0,02	0,02	
Banskobystrický	Kosiňovce	0,29	0,04	0,04	*
Prešovský	Bukovce	0,25	0,05	0,04	*
Prešovský	Krivany	0,22	0,02	0,01	*
Banskobystrický	Ožďany	0,16	0,02	0,02	*
Prešovský	Spišské Bystré	0,15	0,01	0,01	*
Prešovský	Vyšný Žipov	0,13	0,02	0,01	*
Banskobystrický	Valaská	0,12	0,03	0,03	*

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Poberatelia dávky v hmotnej núdzi		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Košický	Bajany	0,12	0,02	0,03	*
Banskobystrický	Hontianske Nemce	0,06	0,02	0,02	
Banskobystrický	Krupina	0,06	0,01	0,01	*

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

Tabuľka 9: Podiel osôb posudzovaných kvôli dávke v hmotnej núdzi na celkovom počte obyvateľov obce

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Osoby posudzované kvôli dávke v hmotnej núdzi		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Košický	Pašková	0,80	0,21	0,18	*
Prešovský	Cigeľka	0,79	0,38	0,18	*
Banskobystrický	Ratková	0,67	0,23	0,18	*
Košický	Egreš	0,47	0,15	0,12	*
Košický	Rejdová	0,44	0,16	0,16	*
Banskobystrický	Holiša	0,44	0,11	0,1	*
Prešovský	Kolbovce	0,43	0,25	0,25	*
Košický	Helcmanovce	0,36	0,07	0,07	*
Prešovský	Kapišová	0,32	0,10	0,11	*
Banskobystrický	Tornaľa	0,31	0,10	0,1	*
Banskobystrický	Gemer	0,30	0,15	0,15	*
Prešovský	Nižný Hrabovec	0,29	0,04	0,04	
Banskobystrický	Kosihovce	0,29	0,09	0,1	*
Prešovský	Bukovce	0,25	0,16	0,14	*
Prešovský	Krivany	0,22	0,09	0,07	*
Košický	Sirník	0,18	0,02	0,02	*
Banskobystrický	Ožďany	0,16	0,04	0,04	*
Prešovský	Spišské Bystré	0,15	0,05	0,04	*
Prešovský	Vyšný Žipov	0,13	0,06	0,05	*
Banskobystrický	Valaská	0,12	0,04	0,04	*

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovej počte obyvateľov obce	Osoby posudzované kvôli dávke v hmotnej núdzi		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Košický	Bajany	0,12	0,05	0,05	
Banskobystrický	Hontianske Nemce	0,06	0,03	0,03	*
Banskobystrický	Krupina	0,06	0,02	0,02	

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

Tabuľka 10: Podiel osôb posudzovaných kvôli pomoci v hmotnej núdzi pre uchádzačov o zamestnanie

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovej počte obyvateľov obce	Osoby posudzované kvôli pomoci v hmotnej núdzi pre uchádzačov o zamestnanie		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Košický	Pašková	0,80	0,70	0,47	*
Prešovský	Cigeľka	0,79	0,87	0,51	*
Banskobystrický	Ratková	0,67	0,51	0,45	*
Košický	Egreš	0,47	0,53	0,51	*
Košický	Rejdová	0,44	0,44	0,43	*
Banskobystrický	Holiša	0,44	0,80	0,65	*
Prešovský	Kolbovce	0,43	0,68	0,6	*
Košický	Helcmanovce	0,36	0,72	0,48	*
Prešovský	Kapišová	0,32	0,93	0,62	*
Banskobystrický	Tornaľa	0,31	0,73	0,6	*
Banskobystrický	Gemer	0,30	0,58	0,48	*
Prešovský	Nižný Hrabovec	0,29	0,60	0,39	*
Banskobystrický	Kosihovce	0,29	0,33	0,32	*
Prešovský	Bukovce	0,25	0,81	0,45	*
Prešovský	Krivany	0,22	0,38	0,38	*
Košický	Sirník	0,18	0,75	0,29	*
Banskobystrický	Ožďany	0,16	0,61	0,48	*
Prešovský	Spišské Bystré	0,15	0,27	0,24	*
Prešovský	Vyšný Žipov	0,13	0,35	0,34	*
Banskobystrický	Valaská	0,12	0,63	0,42	*

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Osoby posudzované kvôli pomoci v hmotnej núdzi pre uchádzačov o zamestnanie		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Košický	Bajany	0,12	0,75	0,38	*
Banskobystrický	Hontianske Nemce	0,06	0,26	0,16	*
Banskobystrický	Krupina	0,06	0,20	0,18	*

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

Tabuľka 11: Podiel poberateľov aktivačného príspevku na počte registrovaných nezamestnaných

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Poberatelia aktivačného príspevku		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Banskobystrický	Ratková	0,67	0,47	0,37	*
Košický	Egreš	0,47	0,48	0,45	
Košický	Rejdová	0,44	0,35	0,35	*
Banskobystrický	Holiša	0,44	0,22	0,22	*
Prešovský	Kolbovce	0,43	0,57	0,37	*
Košický	Helcmanovce	0,36	0,32	0,21	*
Prešovský	Kapišová	0,32	0,42	0,34	
Banskobystrický	Tornaľa	0,31	0,20	0,15	*
Banskobystrický	Gemer	0,30	0,40	0,38	*
Prešovský	Nižný Hrabovec	0,29	0,10	0,1	*
Banskobystrický	Kosihovce	0,29	0,13	0,05	
Prešovský	Bukovce	0,25	0,55	0,67	*
Prešovský	Krivany	0,22	0,10	0,11	*
Košický	Sirník	0,18	0,10	0,1	
Banskobystrický	Ožďany	0,16	0,17	0,17	*
Prešovský	Vyšný Žipov	0,13	0,09	0,08	*
Banskobystrický	Valaská	0,12	0,17	0,17	*
Košický	Bajany	0,12	0,10	0,1	*
Banskobystrický	Hontianske Nemce	0,06	0,19	0,14	*
Banskobystrický	Krupina	0,06	0,08	0,05	*

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

Tabuľka 12: Podiel poberateľov aktivačného príspevku na počte poberateľov dávky v hmotnej núdzi

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Poberatelia aktivačného príspevku		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Banskobystrický	Ratková	0,67	0,70	0,51	
Košický	Rejdová	0,44	0,75	0,59	
Banskobystrický	Holiša	0,44	0,45	0,4	*
Košický	Helcmanovce	0,36	0,74	0,4	*
Banskobystrický	Tornaľa	0,31	0,40	0,3	*
Prešovský	Nižný Hrabovec	0,29	0,42	0,33	*
Banskobystrický	Kosihovce	0,29	0,40	0,18	*
Prešovský	Krivany	0,22	0,26	0,26	*
Košický	Sirník	0,18	0,33	0,29	
Banskobystrický	Ožďany	0,16	0,64	0,32	*
Prešovský	Vyšný Žipov	0,13	0,33	0,33	*
Banskobystrický	Valaská	0,12	0,39	0,35	*
Košický	Bajany	0,12	0,43	0,28	
Banskobystrický	Hontianske Nemce	0,06	0,44	0,28	*
Banskobystrický	Krupina	0,06	0,26	0,27	*

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

Tabuľka 13: Podiel poberateľov osobitného príspevku na počte poberateľov dávky v hmotnej núdzi

Kraj	Obec	Podiel Rómov na celkovom počte obyvateľov obce	Poberatelia osobitného príspevku		Štatistická významnosť
			reálna hodnota	umelá hodnota (SCM)	
Prešovský	Cigel'ka	0,79	0,02	0,02	
Banskobystrický	Ratková	0,67	0,02	0,02	*
Košický	Rejdová	0,44	0,04	0,02	*
Banskobystrický	Holiša	0,44	0,02	0,02	*
Prešovský	Kolbovce	0,43	0,03	0	*
Košický	Helcmanovce	0,36	0,07	0,02	*
Banskobystrický	Tornaľa	0,31	0,02	0,02	*
Banskobystrický	Gemer	0,30	0,1	0,03	*
Prešovský	Nižný Hrabovec	0,29	0,02	0	*
Banskobystrický	Kosihovce	0,29	0,03	0,02	*
Prešovský	Krivany	0,22	0,01	0	*
Košický	Sirník	0,18	0,03	0,03	*
Banskobystrický	Ožďany	0,16	0,05	0,02	*
Prešovský	Spišské Bystré	0,15	0,02	0,02	*
Prešovský	Vyšný Žipov	0,13	0,06	0,02	*
Banskobystrický	Valaská	0,12	0,01	0	*
Košický	Bajany	0,12	0,05	0,02	*
Banskobystrický	Hontianske Nemce	0,06	0,03	0,03	*
Banskobystrický	Krupina	0,06	0,01	0,01	*

* = štatisticky významný výsledok

Zdroj: výpočet autorov

ISBN 978-80-89837-99-1

9 788089 837991